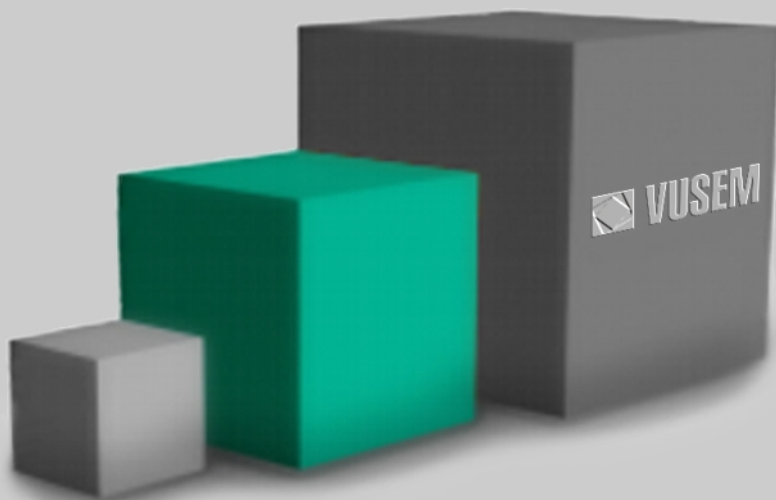

Vedecký časopis
Výskumného ústavu ekonomiky
a manažmentu

Výkonnosť podniku
Ročník IV
Číslo 2/2014

ISSN 1338-435X

Výkonnosť podniku

PODOBNOSŤ SOCIÁLNYCH A ŽIVÝCH SYSTÉMOV

KVALITA V SOCIÁLNYCH SLUŽBÁCH

THE EFQM EXCELLENCE MODEL AND IT'S ADAPTATION IN
COMPANY

Výkonnosť podniku

Vydavateľ

Výskumný ústav ekonomiky a manažmentu, s.r.o.
Francisciho 910/8
058 01 Poprad

Cieľom časopisu je publikovanie vedeckých príspevkov a pôvodných vedeckých štúdií, diskusných príspevkov, informácií a recenzií v oblasti výkonnosti podniku. Vydávaním vedeckého časopisu chceme prispieť k rozvoju vybraných oblastí ekonomiky a manažmentu podniku z hľadiska teoretických poznatkov a praktických skúseností aplikovaných v hospodárskej praxi nielen na Slovensku.

Príspevky uverejnené v časopise sú recenzované dvoma nezávislými recenzentmi, ktorí ich posudzujú anonymne. O prijatí alebo neprijatí príspevku do časopisu autorov informujeme pred vydaním daného čísla časopisu.

Redakčná rada

Zahraniční členovia redakčnej rady

Dr. Prof. Valerij Konstantinovič Lozenko
Moscow Power Engineering Institute Technical University, Russian Federation

Dr. Prof. Larisa Alexejevna Ismagilova
Ufa State Aviation Technical University, Russian Federation

Dr. Prof. Nina Ivanovna Klimova
Institute of social and economic researches of Ufa scientific centre of RAS, Russian Federation

Dr. Prof. Damir Achnafovič Gajnanov
Institute of social and economic researches of Ufa scientific centre of RAS, Russian Federation

Dr. Asc. Prof. Svetlana Alexandrovna Kirillova
Institute of social and economic researches of Ufa scientific centre of RAS, Russian Federation

Dr. Prof. Lutfullin Junir Rifovich
RAS, Russian Federation

Dr. Asc. Prof. František Lipták
Univerzita Tomáša Baťu v Zlíne, Česká republika

Dr. Prof. Fedor Dimitrijevič Laričkin
Institute of Economic Problems of the Kola Science Centre of the RAS, Apatity, Russian Federation

Dr. Asc. Prof. Valentína Dmitrijevna Novoselcova
Institute of Economic Problems of the Kola Science Centre of the RAS, Apatity, Russian Federation

Dr. Prof. Tamara Vitaljevna Uskova
Institute of Territories Socio-Economic Development of RAS, Russian Federation

Dr. Asc. Prof. Tatjana Vladimirovna Matjagina
Ufa State Aviation Technical University, Russian Federation

Domáci členovia redakčnej rady

Dr. Prof. Peter Sakál
Slovenská technická Univerzita v Bratislave, Slovenská republika

Dr. Ass. Prof. Pavol Molnár
Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Slovenská republika

Dr. Asc. Prof. Milan Droppa
Katolícka univerzita v Ružomberku, Slovenská republika

Dr. Vladimír Hiadlovský
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika

Dr. Gabriela Hrdinová
Slovenská technická Univerzita v Bratislave, Slovenská republika

Dr. Helena Fidlerová
Slovenská technická Univerzita v Bratislave, Slovenská republika
Ľubomír Šmida
Slovenská technická Univerzita v Bratislave, Slovenská republika
Dr. Katarína Drieniková
Slovenská technická Univerzita v Bratislave, Slovenská republika
Dr. Ass. Prof. Ladislav Kulčár
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika
Dr. Denisa Malá
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika
Dr. Zuzana Závadská
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika
Dr. Branislav Sekera
Investment & Business Consulting, s.r.o. v Trnave, Slovenská republika
Dr. Katarína Zimermanová
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika
Dr. Martina Minárová
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika
Dr. Ass. Prof. Peter Trebuňa
Technická Univerzita v Košiciach, Slovenská republika

Vedecký redaktor

Dr. Prof. Ján Závadský
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika

Grafická úprava

Ing. Lucia Hudáková

Nevyžiadané rukopisy a obrazový materiál nevraciam.

Kopírovanie, opakované publikovanie alebo rozširovanie časopisu alebo jeho časti sa povoľuje len s výhradným súhlasom vydavateľa.

Stanoviská autorov nie sú stanoviskami Výskumného ústavu ekonomiky a manažmentu.

© Výskumný ústav ekonomiky a manažmentu

ISSN 1338-435X

Obsah

Vedecké state

Anna Neumannová, Daniela Rybárová, Mária Braunová

Vývoj vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií s ohľadom na výkonnosť slovenskej ekonomiky 5

The development of declared bankruptcy and restructuring allowed with regard to the efficiency of the Slovak economy

Jaroslav Fábry, Zuzana Zavadská

Podobnosť sociálnych a živých systémov 14

Analogy between social and living systems

Mária Kožárová

Kvalita v sociálnych službách 19

Quality in social services

Т. В. Матягина, Н. Е. Смольянинов

СОВРЕМЕННЫЕ МЕХАНИЗМЫ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ 27

Modern mechanisms of continuing education: international dimension

Jana Púchovská, Ján Zavadský

The EFQM Excellence Model and its adaptation in company 32

Informácie z vedeckého života

Peter Sakál, Helena Fidlerová, Lukáš Jurík, Gabriela Hrdinová, Monika Šujaková, Ján Zavadský, Zuzana Zavadská, Lenka Veselovská

Výsledky projektu č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava 41

The results of the project KEGA no. 037STU-4/2012 Implementation of the subject "Corporate Social Responsibility Entrepreneurship" into the study programme Industrial management in the second degree at MTF STU Trnava

Výsledky dizertačných prác

Marián Kortiš

Analýza dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri ich riešení 59

Analysis of the impact of cost externalization multinational corporations to SMEs in the economy and to suggest recommendations for sustainable use of CAP to solve them

Vývoj vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií s ohľadom na výkonnosť slovenskej ekonomiky

The development of declared bankruptcy and restructuring allowed with regard to the efficiency of the Slovak economy

Anna Neumannová, Daniela Rybárová, Mária Braunová

Abstract

The aim of this paper is to highlight the relationship between the efficiency of the Slovak economy and the number of declared bankruptcies and restructurings allowed. We have analyzed the period from 2009 to the first half of 2014, which have been reflected by the global economic and financial crisis. The noted trend in examining the development of bankruptcy and restructuring proceedings may predetermine its future development with regard to the changes in the efficiency of the Slovak economy.

Key Words

bankruptcies, restructuring, slovak economy, efficiency

Abstrakt

Cieľom príspevku je poukázať na vzťah medzi výkonnosťou slovenskej ekonomiky a počtom vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií. Analyzovaným obdobím boli roky 2009 až prvý polrok roku 2014 do ktorých sa ešte premietla globálna hospodárska a finančná kríza. Zistený trend skúmaného vzťahu vývoja počtu konkurzných a reštrukturalizačných konaní môže predurčovať jeho budúci vývoj s ohľadom na zmeny výkonnosti v ekonomike Slovenskej republiky.

Kľúčové slová

konkurz, reštrukturalizácia, slovenská ekonomika, výkonnosť

JEL Classification: M21, O11, O12, K19

Úvod

Problematika vzťahu výkonnosti slovenskej ekonomiky a počtu vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií je v súčasnosti pomerne málo riešená. Vyhlásenie konkurzov a povolenie reštrukturalizácií upravuje zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácií. Napriek závažnosti dopadov na celkovú ekonomiku je to oblasť, ktorej sa venuje nedostatočná pozornosť. Dopad riešenia konkurzných a reštrukturalizačných konaní má dopad na druhotnú platobnú neschopnosť existujúcich podnikov. Cieľom tohto príspevku je zmapovať vzťah problematiky konkurzov a reštrukturalizácií a vývoja výkonnosti ekonomiky v Slovenskej republike. Analyzovaným obdobím je obdobie od roku 2009 do roku 2014, ktoré bolo ešte ovplyvnené globálnou hospodárskou a finančnou krízou. Dôležitým aspektom, ktorý sme zohľadnili v príspevku je zhodnotenie dôvodov neúspešnosti vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií.

1. Vývoj výkonnosti slovenskej ekonomiky

Výkonnosť slovenskej ekonomiky, ktorá je malou a proexportne orientovanou ekonomikou, je výraznou mierou ovplyvňovaná vývojom globálnej ekonomiky. Slovenská ekonomika v poslednom období vplyvom globálnej hospodárskej a finančnej krízy prešla výraznými turbulenciami. Globálna

finančná a hospodárska kríza sa výraznejšie začala prejavovať v 3. štvrťroku 2008 a významnou mierou ovplyvnila hospodársky vývoj počas roku 2009. Globálna kríza mala slabší vplyv na slovenský finančný sektor z dôvodu prevládajúcej orientácie slovenských bánk na domácu ekonomiku avšak naplno sa prejavila v ekonomike prostredníctvom výrazného poklesu zahraničného dopytu a spotrebiteľskej dôvery. Začiatkom roku 2009 slovenská ekonomika bol vo výraznom útlme, no v 2. štvrťroku vykazovala už známky stabilizácie. Do konca roku 2009 sa postupne zmierňoval medziročný prepád HDP. Pozitívny vývoj sa koncom roka predovšetkým vplyvom oživenia zahraničného dopytu v automobilovom sektore odrazil už aj v sektore priemyslu, ktorý bol silne zasiahnutý krízou.

Podľa odhadu ŠÚ SR sa v roku 2009 vytvoril hrubý domáci produkt v bežných cenách v objeme 63 331,6 mil. Eur a oproti roku 2008 reálne poklesol o 4,7 %. V bežných cenách sa medziročne znížil o 5,8 %. Pokles hrubého domáceho produktu súvisel najmä so znížením zahraničného dopytu. Objem vývozu výrobkov a služieb poklesol o 16,5 % a hodnota dovozu výrobkov a služieb o 17,6 %. Domáci dopyt zaznamenal zníženie o 5,8 %. Z vytvoreného hrubého domáceho produktu tvorila pridaná hodnota 57 547,7 mil. Eur. Na celkovej tvorbe hrubého domáceho produktu (podľa Štatistickej klasifikácie ekonomických činností) sa najviac podieľal v bežných cenách priemysel 23,2 %, obchod, hotely, reštaurácie a doprava 22,1 %, finančné sprostredkovanie a nehnuteľnosti 19,9 %, verejná správa, školstvo, zdravotníctvo a ostatné služby 15,3 %, stavebníctvo 8 %, pôdohospodárstvo a rybolov 2,4 % a čisté dane z produktov 9,1 %.

Rok 2010 už začal vykazovať signály oživenia ekonomickej aktivity. Hrubý domáci produkt v roku 2010 medziročne vzrástol o 4 %, ale jeho objem v absolútnom vyjadrení ešte nedosiahol úroveň roku 2008. Ekonomický rast bol v roku 2010 ovplyvnený najmä zvýšením zahraničného dopytu, objem vývozu výrobkov a služieb medziročne vzrástol o 16,4 %.

Tak ako rok 2010 následne aj rok 2011 priniesol určité oživenie európskej ekonomiky, čo sa odrazilo vo viacerých prieskumoch, ktoré priniesli optimistickejšie predpovede vývoja európskej ako aj slovenskej ekonomiky. V rebríčku Svetovej banky „Doing Business 2012“, Slovenská republika zaznamenala dlhodobu najlepšiu hodnotenie spomedzi krajín V4, umiestnila sa na 48. priečku spomedzi 183 krajín. Avšak v porovnaní s predchádzajúcim rokom to predstavuje pokles o 5 miest. Základný dôvod poklesu Slovenska v rebríčku Svetovej banky bol fakt, že k júnu 2011 neboli ešte schválené viaceré dôležité reformy.

Rok 2012 zase prerušil oživenie ekonomiky novou vlnou recesie. Na Slovensku sa v roku 2012 značne spomalil rast HDP, aj keď zostal v kladných hodnotách. Druhé recesné dno (Morvay, K. a kol., 2012) pretrvávajúcej hospodárskej krízy, ktoré sa v roku 2012 prejavilo vo väčšine európskych ekonomik, sa v slovenskom hospodárstve prejavilo len výrazným spomalením hospodárskeho rastu. Táto asynchronnosť sa odvíja od silného prieniku zahraničím kontrolovaných podnikov do slovenskej ekonomiky a najmä do jej priemyselného sektora. V roku 2011 vyše 80 % produkcie priemyselného sektora vytvárali podniky zahraničných investorov, ktoré kombinujú vysokú technickú úroveň s vplyvom na vysokú produktivitu práce a nízku cenu práce. Aj napriek zvýšenej aktivite podnikov zahraničných investorov nastal pokles slovenskej ekonomiky, pretože väčšia časť domáceho podnikateľského sektora podľahla v roku 2012 tlakom recesie. Do istej miery k tomu prispel aj spôsob realizácie expanzie zahraničím kontrolovaných priemyselných podnikov medzinárodných korporácií. Ich záujem na čo najlepšom využití spojenia moderných technológií s nízkou cenou pomerne kvalifikovanej práce, viedol na jednej strane k rýchlejšiemu rastu produkcie a na druhej strane k rýchlejšiemu poklesu zamestnanosti v priemysle než v celej ekonomike. V priemysle sa dosiahol takmer päťnásobne vyšší predstih rastu produktivity práce pred rastom reálnych miezd v priemysle než ten, ktorý sa dosiahol v celej ekonomike.

V roku 2013 už hospodárske výsledky naznačujú, že došlo k oživeniu ekonomiky, avšak toto oživenie bolo nerovnomerné a zatiaľ nepredstavuje stabilný trend. Tieto závery vyplynuli z výročného preskúmania výkonnosti MSP a z informačných prehľadov o jednotlivých krajinách v rámci iniciatívy „Small Business Act“, ktoré zverejnila Európska komisia.

Výkonnosť ekonomiky determinuje výkonnosť podnikov, ktoré ju tvoria. Možno konštatovať, že najväčším rizikom podnikov vplyvom krízy je celkový pokles obratu v dôsledku znižovania kúpyschopnosti konečných zákazníkov. Pričom kríza prináša zhoršenie platobnej disciplíny vplyvom turbulencií v ekonomike. Nová vlna recesie bola opäť sprevádzaná zhoršením platobnej disciplíny. Prieskum EPI (2013) poukázal, že doba omeškania platieb z obchodných transakcií sa už vo všetkých troch prípadoch mierne zlepšila oproti roku 2012, v ktorom sa objavila nová vlna recesie (tabuľka 1).

Tabuľka 1: Platby z obchodných transakcií

	Spotrebitelia B-2-C	Podniky B-2-B	Verejný sektor
Priemerné omeškanie v dňoch 2013	12	19	27
Priemerné omeškanie v dňoch 2012	13	21	32
Priemerné omeškanie v dňoch 2011	13	20	25
Priemerné omeškanie v dňoch 2010	15	17	21
Priemerné omeškanie v dňoch 2009	10	13	14

Prameň: Vlastné spracovanie podľa: Intrum Justitia s.r.o. - Rizikový Index 2013, Slovakia.

V prieskume spoločnosť Intrum Justitia zisťovala hlavnú príčinu oneskorených platieb od odberateľov. Napr. v roku 2011 až 88% opýtaných finančných riaditeľov uvádza, že dôvodom oneskorených platieb bola druhotná platobná neschopnosť zákazníkov, čo vedie k tomu, že ten, komu neskoro zaplatia, tiež platí neskoro. Závažným rizikom je predovšetkým zámerné oneskorenie platieb. Dôvodom omeškania platieb podľa štúdie Euler Hermes sú ďalej všeobecné chyby manažmentu. Základom štúdie je anketa profesionálnych správcov insolventie, ktorá za rizikové faktory platobnej neschopnosti dlžníkov označuje aj vnútropodnikové príčiny, ako chýbajúci controlling, chybné plánovanie výroby, autoritárske vedenie a pod.

Makroekonomické ukazovatele poukazujú na oživenie ekonomiky, avšak podnikateľské prostredie sa nezlepšuje očakávaným tempom. Uviesť možno napr. Index podnikateľského prostredia (IPP), ktorý na základe vlastného prieskumu pripravuje Podnikateľská aliancia Slovenska, je na úrovni 70,1 bodu, čo predstavuje oproti predchádzajúcemu obdobiu pokles o 3,5 percenta. Slovenskí podnikatelia sú najviac nespokojní so slabou vymožiteľnosťou práva, čo vyplýva predovšetkým zo zlého stavu súdnictva a nedostatočného uplatňovania princípu rovnosti pred zákonom. Kritiku si vyslúžilo aj málo efektívne hospodárenie štátu a prístup k štátnej pomoci, ktorej pridelovanie vnímajú podnikatelia ako netransparentné a selektívne. Rizikami podnikateľského prostredia sú tiež regulácia a obtiažna zhoda so zákonnými požiadavkami, tlak na znižovanie nákladov, tlak na znižovanie cien, nové technológie, trhové riziká, posilňovanie úlohy štátu, pomalé hospodárske oživenie/návrat recesie, spoločenská zodpovednosť firiem a tiež prístup k úverom.

2. Vývoj vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií

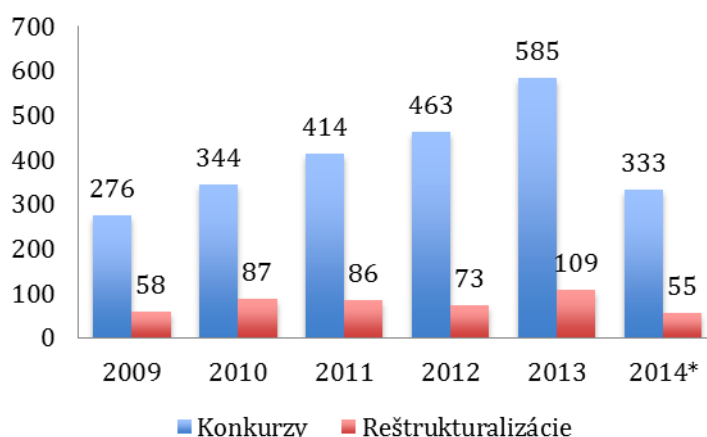
Výkonnosť ekonomiky úzko súvisí s výkonnosťou podnikov. Stav a vývoj celého hospodárstva ovplyvňuje kvalitu podnikateľského prostredia. Závažným rizikovým faktorom pre podniky vyplývajúcim z hospodárskej recesie je predovšetkým pokles spotreby, ktorý je ovplyvnený poklesom zamestnanosti a nízkym rastom reálnych miezd. Pretrvávajúcim problémom je tiež riziko skrytých dlhov v podobe oneskorených alebo nezaplatených pohľadávok, čo predstavuje dlhotrvajúcu hrozbu pre podniky, pretože vývoj platobnej neschopnosti podnikov je ukazovateľ prejavujúci sa s určitým časovým oneskorením. Spoločnosť Intrum Justitia vytvorila Index rizika krajiny (Country Risk Index) a Európsky platobný index (European Payment Index), ktorý poskytuje informácie o platobnom riziku v krajine.

V podnikoch dochádza postupne vplyvom recesie k spotrebovávaniu finančných rezerv. Závažnosť dopadu krízy svetového hospodárstva závisí od finančných pomerov podniku a od vybavenia vlastným kapitálom. Sprísnenie podmienok poskytovania úverov vedie k zvyšovaniu objemu dodávateľských úverov a poklesu krátkodobých bankových úverov. V spojení s klesajúcou platobnou morálkou sa zvyšuje riziko strát. Pri nedostatočnom zabezpečení likvidity a nízkom vybavení vlastným kapitálom strácajú podniky svoj manipulačný priestor skôr, ako nastanú vážne problémy.

Stav konkurzov a reštrukturalizácií je ovplyvnený stavom ekonomiky a kvalitou podnikateľského prostredia. Graf 1 názorne zobrazuje vývoj počtu konkurzov a reštrukturalizácií v rokoch 2009 až 2014, pričom v roku 2014 sú uvedené údaje len za 1. polrok, takže pre vytvorenie si obrazu o tendencii vývoja, je potrebné si ich vynásobiť dvomi. Ak porovnáme vývoj počtu vyhlásených

konkurzov podľa grafu 1 s výkonnosťou ekonomiky v jednotlivých rokoch, ktorú sme popísali vyššie, tak je možné konštatovať, že počty vyhlásených konkurzov sa vyvíjajú vlastným nezávislým, takmer rovnomerným tempom. Medziročný nárast je v priemere cca 20 %, ak predpokladáme, že v druhej polovici roka 2014 bude obdobný vývoj, ako naznačuje prvý polrok. Tu musíme konštatovať, že práve počty vyhlásených konkurzov, o ktorých sme predpokladali, že vykážu jednoznačnú závislosť, neodrážajú turbulentnosť vývoja ekonomiky vplyvom svetovej krízy v sledovaných rokoch. Počty povolených reštrukturalizácií, ktorých je stále pomerne málo v porovnaní s vyhlásenými konkurzmi, čiastočne odzrkadľujú vývoj ekonomiky. Tu však je potrebné si všimnúť, že ich nárast je spojený skôr so stabilizáciou a oživovaním ekonomiky. Rok 2012, v ktorom prišla druhá vlna recesie, bol rokom, v ktorom počet povolených reštrukturalizácií poklesol, čo naznačuje, že reštrukturalizácie sú realizovateľnejšie skôr v podmienkach stabilizovanej, či rastúcej výkonnosti ekonomiky.

Graf 1: Vývoj počtu vyhlásených konkurzov a reštrukturalizácií podnikov pôsobiach v SR za sledované obdobie 2009 – 2014*

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Konkurzné konania na krajských súdoch SR (www.justice.gov.sk)

(2014* - údaje za 1. polrok 2014)

Ak zhodnotíme vývoj celej konkurznej agendy trochu detailnejšie (Tabuľka 2), tak môžeme konštatovať, že existuje určitá závislosť medzi vývojom konkurzov a vývojom ekonomiky, avšak túto závislosť, resp. skôr súvislosť vykazuje počet „prijatých návrhov na vyhlásenie konkurzu“. V roku 2012 tento počet poklesol, čo môže byť dôsledkom stabilizačných tendencií slovenskej ekonomiky v predchádzajúcom roku (2011), na základe čoho môžeme konštatovať, že poklesol počet podnikov, ktorých finančná situácia bola tak zlá, že boli prihlásené do konkurzu. To znamená, že pri konkurzoch môžeme povedať, že počty „prijatých návrhov na vyhlásenie konkurzov“ reagujú na stav výkonnosti ekonomiky v prechádzajúcom roku, sú teda skôr následkom vývoja ekonomiky. Nárast „počtu vyhlásených konkurzov“ je teda skôr odrazom práce súdov ako vývoja ekonomiky.

Tabuľka 2: Vývoj konkurzného konania (súdny register K)

Rok	Prijaté návrhy na vyhlásenie konkurzu	Začatie konkurzného konania	Vyhlásené konkurzy	Zrušené konkurzy	Otvorené malé konkurzy
2009	1 060	600	276	90	104
2010	1 248	814	344	119	193
2011	1 408	870	414	189	235
2012	1 251	966	463	190	257
2013	1 326	1 057	585	202	345
2014*	615	476	333	126	208

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Vybavovanie konkurznej agendy na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

(2014* - údaje za 1.polrok 2014)

Počty reštrukturalizácií (viď tabuľka 3) v porovnaní s konkurzmi reagujú na stav ekonomiky a to dokonca na stav ekonomiky práve v danom roku, v ktorom sa povoľuje reštrukturalizácia. Detailný pohľad na vývoj reštrukturalizácií potvrdzuje už charakterizované prepojenie počtu reštrukturalizácií s výkonnosťou ekonomiky. Počty povolených reštrukturalizácií poklesli pri zhoršení sa výkonnosti ekonomiky vplyvom druhej vlny recesie (2012) a vzrástli pri stabilizácii a oživení ekonomiky (2010, 2011 a 2013). Rovnakým spôsobom reagovali aj počty návrhov na povolenie reštrukturalizácie, počty začatí reštrukturalizačného konania, ako aj počty skončených reštrukturalizácií v danom období. Naopak počty zastavených reštrukturalizácií z dôvodu vyhlásenia konkurzu vzrástli práve v roku 2012.

Tabuľka 3: Vývoj reštrukturalizácií (súdny register R)

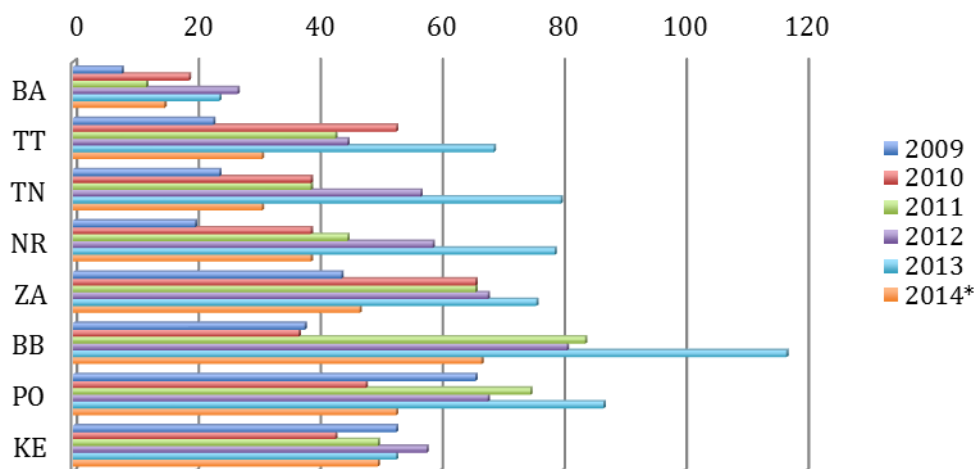
Rok	Prijaté návrhy na povolenie reštrukturalizácie	Začatie reštrukturalizač. konania	Zastavenie reštrukturalizač. konania pre vyhlásenie konkurzu	Povolené reštrukturalizácie v danom období	Skončené reštruktural. v danom období
2009	78	68	9	58	15
2010	129	108	15	87	49
2011	135	100	18	86	67
2012	115	87	24	73	54
2013	148	122	11	109	62
2014*	73	67	12	55	38

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Vybavovanie konkurznej agendy na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

(2014* - údaje za 1.polrok 2014)

Vývoj počtu vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií v rokoch 2009 až 2014 podľa jednotlivých krajov v SR je znázornený na grafoch 2 a 4. Prerozdelenie je ovplyvnené ako kvalitou podnikateľského prostredia tak výkonnosťou ekonomiky v jednotlivých krajoch.

Graf 2: Vývoj počtu vyhlásených konkurzov podnikov podľa jednotlivých krajov v SR za sledované obdobie 2009 – 2014*

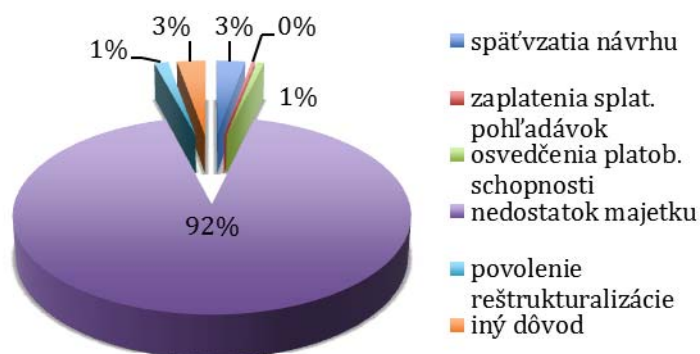
Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Konkurzné konania na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

(2014* - údaje za 1.polrok 2014)

V roku 2009 stúpol počet vyhlásených konkurzov v dôsledku globálnej hospodárskej krízy, najvyšší nárast konkurzov bol v Popradskom a Košickom kraji. Pričom najviac prijatých návrhov na vyhlásenie konkurzov až 232 bolo v Bratislavskom kraji, ale začatých konkurzných konaní bolo už len 140 a počet vyhlásených konkurzov bolo nakoniec len 8. Trend rastu vyhlásených konkurzov pokračoval aj v roku 2010. V Bratislavskom, Trnavskom a Žilinskom kraji sa počet konkurzov medziročne zdvojnásobil. V Trnavskom kraji prišlo najmenej návrhov v porovnaní s ostatnými kraji. Na východnom Slovensku počet vyhlásených konkurzov poklesol, i keď počet prijatých návrhov sa podstatne nezmenil. V roku 2011 bol najnižší podiel vyhlásených konkurzov v Bratislavskom kraji, napriek tomu, že prišlo najviac návrhov až 359. V 235 prípadoch sa začalo konkurzné konanie, vyhlásených konkurzných konaní bolo len 12. Najviac vyhlásených konkurzov až 86 bolo v Banskobystrickom kraji. V roku 2012 sa zmenila legislatíva týkajúca sa konkurzov. Nové pravidlá sa týkali predovšetkým zjednodušenia podmienok preukazovania platobnej neschopnosti dlžníkov veriteľmi, čo podstatne zvýšilo počet vyhlásených konkurzov v prvom kvartáli. Napriek tomu tempo rastu počtu vyhlásených konkurzov medziročne sa znížilo z cca 20 % na 12%. V druhom kvartáli bolo zaznamenaných viac nových konkurzných prípadov v stavebníctve než v priemyselnej výrobe. So stavebníctvom často bankrotovali aj nadväzujúce odvetvia, ako sú výroba betónu, stavebných prefabrikátov, či dreva. Z regionálneho pohľadu pribudlo najviac prípadov v porovnaní s predchádzajúcim rokom v Bratislavskom, Trnavskom kraji a Nitrianskom kraji. V ostatných krajoch nenastala výraznejšia zmena. V roku 2013 počet konkurzov opäť stúpa a dosahuje rekordný počet 585. Nárast bol vo všetkých krajoch okrem Bratislavského a Košického, kde došlo dokonca k miernemu poklesu.

Zrušené konkurzné konania (Tabuľka 2) v rokoch 2009 až 2013 znamenajú neuspokojenie ďalších pohľadávok veriteľov. Počet zrušených konkurzných konaní sa v jednotlivých rokoch líši, pohybuje sa cca od jednej tretiny po takmer jednu polovicu z vyhlásených konkurzov. Najpočetnejším dôvodom až v 92 % všetkých prípadov (Graf 3) v rokoch 2009 a 2013 je nedostatok majetku. Ak zoberieme do úvahy, že každé úspešné konkurzné konanie znamená aspoň pomerné uspokojenie veriteľov, je nízky počet úspešných konkurzných konaní v porovnaní s prijatými návrhmi na konkurz negatívnou skutočnosťou. Neúspešné konania môžu viesť k finančným problémom ďalších podnikov, čo by spätne mohlo mať negatívny vplyv na výkonnosť ekonomiky, v prípade významnejšieho podielu podnikov prihlásených do konkurzu k celkovému počtu podnikov v ekonomike.

Graf 3: Zastavenie konkurzného konania podnikov v SR za sledované obdobie 2009 – 2013 z dôvodov:

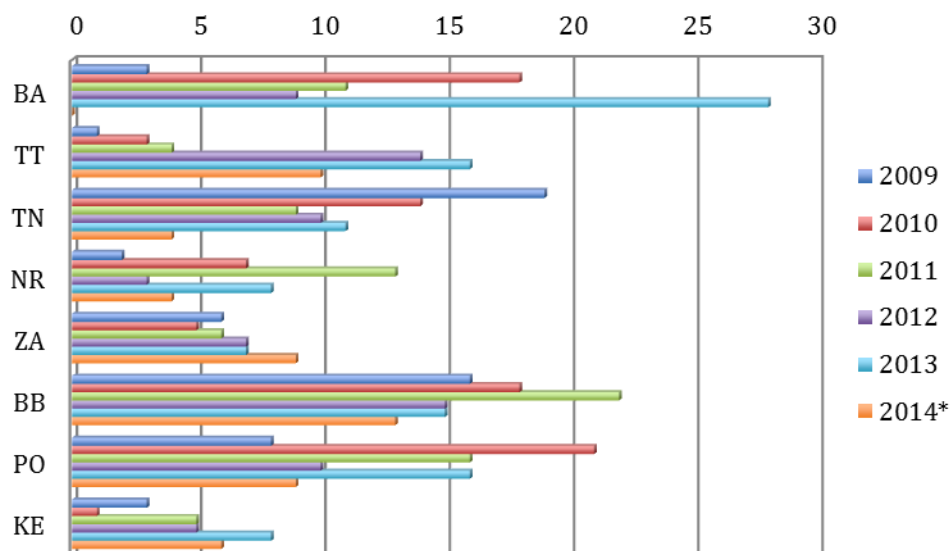

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Konkurzné konania na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

Vývoj počtu povolených reštrukturalizácií podľa jednotlivých krajov v SR (Graf 4) sa značne líši od vývoja počtu vyhlásených konkurzov (Graf 2). V Bratislavskom kraji je z hľadiska porovnania medzi kraji podstatne vyšší počet povolených reštrukturalizácií ako vyhlásených konkurzov, pričom v

Košickom kraji je to opačne. Počet povolených reštrukturalizácií má nerovnomerný vývoj ako v jednotlivých rokoch tak v jednotlivých krajoch. Bratislavský a Trnavský kraj mal najviac povolených reštrukturalizácií v roku 2013, V Trenčianskom kraji bolo najviac povolených reštrukturalizácií v roku 2009, v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji to bolo v roku 2011. V Žilinskom kraji sa ukazuje najsilnejší rok 2014 a v Popradskom kraji zase rok 2010.

Graf 4: Vývoj počtu povolených reštrukturalizácií podnikov podľa jednotlivých krajov v SR za sledované obdobie 2009 – 2014*

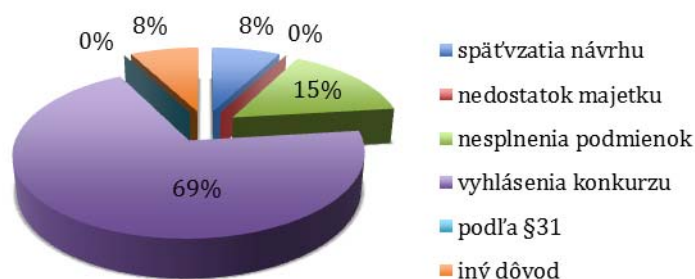

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Konkurzné konania na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

(2014* - údaje za 1.polrok 2014)

Hlavným dôvodom zastavenia povolených reštrukturalizačných konaní v SR za sledované obdobie 2009 – 2013 (Graf 5) bolo v 69 % vyhlásenie konkurzu podľa § 117 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácií a nesplnenie podmienok podľa §116 ods. 2 uvedeného zákona.

Graf 5: Zastavenie reštrukturalizačného konania podnikov v SR za sledované obdobie 2009 – 2013 z dôvodov:

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistiky MS SR – Konkurzné konania na okresných súdoch SR (www.justice.gov.sk)

Neúspešné reštrukturalizačné konania končia zánikom podnikov, pričom rovnako ako pri zrušených konkurzoch dôsledkom je skutočnosť, že opäť neboli uspokojené všetky pohľadávky veriteľov. V oboch prípadoch ide teda o negatívny jav ovplyvňujúci kvalitu podnikateľského prostredia a v konečnom dôsledku aj výkonosť ekonomiky.

Záver

Vývoj vyhlásených konkurzov a povolených reštrukturalizácií je prepojený s výkonnosťou ekonomiky, pričom môže byť ako následkom určitého vývoja, tak rovnako jeho príčinou. Z pohľadu vývoja počtu vyhlásených konkurzov závislosť nie je zjavná, avšak pri detailnejšej analýze, môžeme konštatovať, že výkonnosť ekonomiky v jednom roku ovplyvňuje počty prijatých návrhov v druhom roku. Nárast množstva vyhlásených konkurzov, ktorý je čiastočne ovplyvnený počtom prijatých návrhov, je v konečnom dôsledku skôr odrazom práce súdov ako vývoja ekonomiky. Množstvo povolených reštrukturalizácií je ovplyvnené výkonnosťou a kvalitou podnikateľského prostredia a to práve v roku, v ktorom sa povoľuje reštrukturalizácia. Vyššia výkonnosť ekonomiky prináša lepšie predpoklady pre úspech reštrukturalizácií, preto môžu rásť počty povolených reštrukturalizácií. Rovnakým spôsobom reagujú aj počty návrhov na povolenie reštrukturalizácie, počty začatí reštrukturalizačného konania, ako aj počty skončených reštrukturalizácií v danom období. Naopak počty zastavených reštrukturalizácií z dôvodu vyhlásenia konkurzu vzrástli práve v roku, v ktorom sa výkonnosť znížila. Zistené tendencie vývoja, na základe ktorých je možné vykonávať predpovede vo vývoji podnikateľského prostredia, je potrebné podrobiť detailnejšej štatistickej analýze.

Zoznam použitej literatúry

1. MORVAY, K. a kol. 2013. Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2012 a výhľad do roku 2014. Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. Bratislava 2013. [cit. 2014.10.11.] Dostupné na internete: http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/Hospodarsky_vyvoj_SR_2012_2014.pdf
2. Prognóza platobnej neschopnosti. [online]. Dostupné na internete: <http://www.allianzsp.sk/82166#> [cit. 2014.11.10.]
3. ŠAGÁTOVÁ, S. 2013. Uplatňovanie beyond budgetingu v riadení výkonnosti podnikov. In: vedecký časopis Výskumného ústavu ekonomiky a manažmentu. - Poprad : Výskumný ústav ekonomiky a manažmentu v Poprade, 2013. - ISSN 1338-435X. - Roč. 3, č. 2 (2013), s. 25-34.
4. Intrum Justitia s.r.o. - Rizikový Index 2013, Slovakia
5. Štatistiky MS SR – Konkurzné konania na krajských súdoch SR. [online]. Dostupné na internete: www.justice.gov.sk
6. Štatistiky MS SR – Vybavovanie konkurznej agendy na okresných súdoch SR. [online]. Dostupné na internete: www.justice.gov.sk
7. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácií

Článok bol spracovaný v rámci projektu VEGA MŠ č. 1/1174/12 Diagnostika podnikových procesov v kontexte manažmentu rizika a stanovenia hodnoty podniku.

Adresa a kontaktné údaje autorov

Doc. Ing. Anna Neumannová, CSc.
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta 1/b
 Bratislava, 852 35
 Tel.: +421267295
 E-mail: neumanno@euba.sk

Ing. Daniela Rybárová, PhD.
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta 1/b
 Bratislava, 852 35
 Tel.: +421267295577
 E-mail: daniela.rybarova@euba.sk

Ing. Mária Braunová
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
Bratislava, 852 35
Tel.: +421267295562
E-mail: mari.braunova@gmail.com

Podobnosť sociálnych a živých systémov

Analogy between social and living systems

Jaroslav Fábry, Zuzana Závadská

Abstract

Sustainable socially responsible business can not avoid the analogy between social systems built by people with natural systems. Given the complexity of the structure of man as a living organism, its internal dynamics manifested in behavior towards its environment, it is possible sustainability thus generated systems. This assertion is contrary to sustainability, but systems that are based on the existence of an element - a man can not be sustainable. The aim of this paper is to point out the analogy between living systems and businesses.

Key Words

natural systems, social systems, social responsibility

Abstrakt

Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie nemôže opomenúť analógiu medzi sociálnymi systémami vytváranými ľuďmi a prírodnými naturálnymi systémami. Vzhľadom na zložitosť štruktúry človeka ako živého organizmu, jeho vnútornej dynamiky prejavujúcej sa v správaní voči svojmu okoliu, nie je možná udržateľnosť takto vytváraných systémov. Toto tvrdenie je v rozpore z trvalou udržateľnosťou, ale systémy, ktoré sú založené na existencii základného prvku – človeka, nemôžu byť trvalo udržateľnými. Cieľom príspevku je poukázať na analógiu medzi živými systémami a podnikom.

Kľúčové slová

prírodné systémy, sociálne systémy, spoločenská zodpovednosť

JEL Classification: M14

Analógia sociálnych a prírodných systémov

Sociálne systémy, medzi ktoré zaraďujeme aj podnik môžeme z dlhodobého hľadiska udržiavať stabilnejšími, ak aplikujeme niektoré vlastnosti živých systémov na sociálny systém podnik. Medzi tieto základné vlastnosti zaraďujeme:

1. schopnosť živých systémov prispôbovať sa svojmu okoliu – **adaptabilita a regulácia**,
2. schopnosť živých systémov udržiavať stálosť vnútorného prostredia - **homeostáza**,

Adaptabilita a regulácia sú mechanizmy, ktorými živý organizmus zabezpečuje prispôbovanie sa zmeneným vonkajším a vnútorným podmienkam. Stálosť a udržateľnosť je prejavom homeostázy – funkčnej dynamickej rovnováhy organizmu. Tieto deje sú vzájomne nedeliteľné a tvoria základ integrity živých systémov.

Primárna a sekundárna adaptabilita živých organizmov

Adaptabilita je schopnosť živých organizmov prispôbiť sa zmeneným vonkajším podmienkam prostredia. Adaptabilita prebieha na dvoch základných úrovniach:

1. na úrovni génovej výbavy živého organizmu,
2. na úrovni aktuálneho prežívania jedinečného živého organizmu.

Prvý úroveň sa označuje aj ako **primárna adaptabilita**. Tá je v čase dlhodobá a spôsobuje zmeny v genetickej výbave príslušného druhu. Takéto prispôbovanie sa zmenám vonkajšieho

prostredia zabezpečuje prežitie daného druhu.

Druhou úrovňou je **sekundárna adaptabilita**. Takéto prispôsobovanie sa zmeneným vonkajším podmienkam spôsobuje zmeny v aktuálnom prežívaní jedinečného živého organizmu tak, aby sa dokázal prispôbiť zmenám ohrozujúcim jeho existenciu.

Fyziologická regulácia

Regulačné deje sú neodmysliteľnou zložkou organizácie životných procesov. Vyskytujú sa na všetkých úrovniach hierarchie funkčných štruktúr organizmu od metabolických systémov buniek až po systémy centrálnej nervovej sústavy. Úloha regulácie pri zabezpečovaní relatívnej stálosti (homeostázy) dôležitých hodnôt niektorých veličín vnútorného prostredia je príkladom jej významu pre organizmus.

Fyziologické regulačné deje sú výsledkom usporiadania vzťahov v organizme alebo vzťahov medzi organizmom a životným prostredím. Tieto vzťahy tvoria dynamické systémy, ktoré označujeme ako fyziologické regulačné systémy.

K analýze, štúdiu a zobrazovaniu fyziologických regulačných systémov možno využívať teóriu systémov a počítačové modelovanie. Medzi základné regulačné systémy v organizme patria:

1. nervový systém,
2. humorálny systém.

Nervový systém je tvorený centrálnou nervovou sústavou (mozog a miecha), periférnou nervovou sústavou (sú tvorené z nervových vlákien; v jednom nerve môže byť až tisíc nervových vlákien, ktoré sú navzájom oddelené väzivom; väzivovým obalom je pokrytý aj povrch nervu; nervy, ktoré vystupujú z mozgu, označujeme ako mozgové nervy a nervy vystupujúce z miechy ako miechové nervy) a vegetatívnu nervovou sústavou. Vegetatívne (autonómne) nervy motoricky inervujú hladké svaly v stenách vnútorných orgánov, ciev a vývodov žliaz. Vegetatívne nervy vychádzajú z centrálnej nervovej sústavy spolu s mozgovými a miechovými nervami, ale sa od nich oddeľujú a tvoria samostatné nervy.

Humorálny systém je reprezentovaný žľazami s vnútorným vylučovaním (endokrinný systém). Sú to anatomicky ohraničené orgány, ktoré syntetizujú chemické zlúčeniny – hormóny a vydávajú ich do krvi. Hormóny sú krvou transportované do vzdialených orgánov a tam po väzbe na príslušný receptor vyvolávajú špecifické účinky. Hormóny pôsobia až po svojom naviazaní na bunkový receptor. Množstvo receptorov sa neustále mení a na jednu bunku pripadá od 2000 do 10 000 receptorov.

Nervová sústava je na rozdiel od hormonálnej presnejšia, pretože nervový vzruch aktivuje oveľa špecifickejšie miesta v organizme ako hormón, ktorý pôsobí vo väčšom rozsahu a aj po dlhší čas.

Stálosť a integrita vnútorného prostredia živých organizmov

Podkladom pre normálnu a fyziologickú existenciu živého organizmu je stálosť vnútorného prostredia., ktorá je nevyhnutná pre činnosť všetkých buniek. Každá bunka živého organizmu je obklopená vrstvou intersticiálnej tekutiny, z ktorej prijíma živiny a do ktorej odovzdáva spodiny vznikajúce pri látkovej premene. Vnútorné prostredie preto musí plniť dôležité funkcie zahrňujúce prísun živín, kyslíka a regulačných signálov (hormóny) a odstránenie zvyškov látkovej premene. Pre túto funkčnú dynamickú rovnováhu zloženia vnútorného prostredia organizmu sa používa termín **homeostáza**.

V širšom slova zmysle pojem homeostáza vyjadruje nielen reálnu stálosť vnútorného prostredia, ale aj mechanizmy, ktoré túto stálosť zabezpečujú. Homeostáza je tak výrazom fyziologickej reaktivity reprezentovanú súborom vzájomne prepojených (spätná väzba) systémových dejov s ich detektormi, vstupmi a výstupmi. Vždy, keď sa objaví odchýlka, je to podnet na reakciu zabezpečujúcu návrat do pôvodnej funkčnej úrovne.

Fyziologická reaktivita je predpokladom integrity živého organizmu. Integritu živého organizmu primárne zabezpečuje **imunitný systém**. Funkciou imunitného systému je udržiavanie integrity organizmu tým, že rozpoznáva škodlivé podnety od neškodných a chráni tak živý organizmus proti negatívnym dopadom vonkajšieho i vnútorného pôvodu. Táto jeho funkcia sa prejavuje ako obranyschopnosť – imunitný systém rozpoznáva vonkajšie patogény a ich toxické

produkty. Tiež rozpoznáva vlastné tkanivá organizmu a udržiava toleranciu voči nim. Imunitný systém tvoria primárne a sekundárne orgány. Primárnym orgánom je kostná dreň a týmus – kde biele krvinky vznikajú a dozrievajú. Sekundárne orgány sú slezina a lymfatické orgány. Lymfatické orgány sú spolu s ostatnými orgánmi prepojené sieťou lymfatických a krvných ciev.

Aplikácia princípov adaptability, samoregulácie a integrity na podnikanie

Na základe poznania princípov fungovania živých systémov, ktoré zabezpečujú ich trvalú udržateľnosť, skúsme aplikovať jednotlivé princípy aj na podnik, ktorý je nositeľom udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania. Tieto princípy a ich aplikácia sú definované v tabuľke 1.

Tabuľka 1. Aplikácia princípov živých organizmov na podnik

Princíp	Funckia	Aplikácia na podnik
Primárna adaptabilita	Modifikácia genetickej výbavy druhu	Primárnu adaptabilitu na úrovni druhu je možné aplikovať ako systémové opatrenia štátnych orgánov pri tvorbe legislatívy, ktorá zabezpečí udržateľné podnikateľské prostredie . Riadiacim systémom je v takomto prípade exekutíva reprezentovaná Národnou radou SR, vládou a jednotlivými ministerstvami a nimi zriadenými organizáciami.
Sekundárna adaptabilita	Prispôsobovanie sa organizmu	Sekundárna adaptabilita je založená na schopnosti podniku rozpoznať vonkajšie a vnútorné podnety, ktoré môžu narušiť stabilitu podniku. Aplikácia takéhoto systému si vyžaduje v podniku vytvoriť sústavu ukazovateľov na monitorovanie vonkajšieho prostredia a vnútorného prostredia a to z pohľadu všetkých zainteresovaných strán . Sústava ukazovateľov musí byť definovaná na operatívnej a strategickej úrovni.
Regulácia nervovou sústavou	Zabezpečenie špecifických procesov nervovým vzruchom	Tento princíp vychádza z podstaty riadenia. Riadiacim systémom je manažér a riadeným systémom sú zamestnanci. Ak aplikujeme tento princíp na USZP, tak každý riadiaci pokyn by mal zohľadňovať jeho vplyv na jednotlivé zainteresované strany. Týka sa to najmä vrcholového a stredného manažmentu pri koncepčných rozhodnutiach . Operatívne rozhodovanie môže byť z tohto vyňaté.
Regulácia endokrinným systémom	Vyvolanie špecifických procesov hormónmi	Tento princíp aplikovaný na USZP je predpokladom udržateľného správania sa a angažovanosti jednotlivých zainteresovaných strán. Funkciu hormónov ako regulátorov tu zabezpečujú stimuly pre zainteresované strany . Preto je nevyhnutné jednoznačne vymedziť stimuly pre stakeholderov a zabezpečiť ich dodanie, Receptorom je samotný stakeholder a výsledkom stimulácie je regulované správanie sa daného stakeholdera.
Imunitný systém	Obrana organizmu proti škodlivým vplyvom.	Tento princíp sa v podniku s USZP aplikuje ako systém krízového riadenia . Je dôležité, aby podnik vytvoril takúto organizačnú zložku a zabezpečil vyhodnocovanie všetkých potenciálnych vplyvov. Súčasťou vyhodnocovania tohto oddelenia je aj

hodnotenie výkonnosti podniku vychádzajúce zo sústavy ukazovateľov strategickej a operatívnej výkonnosti.

Aplikácia princípov živých organizmov na podnik v minimálnej podobe podľa tabuľky 1. môže zabezpečiť trvalú udržateľnosť podnikania. Ak si ale uvedomíme, že prežitie druhu na úrovni primárnej adaptability nezávisí od podniku, ale od centrálnej štátnej moci, musí podnik cez koncept USZP vymedziť štát a ním reprezentované orgány ako jednu zainteresovanú stranu.

Literatúra

1. ANDRAŠOVÁ, A. a kol. 2013. Udržateľný inovačný rozvoj podniku. In Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie [elektronický zdroj]. II., Stratégia udržateľného rozvoja / Peter Sakál a kol. Trnava : AlumniPress, 2013. - ISBN 978-80-8096-186-2. - CD-ROM, s. 115-137.
2. HRDINOVÁ, G. a kol. 2013. Spoločensky zodpovedné podnikanie. In Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie [elektronický zdroj]. I., Vymedzenie základných pojmov trvalo udržateľného rozvoja/udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania v kontexte zmeny paradigmy strategického manažmentu / Peter Sakál a kol. Trnava : AlumniPress, 2013. - ISBN 978-80-8096-186-2. - CD-ROM, s. 54-178.
3. MARKOVÁ, V. a kol. 2013. Audit a reporting USZP. In Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie [elektronický zdroj]. III., Stratégia udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania / Peter Sakál a kol. Trnava : AlumniPress, 2013. - ISBN 978-80-8096-186-2. - CD-ROM, s. 141-233.
4. PRNO, I. 2002. Teória systémov a riadenia. Turany : P+M, 2002. 194 s. ISBN 80-968742-0-9.
5. PRNO, I. 2003. Metodika analýzy a syntézy systémov. Turany : P+M, 2003. 204 s. ISBN 80-968742-3-3.
6. TROJAN, S. a kol. Lékařská fyziologie. Praha: Grada Publishing, 2003. 771 s. ISBN 80-247-0512-5
7. ZÁVADSKÝ, J., KUCHÁROVÁ MAČKAYOVÁ, V., ZÁVADSKÁ, Z. Manažment – teoretické aspekty vybraných manažérskych procesov. Bratislava: Slovenský komitét pre vedecké riadenie ZSVTS, 2011. 144 s. ISBN 978-80-970684-0-0
8. ZÁVADSKÁ, Z., ZÁVADSKÝ, J. 2013. Integrácia USZP do manažérskych procesov. In Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie [elektronický zdroj]. III., Stratégia udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania / Peter Sakál a kol. Trnava : AlumniPress, 2013. - ISBN 978-80-8096-186-2. - CD-ROM, s. 36-66.
9. ZÁVADSKÁ, Z., ZÁVADSKÝ, J., PRACHAŘ, J. 2013. Analógia sociálnych a prírodných systémov ako základ USZP. In Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie [elektronický zdroj]. III., Stratégia udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania / Peter Sakál a kol. Trnava : AlumniPress, 2013. ISBN 978-80-8096-186-2. - CD-ROM, s. 17-35

Adresa a kontaktné údaje autorov

MUDr. Jaroslav Fábry, PhD.
Šrobárov ústav detskej tuberkulózy a respiračných chorôb
059 81 Dolný Smokovec

Ing. Zuzana Závadská, PhD.
Inštitút manažérskych systémov
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Francisciho 910/8
058 01 Poprad
E-mail: zuzana.zavadska@umb.sk

Kvalita v sociálnych službách

Quality in social services

Mária Kožárová

Abstract

Full quality assurance implies the provision of social services to meet the demands and expectations of their clients. The quality of the provision of social services is determined by several factors, objective and subjective nature, ie for people in need of social assistance is a very important approach of the service and the quality of service provided. (Saxova, 2010). Since the application of quality touches all areas of the organization, content contribution aims at pointing out the necessity of introducing new and modern approaches in this area.

Key Words

quality, social services, business process management

Abstrakt

Komplexné zabezpečenie kvality predpokladá poskytovanie sociálnych služieb, ktoré uspokojia požiadavky a očakávania svojich klientov. Kvalita v poskytovaní sociálnych služieb je determinovaná viacerými faktormi objektívneho a subjektívneho charakteru, teda pre človeka odkázaného na sociálnu pomoc je veľmi dôležitý prístup poskytovateľa služby a taktiež kvalita poskytovanej služby. (Saxová, 2010). Nakoľko sa aplikácia kvality dotýka všetkých oblastí organizácie, obsah príspevku je zameraný na poukázanie nevyhnutnosti zavádzania nových a moderných prístupov v tejto oblasti. Úlohou organizácie, ktorá poskytuje sociálne služby je vykonávanie veľkého množstva špecifických a často náročných činností, ktoré si zároveň vyžadujú individuálny prístup. Celý rad týchto činností predstavuje súbor procesov, ktoré ovplyvňujú spokojnosť resp. nespokojnosť klientov, zamestnancov a ostatných zainteresovaných strán. Jedným z možností, ako dosiahnuť, udržať a zabezpečiť kontinuálne zvyšovanie kvality poskytovaných služieb je aplikácia procesného prístupu, ktorý je v súčasnosti doménou nielen firemného či podnikateľského sektora, ale čoraz intenzívnejšie sa presadzuje aj pri riadení organizácií ako sú nemocnice, vzdelávacie, výskumné či iné inštitúcie. (Tuček, Basl, 2011). Súčasťou príspevku je zároveň priblíženie cieľa, významu, postupu a možností, ako aplikáciu tohto prístupu uskutočniť.

Kľúčové slová

kvalita, sociálne služby, procesné riadenie

JEL Classification: M11

Úvod

V súčasnosti je na organizácie kladený čoraz väčší dôraz zo strany zákazníkov ako aj so strany štátnych inštitúcií zameraný na skvalitňovanie poskytovaných produktov. Ak chce organizácia patriť medzi tie, ktoré sú schopné uspokojovať nestále meniace sa potreby svojich klientov, a to s ohľadom na maximálnu efektívnosť, primeranosť nákladov a pre zákazníka prijateľné ceny, sú manažéri organizácií nútení zaoberať sa kvalitou svojich produktov.

Kvalita v oblasti poskytovania sociálnych služieb je zvlášť špecifická, nakoľko veľmi úzko súvisí najmä so spokojnosťou užívateľov a ich rôznorodými požiadavkami, ktoré sa častokrát menia. Najčastejšími dôvodmi bývajú demografické, spoločenské, ekonomické, politické a technologické zmeny. Cieľom príspevku je hlbšie priblíženie danej problematiky, ako aj poukázanie na možnosti skvalitnenia poskytovaných sociálnych služieb.

Význam sociálnych služieb

Služby všeobecne zaberajú stále viac a viac priestoru v ľudskej činnosti. Môžeme konštatovať že, sprevádzajú ľudstvo od nepamäti. V súčasnej dobe sa otvára obrovský priestor pre služby, ktoré zahŕňajú rôzne činnosti zo skorších čias, ako aj nové možnosti pre služby, ktoré denne vznikajú. (Tučková, Tuček, 2013).

Sociálne služby majú veľký význam najmä z „hľadiska zvyšovania kvality života všetkých občanov a úsilia o prekonávanie sociálneho vylúčenia a spoločenskej izolácie.“ (Štefáková, Juhasová, 2010, s. 269). Zahŕňajú rad činností, ktoré pomáhajú klientom zabezpečiť základné životné podmienky, obnoviť ich sociálnu nezávislosť a suverenitu a taktiež nadobudnúť sociálnu stabilitu. Cieľom poskytovania organizovaných sociálnych služieb je podľa Šrobárovej a Ďalakovej (2011) zabezpečenie ochrany sociálneho blaha klienta, teda poskytnutie určitej úrovne kvality života. Poskytované sociálne služby majú teda napomáhať k zachovávaniu a rozvoju dôstojného života ľudí podľa ich potrieb, a to v miere, ktorá mu napomáha k aktívnej účasti pri riešení jeho súčasnej sociálnej situácie.

§ 2 Zákona NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov charakterizuje sociálnu službu ako súbor odbornej, obslužnej alebo ďalšej (doplnkovej) činnosti, ktorú je poskytovateľ sociálnej služby povinný vykonávať. Medzi odborné činnosti zaradzuje napríklad poskytovanie sociálneho poradenstva, pomoc pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej osoby, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, sociálnu rehabilitáciu, ošetrovateľskú starostlivosť, pracovnú terapiu a iné. Obslužné činnosti zahŕňajú poskytovanie ubytovania, stravovania, upratovania, prania a pod. A medzi ďalšie činnosti patrí príprava stravy, vykonávanie základnej osobnej hygieny, vzdelávanie, záujmová činnosť a pod. Ide o množstvo činností, ktoré si vyžadujú pokrytie vysokého stupňa individuálnych potrieb. V tejto súvislosti môžeme hovoriť o kvalitnej starostlivosti, kvalitnom programe, kvalitnej službe, kvalitnom personále, avšak úroveň ich hodnotenia býva z pohľadu klientov veľmi subjektívna. Dosiahnutím vyššej úrovne kvality si však organizácia zabezpečuje konkurenčnú výhodu a lepšie postavenie oproti stále viac narastajúcej konkurencii.

V posledných rokoch je dominantnou témou nielen kvalita, ale aj schopnosť zabezpečiť jej udržateľnosť a opakovateľnosť. (Buzala, 2011). Túto skutočnosť potvrdil aj zákon o sociálnych službách, ktorý bol prijatý v roku 2008. Tým sa požiadavka na zaistenie kvality sociálnych služieb stala povinnosťou, ktorá je zakotvená priamo v legislatíve. Predmetom tohto zákona je úprava právnych vzťahov pri poskytovaní, financovaní a dohľadom nad poskytovaním sociálnych služieb. Príloha č. 2 obsahuje zákonom stanovené podmienky vzťahujúce sa na kvalitu. Zameriava sa na štyri hlavné oblasti: oblasť dodržiavania základných ľudských práv a slobôd, oblasť procedurálnych, personálnych a prevádzkových podmienok. Tieto oblasti hodnotenia tvoria základnú štruktúru štandardov sociálnych služieb.

Podľa M. Hrnčiara (2014, s.1) sa však „vyspelý štát prostredníctvom legislatívnych požiadaviek na poskytovateľov sociálnych služieb usiluje stanoviť a zabezpečiť minimálnu úroveň kvality sociálnych služieb.“ Teda predstavuje iba akúsi minimálnu hranicu, ktorá musí byť dodržaná. Podobnú úvahu týkajúci sa zákona o sociálnych službách uvádza aj O. Buzala (2011, s. 235), ktorý tvrdí, že „podmienky kvality ako také neobsahujú mechanizmus naprehodnocovanie kvality predpokladov ani výsledkov. Inak povedané, sú statické. Majú síce potenciál zvýšiť kvalitu SS z nejakej úrovne na vyššiu úroveň, no zároveň ju tam zakonzervujú.“

Novelou zákona, ktorá nadobudla platnosť od 1. januára 2014 došlo k viacerým zmenám aj v oblasti plnenia podmienok kvality pri poskytovaní sociálnych služieb. Najväčšou zmenou oproti predchádzajúcemu zneniu zákona je rozšírenie Prílohy č. 2 zákona o tzv. štandardy a indikátory, ktoré musia jednotlivé zákonom stanovené kritéria spĺňať.

Úroveň kvality poskytovanej sociálnej služby sa odvíja najmä od miery uspokojenia potrieb klienta. V súčasnosti dochádza k rýchlemu nástupu nových metód, postupov a modelov, ktoré sú aplikovateľné na oblasť sociálnych služieb. Tieto štandardy kvality popisujú, ako má kvalitná služba vyzeráť. Zameriavajú sa na popis povahy sociálnych služieb, na adaptáciu užívateľov do bežného života v jeho prirodzenom prostredí, na posilnenie jeho vlastnej samostatnosti a nezávislosti, a v neposlednom rade na zaistenie sociálnych služieb na skutočnej odbornej úrovni. Zmyslom štandardov je umožniť preukázateľným spôsobom hodnotiť kvalitu poskytovanej sociálnej služby,

a taktiež stanoviť aké práva a povinnosti majú poskytovatelia a užívatelia sociálnych služieb. (Malíková, 2012).

Problematike ako kvalitu nielen zaviesť, ale aj efektívne riadiť, kontrolovať, vyhodnocovať, zaisťovať jej opakovateľnosť a možnosť porovnávania sa s inými zariadeniami sociálnych služieb, sa venujú systémy riadenia kvality. (Buzala, 2011).

Najčastejšie uplatňovanými prístupmi v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby sú:

Normy ISO 9000 - tie sa považujú za základný manažérsky nástroj a jeden z najdôležitejších spôsobov ako riadiť kvalitu. „Predstavuje ho súbor pravidiel, postupov a požiadaviek na manažment organizácie s cieľom zabezpečiť kvalitu výslednej služby. Jej zmyslom je preukázateľným spôsobom posúdiť kvalitu poskytovanej služby, nie stanoviť aké práva a povinnosti majú zariadenia či užívatelia sociálnych služieb.“ (Saxová, 2010, s. 222). Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky uvádza, že táto norma poskytuje návod ako vypracovať, preskúmať, prijať, aplikovať a kontrolovať všetky plány kvality. Certifikácia podľa ISO 9000 predstavuje možnosť ako preukázať, že organizácia je schopná efektívne riadiť svoje procesy, skvalitňovať svoje činnosti, zlepšovať imidž, konkurenčnú pozíciu a zároveň predstavuje dobrý základ pre dlhodobé zvyšovanie kvality.

Model TQM - podstatou komplexného manažerstva kvality je schopnosť udržať kvalitu počas celého procesu, od začiatku až po odstraňovanie jej nedostatkov. Filozofia tohto modelu je založená na dôvere v zamestnancov, ktorí kvalitu tvoria, ich motivácii, vzdelávaní, tímovej práci, kde sa za hlavný princíp považuje sebahodnotenie. Podmienkou pri prechode k tejto koncepcii je skutočnosť, že doterajšie prístupy riadenia kvality sú už zvládnuté. Teda sú stabilizované a prebiehajú spoľahlivo v súlade s normatívnymi prístupmi. Iba v prípade, že je splnená táto podmienka možno navodiť tendenciu zlepšovania.

Model výnimočnosti EFQM - ide o európsku variantu prevzatú z amerického modelu TQM. Predstavuje účinnú metódu pri hľadaní príčin aktuálnych problémov v organizácii. Zároveň dáva podnety pre rozvoj iniciatív na zlepšenie kvality a dokazuje udržateľný vynikajúci výkon vo všetkých oblastiach podnikania. (Basu, 2004).

Hlavnou podstatou tohto modelu je pravidelné sebahodnotenie, ktoré sa realizuje podľa presných, vopred definovaných pravidiel a kritérií. Vychádza pritom z problematiky výkonnosti organizácie a hľadá príčiny v nedokonalosti procesov a ďalších systematických faktorov. Jeho hlavnou úlohou je nájsť nedostatky výkonnosti vo vzťahu k vytýčeným cieľom organizácie. Nakoľko sa tento model úspešne presadil v sociálnych službách je považovaný za najvhodnejší. (Malíková, 2012). Je však podmienený perfektným zvládnutím a riadením procesov, kedy je nutnosť jednoznačne definovať rozvíjanú politiku, stratégiu a prepracovať systém riadenia všetkých zdrojov, podporovať a vytvárať partnerské vzťahy.

Model CAF - ide o medzinárodne uznávaný nástroj na samohodnotenie organizácií. Vyskytuje sa tiež pod názvom Spoločný systém hodnotenia kvality. Je modifikáciou modelu výnimočnosti EFQM, zlepšuje výkonnosť organizácií na základe vopred daného sebahodnotiaceho rámca. Prioritne sa odporúča organizáciám verejnej správy v krajinách Európy. Služi na zistenie silných a slabých stránok organizácie.

Model PAN - tento model predstavuje komplexné riešenie, ktoré poskytuje návod, ako riadiť organizáciu a zároveň ju pripraviť na implementáciu štandardov kvality sociálnych služieb. Umožňuje uskutočniť kompletnú procesnú analýzu a je prednostne určený pre neziskové organizácie. PAN analyzuje a popisuje jednotlivé procesy v organizácii a môže byť vhodným podkladom pre stratégiu organizácie. Predstavuje ucelený návod na efektívne a profesionálne fungovanie všetkých neziskových organizácií. (Malíková, 2012). Ide o model, ktorý je optimálne využiteľný pre každý neziskový organizáciu, mapuje, popisuje a analyzuje jednotlivé procesy, je krokom k plne profesionálnemu fungovaniu organizácie. (Dostupné na internete: <http://www.neziskovky.cz/clanky/510_646/poradenstvi_model_pan/>).

Model E-Qalin – ide o európsky interný model merania kvality v sociálnych službách. Filozofia modelu je založená na piatich fundamentálnych princípoch ľudských práv a hlási sa k Európskej charte práv a slobôd seniorov v pobytových zariadeniach. (Dostupné na internete: <<http://www.apsscr.cz/eqalin/cz/model-e-qalin/>>).

Tento model kvality, je zameraný na každodennú prax a potrebu užívateľov, ich príbuzných a zamestnancov. Je založený na systéme sebahodnotenia. Skúma a kontroluje procesy v organizáciách a ich výsledky s ohľadom na spokojnosť všetkých zúčastnených. Cieľom je, aby všetky procesy vedúce k spokojnosti užívateľov, hodnotili ich realizátori. (Malíková, 2012).

Obsah ako aj rozsah týchto noriem a modelov je rozdielny. Spoločnou charakteristikou, ktorá spája všetky tieto prístupy je, že pri všetkých dominuje princíp zamerania na zákazníka. V centre záujmu kvality je človek. Práve s týmto princípom úzko súvisí konkrétna požiadavka na meranie a monitorovanie spokojnosti zákazníkov. To si vyžaduje aj podmienku zadefinovania svojich zákazníkov pretože z ich požiadaviek sa vychádza pri stanovovaní kritérií kvality služieb. Meranie spokojnosti zákazníka patrí k dôležitým nástrojom získavania spätnej väzby a je prejavom kvalitného riadenia organizácie. (SAXOVÁ, 2010).

Kvalita sociálnych služieb na Slovensku

V roku 2002 vznikol na území Slovenskej republiky Inštitút kvality sociálnych služieb TABITA, s. r. o., ktorý sa „špecializuje na problematiku kvality sociálnych služieb s vývojom vlastných obchodných produktov pre systémové zvyšovanie a zabezpečovanie kvality v sociálnych službách.“ (Dostupné na internete: <<http://www.tabitasro.sk/titulka/>>). V roku 2013 sa zaradil medzi subjekty, ktorým bola udelená akreditácia na vzdelávacie programy. Predmetom ich podnikania je napr. vstupná diagnostika služieb resp. zariadení, externý audit kvality, opatrovateľský kurz, zavedenie systému manažérstva kvality podľa normy STN EN ISO 9001:2008, modelu CAF, modelu výnimčnosti EFQM, taktiež poradenstvo a sprevádzanie pri udržiavaní zavedených systémov manažérstva kvality, rôzne prednášky a školenia a iné. (Dostupné na: <<http://www.tabitasro.sk/institut-kvality/produkty/>>).

Kovaľová M. (2011) vo svojom príspevku uvádza, že na začiatku každej implementácie systémov manažérstva kvality je úlohou poradcov nájsť potenciály zlepšenia, ktoré dokážu s aktuálnymi zdrojmi zvýšiť kvalitu a zabezpečiť kontinuálne zvyšovanie kvality.

Ak hovoríme o kvalite, pri implementácii je taktiež potrebné vymedziť tri hlavné aspekty, ktoré ju ovplyvňujú najviac. Ide o štruktúru, procesy a výsledky.

1. **Kvalita štruktúry** sa vzťahuje na rámcové podmienky, v ktorých prebieha starostlivosť. Dotýkajú sa najmä podmienok práce a bezpečnosti pri práci. Môžeme povedať, že sa jedná o technické, personálne vybavenie a rozhodnutia uskutočnené vnútri organizácie. Pracovníci tejto organizácie tvrdia, že sa mnohí zamestnaní boja štrukturálnych zmien, nakoľko sa týkajú nielen organizačnej, stavebnej štruktúry, ale aj personálnej otázky. Preto sa snažia umelo udržiavať pôvodný stav. Držia sa hesla „ak sa nič nebude meniť, nič sa nemôže pokaziť“.

2. **Kvalita procesov** (opísaná v časti Procesné riadenie)

3. **Kvalita výsledkov** je zameraná na stupeň dosiahnutia cieľa v poskytovaní služby. Je to diferenciácia a následný súlad medzi stanoveným a dosiahnutým cieľom. (Malíková, 2012).

Je zároveň najslabším článkom pri implementácii systému manažérstva kvality, pretože neexistuje dostatok merateľných ukazovateľov, ktorými sa dá preukázať výsledná kvalita. Pri určovaní kvality výsledkov sa vychádza najmä zo zdravotného, sociálneho, duševného a duchovného stavu klienta a úrovne jeho spokojnosti.

Výkony, ktoré sa uskutočňujú v zariadeniach sociálnych služieb neurčujú spôsob merania a zabezpečenia kvality. Dôležitý je vždy výstup, s ktorým je klient spokojný a taktiež všetky zainteresované strany. Hodnotí sa najmä spokojnosť klienta, pracovníkov ako aj ostatných zainteresovaných strán (rodinných príslušníkov, zriaďovateľa, partnerov a dodávateľov).

V rámci problematiky implementácie systémov manažérstva kvality do procesov môžeme konštatovať, že za slabé stránky sa považuje neexistencia odborných štandardov. Odborné štandardy predstavujú „všeobecne záväzné pravidlá, ktoré definujú úlohy a kvalitu starostlivosti jednotlivých procesov“. (Kovaľová, 2011, s. 229). Slúžia taktiež ako inštrument k zabezpečeniu a ďalšiemu rozvoju kvality procesu.

Procesné riadenie

Nakoľko organizácie musia neustále čeliť problémom vyplývajúcim z dynamických zmien na trhu a preferencií zákazníkov, jednou z možností ako predchádzať, príp. minimalizovať riziká zmien je

konceptia Business Process Management (procesné riadenie), ktorá sa stáva aktuálnym trendom súčasnosti. Predstavuje skupinu činností vedúcich k dosiahnutiu konkurencieschopnosti založenej predovšetkým a výlučne na procesy. Je často označovaná aj ako filozofia, ktorá je základom organizácie práce v spoločnosti a taktiež všetkých operácií a činností, ktoré v nej prebiehajú. Jej základom je procesný prístup. „Základnou myšlienkou procesného prístupu je, že príčinou zlých výsledkov podnikových činností sú neefektívne prebiehajúce podnikové procesy, ktoré je potrebné zmeniť tak, aby boli efektívne a dosahovali čo najvyššiu pridanú hodnotu pre zákazníka“. (Mateides, 2006, s. 279).

Umožňuje taktiež eliminovať najväčšie nevýhody tradičného funkčného prístupu. Pomáha odhaliť procesy, ktoré sa považujú za nefunkčné, odhaľuje činnosti, ktoré nepridávajú hodnotu pre zákazníka. Výhodou je aj dosiahnutie flexibility, schopnosti pružne reagovať na meniace sa požiadavky zákazníkov a vyššej miery zapojenia zamestnancov do výkonnosti organizácie. Poskytuje tiež nový pohľad na význam aktivít a pomáha lepšie určiť zodpovednosť za ich kvalitu. Prispieva k tímovej práci, zlepšeniu firemnej kultúry. (Tuček, Hájková, Tučková, 2013).

Cieľom procesného riadenia je rozvíjať a optimalizovať každodennú prevádzku podniku. V rámci podniku prebieha množstvo činností, ktoré na seba nadväzujú a niektoré sa prekrývajú. Preto je potrebné, aby každý proces mal jasne zadefinované vstupy, výstupy a s tým spojené úlohy a osobnú zodpovednosť za každý proces alebo činnosť zvlášť. Zároveň tento prístup umožňuje vytvoriť systém na meranie výkonnosti týchto procesov, ich sledovanie a vyhodnocovanie.

Kvalita procesov sa predovšetkým vzťahuje na podanie výkonu v rámci priebehu služby, dôležitým kritériom je spôsob a rozsah požadovaných výkonoch. Do kvality procesu môžeme zaradiť kontinuálnu a plánovanú starostlivosť, realizáciu konceptov starostlivosti, obraz človeka (klienta a pracovníkov) v sociálnom zariadení, odborné štandardy starostlivosti podľa najnovších uznávaných vedeckých poznatkov, minimálne štandardy a prácu s rodinnými príslušníkmi a inými partnermi. Kvalita procesov je taktiež veľmi dôležitá z hľadiska spoločných princípov a meradiel. Tie sa sledujú predovšetkým v realizačnej fáze kvalifikovanej starostlivosti, ktorá je definovaná vstupmi do procesu, koncepciou alebo modelom práce a konečným výstupom procesu. (Kovalová, 2011).

Je potrebné opísať resp. charakterizovať jednotlivé procesy, teda určiť ich proces riadenia. Ten musí mať:

- zadefinovaný súbor krokov, ktoré je potrebné vykonať a príslušne rozdelenú zodpovednosť,
- súbor merateľných parametrov odvodených z požiadaviek zákazníka resp. interných štandardov,
- mať stály procesný tím, ktorý sa pravidelne stretáva s cieľom usilovať sa o zlepšenie procesov,
- vypracovaný ročný plán, ktorý obsahuje požadované vstupy, výstupy resp. výsledky pre každý kľúčový proces, ako aj príslušné rozpočty a nároky na zdroje,
- mechanizmus pre pravidelné a priebežné kontroly procesu,
- postupy a zdroje pre riešenie problémov spojených s procesmi.

Celý rad týchto činností je veľmi náročný a často komplikovaný, avšak netreba pri tom zabúdať, že procesy sa musia vždy chápať vo vzťahu k zákazníkom.

Simulácia procesov

Nakoľko obyčajný opis procesov nebýva dostačujúci, ideálnou možnosťou ako sledovať prepojenosť jednotlivých procesov, ich koordináciu a riešenie informačných tokov medzi nimi je možnosť využiť modelovanie prostredníctvom rôznych softvérových aplikácií.

Cieľom procesu modelovania je vytvorenie procesného modelu organizácie. Ide o náročnejšiu záležitosť, nakoľko si to vyžaduje znalosť, čas a príslušný softvér. Rôzne varianty modelov však umožňujú organizácii vybrať si to najlepšie riešenie, teda tvoria základ pre rozhodovanie o procesných zmenách. To výrazne zlepšuje rýchlosť realizácie jednotlivých procesov. Ďalšie výhody modelovania sú zlepšenie kvality procesov, zníženie nákladov, lepšia kontrola činnosti, zlepšenie kvality podpory systému.

Tučková a Tuček (2007) vo svojej publikácii uvádzajú, že pri navrhovaní procesných modelov je potrebné postupovať v určitých krokoch:

1. identifikácia procesov,
2. opis kontextu procesov,

3. zriadenie máp procesov,
4. popis procesov,
 - 4.1 identifikácia a poradie činností
 - 4.2 rozdelenie procesov na hlavné a čiastkové
 - 4.3 podrobný popis ich funkcií
5. controlling konzistencie a správnosti procesného modelu
 - 5.1 ovládanie pravidiel pre vytvorenie modelu
 - 5.2 neustály controlling modelov a objektov
 - 5.3 riadenie vzťahov medzi modelmi.

Do úvahy treba taktiež brať to, že nie všetky procesy, ktoré v organizácii prebiehajú tvoria základ. Preto je potrebné jednotlivé procesy rozdeliť do kategórií podľa ich pridanej hodnoty, a to na:

- Riadiace procesy – určujú a zabezpečujú rozvoj a riadenie výkonnosti podniku, zabezpečujú správu a integritu podniku.
- Hlavné procesy – pokrývajú hlavné resp. kľúčové oblasti podnikových aktivít podniku. Sú dôležité aj vo vzťahu k externým zákazníkom.
- Podporné procesy – zaisťujú podmienky pre správnu funkciu všetkých ostatných procesov. Patrí tu napr. ekonomické (finančné) riadenie, riadenie ľudských zdrojov, IT služby, ekológia, opravy, údržba atď. (Tučková, Tuček, 2007).

Kovalová M. (2011) uvádza vo vzťahu k aplikácii na sféru sociálnych služieb podobné členenie procesov. Podľa toho, aký druh sociálnej služby je poskytovaný, definuje tzv. špecifické, teda kľúčové procesy, tie potrebujú procesy, ktoré majú riadiacu čiže manažérsku funkciu. Na základe toho môžeme definovať tzv. manažérske procesy, alebo inak povedané procesy riadenia. Nevyhnutnou zložkou sú aj podporné procesy, ktoré napomáhajú pri kontinuálnom priebehu riadiacich procesov.

Medzi špecifické procesy patrí ošetrovateľský, opatrovateľský proces, proces bývania, stravovania, upratovania a technického zabezpečenia, proces chráneného bývania, rehabilitácie, aktivácie a integrácie klienta.

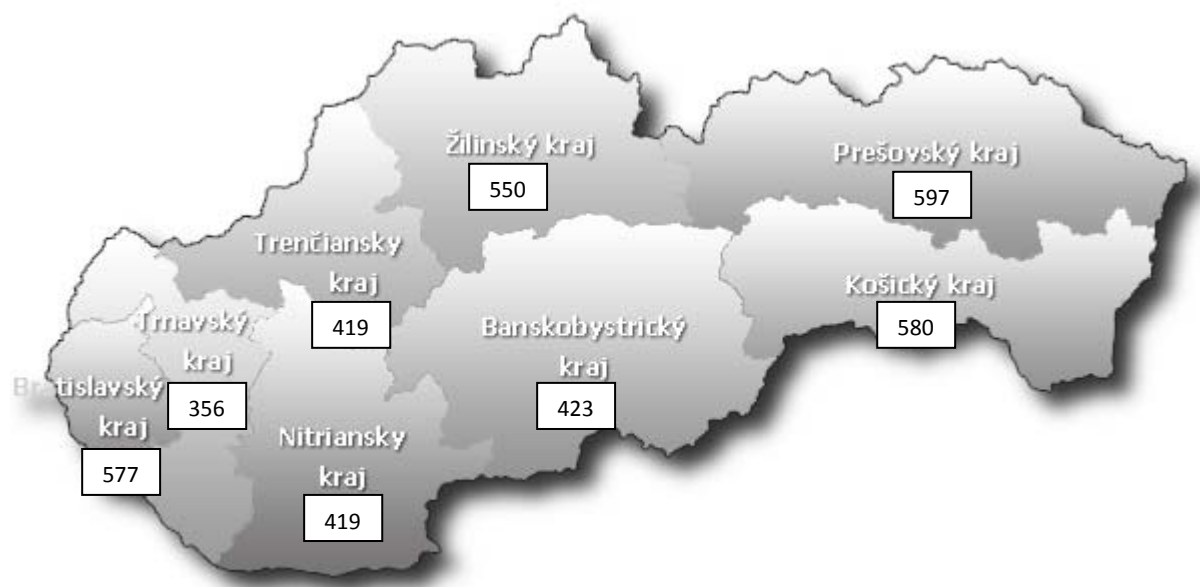
K manažérskym procesom môžeme zaradiť proces prijímania a prepúšťania klienta, personálny proces, proces riadenia finančných zdrojov a sťažností.

Podporné procesy zahŕňajú proces odberateľsko-dodávateľských vzťahov, proces styku s verejnosťou, proces práce s dobrovoľníkmi, rodinnými príslušníkmi, proces duchovnej starostlivosti, spolupráce s nemocnicou resp. lekárom.

Záver

Implementácia novodobých prístupov a metód predstavuje dlhodobú a trvalú cestu, ktorá vždy vedie k úspechu. Organizácie, ktoré majú implementované tieto koncepcie a snažia sa o poctivý prístup k budovaniu vyššej úrovne kvality, vedú preukázať trvalé zlepšovanie. Naproti tomu, organizácie, ktoré sa obávajú zmien, preferujú skôr tradičný prístup k fungovaniu jednotlivých procesov a nesnažia sa o trvalé zlepšenie oveľa ťažšie pristupujú k zavedeniu podmienok kvality určené podľa požiadaviek Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách.

Organizácia TABITA, s. r. o., ktorá je v oblasti systémového zabezpečovania kvality v sociálnych službách na Slovensku najvyprofilovanejšou obchodnou firmou zaznamená k 31. augustu 2014 len 35 stálych klientov, ktorým poskytujeme svoje produkty, poradenstvo a konzultácie. Tento počet svedčí o tom, že na Slovensku existuje iba málo organizácií, ktoré sa snažia o skvalitňovanie svojich produktov prostredníctvom moderných prístupov. Svedčí o tom aj fakt, že Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny (bez ohľadu na druh alebo formu poskytovanej sociálnej služby) eviduje k 31. decembru 2014 vo svojom centrálnom registri celkovo 3921 subjektov, ktoré realizujú poskytovanie sociálnych služieb na území Slovenskej republiky. Na nasledujúcom obrázku je znázornený rozsah poskytovateľov sociálnych služieb.

Obr. 1 Prehľad počtu poskytovateľov sociálnych služieb na území SR
Zdroj: vlastné spracovanie.

Je vidieť, že potenciál je veľký, ale záujem o implementáciu metód, ktoré pomáhajú nielen k budovaniu vyššej úrovne kvality, ale zabezpečujú aj jej udržateľnosť a opakovateľnosť, naopak veľmi malý. Nesmieme pritom zabúdať, že centrom nie je prosperita, ale spokojný zákazník. Zvlášť sa to týka oblasti sociálnych služieb, nakoľko je v konečnom dôsledku zohľadňovaná najmä dôstojnosť človeka a oblasť dodržiavania jeho základných ľudských práv a slobôd.

Použité zdroje:

1. BASU, R. 2004. *Implementing Quality*. Thomsom Learning, 2004. 311s. ISBN 1-844-057-1.
2. BUZALA, O. 2011. STN EN 9000 a podmienky kvality v zákone o sociálnych službách. *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite* [CD-ROM]. Ružomberok : Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, s. 233-264-237. ISBN 978-80-8084-781-4.
3. HRNČIAR, M – SAXOVÁ, G. 2014. Meranie kvality v sociálnych službách. [online]. [cit. 2014.12.10]. Dostupné na internete: <<http://www.socialnaspolocnost.sk/meranie-kvality-socialnych-sluzieb/>>. ISSN: 1339-6722.
4. MALÍKOVÁ, M. 2012. *Implementace standardu kvality ve vybrané organizaci poskytující sociální služby*: diplomová práca. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2012. 101 s.
5. MATEIDES, A. a kol. *Manažérstvo kvality: história, koncepty, metódy*. Bratislava: Epos, 2006. 751 s. ISBN 80-8057-656-4.
6. ŠROBÁROVÁ, S. – ĎALAKOVÁ, S. 2011. Kvalita poskytovania starostlivosti o seniorov prostredníctvom pobytovej a terénnej sociálnej práce. *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite* [CD-ROM]. Ružomberok : Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, s. 265-268. ISBN 978-80-8084-781-4.
7. ŠTEFÁKOVÁ, L. - JUHÁSOVÁ, L. 2010. Sociálne služby vo verejnom, súkromnom a neziskovom sektore a ich kvalita. In *Zborník z 2. Ročníka vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Sociálna práca, manažment a ekonómia – s reflexiou na sociálne služby.“* PF KU: Dolný Kubín, 2010. ISBN 978-80-8084-501-8. s. 269-275.
8. KAMANOVÁ, I. 2011. Kvalita sociálnych služieb podľa zákona o sociálnych službách v praxi. *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite* [CD-ROM]. Ružomberok : Verbum

- vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, s. 253-264. ISBN 978-80-8084-781-4.
- 9. KOVALOVÁ, M. 2011. Silné a slabé stránky, ohrozenia a príležitosti pri implementácii systému manažérstva kvality podľa STN EN ISO 9001 do zariadení sociálnych služieb. *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite* [CD-ROM]. Ružomberok : Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, s. 225-232. ISBN 978-80-8084-781-4.
- 10. SAXOVÁ, G. 2011. Meranie spokojnosti zákazníka. *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite* [CD-ROM]. Ružomberok : Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, s. 238-252. ISBN 978-80-8084-781-4.
- 11. SAXOVÁ, G. 2010. Manažérstvom kvality ku kvalite sociálnych služieb. In *Zborník z 2. Ročníka vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Sociálna práca, manažment a ekonómia – s reflexiou na sociálne služby.“* PF KU: Dolný Kubín, 2010. ISBN 978-80-8084-501-8. s. 220-226.
- 12. TUČEK, D. - TUČKOVÁ, Z. - HÁJKOVÁ, M. (2013). Utilization Level of Business Process Management in Czech Enterprises – Objectives and Factors. *E + M Ekonomie a Management*. 2013. 16(2), p. 81-98.
- 13. TUČEK, D. - TUČKOVÁ, Z. (2013). Economic Evaluation of the Level of Knowledge Services in Selected OECD Countries, In *Proceedings of the 14th European Conference on Knowledge Management (Volume Two)*. Kaunas University of Technology, Kaunas, Lithuania, p. 732-740, ISSN 2048-8963. ISBN 978-1-909507-38-8.
- 14. TUČEK, D. - BASL, J. (2011). Using BPM principles to increase the efficiency of processes in higher education in the CR. In *International Conference in Engineering Education and International Conference on Education and Educational Technologie - Proceedings (WORLD-EDU'11)*. (p. 47-50). Corfu Islands.
- 15. TUČEK, D. - TUČKOVÁ, Z. (2007). Innovation in the tuition of process management at Tomas Bata University. *E + M Ekonomie a management*, 10(2), p. 44-50.
- 16. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách
- 17. www.apsscr.cz
- 18. www.employment.gov.sk
- 19. www.neziskovky.cz
- 20. www.sutn.sk
- 21. www.tabitasro.sk

Adresa a kontaktné údaje autora

Ing. Mária Kožárová
 Katolícka univerzita v Ružomberku
 Katedra manažmentu
 Nábřežie Jána Pavla II. 15
 E-mail: maria.kozarova@ku.sk

СОВРЕМЕННЫЕ МЕХАНИЗМЫ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ

Modern mechanisms of continuing education: international dimension

Т. В. Матягина, Н. Е. Смольянинов

Abstract

The article gives a partial result of the project KEGA no. 037STU-4/2012 "Implementation of the subject „Sustainable corporate social responsibility“ into the study programme industrial management in the second degree at MTF STU Trnava.". Main ambition of the article is to inform the public at large about the basic objectives of the project and their fulfilment.

Key Words

Continuing education, education, lifelong learning, academic mobility, e-learning, distance education technologies

Аннотация

Болонский процесс положил начало активным процессам развития национальных образовательных систем стран – членов Европейского Союза и других заинтересованных государств. Основы единого образовательного пространства сформированы к 2010 году. Однако еще и сейчас реализация процессов международной академической мобильности и, особенно, принципов образования на протяжении всей жизни в интернациональном аспекте происходит фрагментарно. В работе содержатся рекомендации по активизации механизмов непрерывного образования и развитие академической мобильности на международном уровне.

Ключевые слова

Непрерывное образование, образование на протяжении всей жизни, академическая мобильность, электронное обучение, дистанционные образовательные технологии

JEL Classification: I20, I21, I29

Введение

Концепция образования на протяжении всей жизни (Life long learning - LLL), инициированная в области образования странами – участниками Европейского Союза предполагает реализацию духовного, научного, образовательного и профессионального потенциалов человека во всех возрастах, вне зависимости от места, времени и обстоятельств, используя все возможные каналы, способы и методы обучения (Рекомендация о развитии образования взрослых, Резолюция Европейского Совета об обучении в течение всей жизни). Принципы образования на протяжении всей жизни включены уже в образовательное законодательство многих стран и, по крайней мере декларируются (Федеральный закон от 29 декабря 2012 года № 273-ФЗ).

1 Принципы непрерывного образования

Основой развития LLL являются:

- а) приоритеты и потребности личности в самосовершенствовании,
- б) многообразие видов образования,

- в) множественность форм обучения и
- г) разнообразие форм реализации.

2 Международное сотрудничество образовательных организаций

Анализ организации международного сотрудничества российских вузов показал, что целями такого взаимодействия являются повышение международного престижа образовательных организаций, основанного на единстве образования, науки, а также образовательных, промышленных и производственных инноваций. Для технических высших учебных заведений России сегодня важным аспектом и целью международного сотрудничества является также повышение международного престижа инженерных профессий, формирование у населения и, в частности, у молодежи устойчивого понимания важности технических профессий, развитие интереса к техническому творчеству и профессиональному росту.

Направлениями международных контактов на уровне вузов часто являются:

- *Участие в разнообразных по форме и содержанию проектах международного сотрудничества.*
- *Академический обмен на уровне студентов и преподавателей (короткие, до года, стажировки, повышение квалификации, «летние и зимние школы» и модули обучения по основным образовательным программам).*
- *Совместные исследования.*
- *Деятельность по продвижению научных результатов, их коммерциализации и популяризации.*
- *Разработка и реализация новых учебных курсов.*
- *Обучение иностранных студентов (полный цикл).*

Однако следует заметить, что объемы такой деятельности варьируются в зависимости:

1. *От масштаба и внутреннего потенциала вуза.*
2. *От прилагаемых им усилий по поиску партнеров.*
3. *От применяемых форм реализации образовательного процесса.*

Масштаб и внутренний потенциал вуза. Например, Уфимский государственный авиационный технический университет на международном уровне реализует постоянно действующие международные проекты с 30-ю партнерами из 15-и стран (<http://ugatu.ac.ru/mezhdunarodnaya-deyatelnost.html>). Сотрудничество ведется в основном по техническим и инженерным академическим и научным направлениям. Самые активные контакты поддерживаются с несколькими университетами каждой из следующих стран: Германия, Франция, США, Италия, Китай, Чехия. Проекты с одним из зарубежных университетов реализуются с такими странами как Словакия, Польша, Япония, Португалия, Австралия, Испания, Греция. Разовые проекты реализовывались с университетами Дании, Южной Кореи и др. При этом количество обучаемых в рамках академического обмена в год составляют (за 2012 год) с российской стороны: 76 студентов, 2 аспиранта, 5 слушателей. Со стороны иностранных партнеров эти цифры меньше в 2-4 раза.

Другой пример, Высшая школа экономики (национальный исследовательский университет) (<http://www.hse.ru/org/hse/international/scholarship>). Только программы обучения за рубежом осуществляются по 41-му проекту с университетами 10-и стран, по направлениям: экономика – 8, менеджмент – 4, социология – 6, политология – 3, государственное управление – 4, философия – 4, психология – 2, право – 1, медиакоммуникации – 3, мировая экономика и политика – 6.

Прилагаемые усилия по поиску зарубежного университета – партнера. Этот фактор во многом также предопределен масштабом и потенциалом вуза. Риски видятся нам в следующих направлениях: во-первых, недостаточность ресурсов для поиска партнера (неподготовленность

сотрудников с точки зрения изучения рынка таких контактов); во-вторых, объемы реализации таких программ связаны с количеством полученных под их финансирование грантов.

В УГАТУ, например, академический обмен поддерживается грантами Европейского Союза – *ErasmusMundus* и *MULTIC*, Госдепартамента США – *Программа Фулбрайта*, Гарманской службы академических обменов – *DAAD*.

Также известны, такие программы информационного и академического обмена, как французские программы стипендий «Дидро», «Коперник», «Ампер, германская стипендия *Georgius Agricola*»; хорошо зарекомендовавшие себя другие программы, гранты и стипендии западных университетов и правительств.

Дополнительным источником финансирования являются гранты, получаемые в рамках программ и проектов российских фондов: *РФФИ*, *РГНФ*, *РНФ*, *Фонда «Сколково»*, *Фонд Михаила Прохорова*, *Фонд инфраструктурных и образовательных программ РОСНАНО* и других государственных и частных фондов.

Основные недостатки грантового финансирования организации непрерывного образования на протяжении всей жизни:

1. **Не наблюдается массовости академических обменов и настоящей образовательной мобильности в сфере университетского образования.** Это связано и с конкурсной основой получения грантов, их условной доступностью и с ограниченностью ресурсов фондов, выделяемых на программы академической мобильности (есть и другие направления использования средств фондов, например поддержка исследований, внедрение инноваций).
2. **Неэффективное использование финансирования.** Нужно отдавать себе отчет и в том, что в подобных проектах финансируются не только образовательная услуга, но и проживание и перемещения грантополучателей к месту обучения и обратно, а также визовая поддержка, кроме того оплачиваются визиты ведущих ученых и преподавателей из зарубежных университетов.
3. **Слабый охват всех доходных сегментов и ниш непрерывного образования.** Образовательные и духовные потребности людей безграничны, но программы академического обмена для вузов практически не распространяются на такие категории потенциальных участников процесса обучения на протяжении всей жизни, как работающие специалисты, руководители предприятий, которые проходят повышение квалификации. Здесь подспорьем до недавнего времени были программы в рамках проектов *TEMPUSTACIS* и программ Европейской ассоциации провайдеров дополнительного профессионального образования – *ESEDA*. Двумя другими сегментами являются представители незанятого населения, в основном учащиеся школ, а также пенсионеры. Недоступными программы академической мобильности остаются и для таких категорий потенциальных слушателей образовательных курсов и программ, как лица с ограниченными физическими возможностями – инвалиды и лица, находящиеся в местах заключения, а также военнослужащие, проходящие службу в различных географических зонах своих стран, но желающие пройти обучение, например по программам как основным, так и по дополнительным образовательным программам.

Применяемые формы реализации образовательного процесса. При организации непрерывного образования и реализации принципов образования на протяжении всей жизни и для нейтрализации недостатков грантового обучения необходимо учитывать современные технологические возможности вузов партнеров и новые формы взаимодействия в рамках академической мобильности. Речь здесь об использовании передовых технологий электронного и дистанционного обучения, а также о такой форме взаимодействия образовательных организаций, как сетевая организация образовательных программ.

3 Новые формы реализации международных образовательных программ

Использование в образовательном процессе формы **электронного обучения** обогащается такими формами и видами занятий, как: видео-лекции, учебные фильмы, постановочные кейсы, интерактивные симуляторы, пакеты поддержки принятия решений, демо-программы, электронные тесты на цифровых носителях, электронные библиотеки, и

др. Образовательные ресурсы и информация при использовании электронного обучения хранятся в базах данных, обрабатываются с использованием специальных информационных технологий и технических средств и передаются, в том числе с использованием информационно-телекоммуникационных сетей по линиям связи, обеспечивая как непосредственное, так и опосредованное (на расстоянии) взаимодействие обучаемого и обучающего.

Применение **дистанционных образовательных технологий** расширяет возможности для обучения и получения образования обучаемых, географически удаленных от образовательных и культурных центров. Для этой формы обучения характерно использование всех инструментов электронного обучения, а также электронных курсов, вебинаров (в виде конференций, дискуссий, презентаций), элементов открытого обучения, электронных учебников и ресурсов сети Internet. Данная форма применяется с использованием информационно-телекоммуникационных сетей, обеспечивая опосредованное взаимодействие обучаемого и обучающего.

Сетевая форма реализации образовательных программ обеспечивает возможность их освоения в нескольких организациях, как образовательных, так и любых иных, обладающих ресурсами, необходимыми для обучения, проведения практик и других видов учебной деятельности, предусмотренных программой обучения.

В рамках организации международного сотрудничества и электронное, и дистанционное обучение, а также сетевая реализация образовательных проектов для различных категорий потребителей представляются нам крайне важными. Причем образовательная сеть может развиваться на территориях и юрисдикциях не двух, а сразу нескольких государств. Партнеры и потребители, и грантовые фонды экономят на этом значительные суммы накладных расходов, но при этом академических обмен осуществляется при активном использовании технических средств.

Мы не утверждаем, что очное посещение принимающих вузов не важно. Для обучения по основным образовательным программам и стажировкам – очень важно и оно будет и дальше развиваться, но, сокращаясь по продолжительности. В предложенном механизме же заложена идея экономии части средств инвесторов и фондов грантовой поддержки, для расширения, как географии, так и состава грантополучателей. Это нам кажется принципиальным шагом для развития массовых академических обменов.

Возможные проблемы реализации механизма сетевой организации международных образовательных проектов с применением электронной и сетевой формы организации учебного процесса описаны ниже. Часть из них носят институциональный характер, часть организационный, а часть, возможно, связана со страновым (национальным) менталитетом:

- фрагментарное использование электронного и дистанционного обучения в программах академической мобильности на международном уровне;
- слабый учет потребностей по программам дополнительного образования;
- слабая вовлеченность наименее мобильных категорий потребителей;
- не знание или недостаточное знание английского, французского, немецкого языков, как языков международного общения частью российских слушателей; аналогичное незнание русского языка слушателями из других стран;
- несопоставимость, слабая гармонизация основных образовательных программ (бакалавриат, магистратура), разработанных в соответствии со стандартами разных стран;
- различные системы подтверждения качества образования и квалификаций;
- неразвитость институтов финансирования данных программ (электронных, дистанционных);
- техническая реализация и обеспечение систем дистанционного и электронного обучения должны быть сопоставимы в странах участниках;
- отсутствие единой интегрированной информационно-образовательной среды вузов-партнеров.

Заклучение

Решать часть из них нужно последовательно, по мере возникновения, в процессе практической реализации и совершенствуя также и внутривузовские механизмы координации.

Однако **преимущества такого взаимодействия** (учет потребностей широкого круга потребителей, целевая подготовка иностранных студентов и слушателей по дефицитным для данной территории специальностям и программам обучения, массовое обучение иностранных студентов) дают основание предполагать, что эти идеи дееспособны.

ACKNOWLEDGMENT

The paper is a part of the submitted KEGA project No. 037STU-4/2012 Implementation of the subject of "Corporate Social Responsibility Entrepreneurship" into the study programme of Industrial Management in the second degree of study at STU MTF Trnava.

Список литературы

1. Рекомендация о развитии образования взрослых (26 ноября 1976 г.). Генеральная конференция ООН по вопросам образования, науки и культуры – ЮНЕСКО, 1976.
2. Резолюция Европейского Совета об обучении в течение всей жизни (27 июня 2002 г.) – 2002/С 163/01 // Федеральное государственное учреждение «Федеральный центр образовательного законодательства». URL: http://www.lexed.ru/mpravo/razdel7/part3/?part3_13.html
3. Федеральный закон от 29 декабря 2012 года № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»
4. Официальный сайт ФГБОУ ВПО «УГАТУ»: Международная деятельность УГАТУ. URL: <http://ugatu.ac.ru/mezhdunarodnaya-deyatelnost.html>
5. Официальный сайт ФГБОУ ВПО «Высшая школа экономики (национальный исследовательский университет»: Программы обучения за рубежом. URL: <http://www.hse.ru/org/hse/international/scholarship>
6. <http://bcugatu.ru/?lang=sk>

Адрес и контактные данные авторов

Доцент, к.э.н Т. В. Матягина

Доцент, к.э.н Н. Е. Смольянинов

Кафедра экономики предпринимательства

Уфимский государственный авиационный технический университет

450000, Республика Башкортостан, г. Уфа, ул.К. Маркса, д. 12, корпус 3, аудитория 403

E-mail:

ugatuinek1@mail.ru

The EFQM Excellence Model and it's adaptation in company

Jana Púchovská, Ján Závadský

Abstract

The European Foundation for Quality Management model is one of the two most important models for Quality Management. It is applicable to all kinds' organizations, because it is designed in this way and with utilizing self-assessment is a strategic tool that helps companies to identify their weaknesses, strengths and areas of improvement, and so to achieve competitive advantage. It provides highly structured managerial systematic approach to service excellence implementation. The aim of this paper is mainly to analyze existing studies and literary source describing the application of the model in terms of various organizations.

Key Words

quality, model, EFQM

Abstrakt

Model EFQM je jedným zo strategických nástrojov riadenia organizácií a zlepšovania ich činnosti. Cieľom príspevku je predovšetkým analyzovať existujúce štúdie a literárne pramene opisujúce aplikáciu tohto modelu v podmienkach rôznych organizácií. Model je aplikovateľný na rôzne organizácie bez ohľadu na ich veľkosť a druh poskytovaných produktov. Jeho všeobecná využiteľnosť a dobrovoľnosť v aplikácii vytvára predpoklad pre skutočné zlepšovanie všetkých činností v organizáciách.

Kľúčové slová

kvalita, model, EFQM

JEL Classification: M11

Introduction

The present business environment is characterised with turbulent changes. Everyday changes become the vital part of modern life. The interdependencies between organisations, countries and economies are strengthening and increasing in complexity. To remain competitive in this environment, any organisation needs to continually innovate and improve. In quick environment, companies are "pushed to adapt new conditions or quit, to make decisions and steps leading to continuous improvement, sustainability or loose competitive ability", claimed A. Pawliczek and R. Piszczur (2012, p. 1339). In this way many companies are dealing with modern management and new management methods. Companies everywhere, of all types and sizes, are under constant pressure to improve their business performance through business processes, measure themselves against world class standards, and improve their ability to deliver high-quality products and services to customers. The total quality management (TQM), "a very complex management method that puts emphasis on the quality management in all dimensions of the organizational life" (A. Pawliczek, R. Piszczur, 2012, p. 1339), is getting to the forefront.

Philosophy TQM is "a systematic and consistent application of several methods within the company organization clearly concentrated on quality and customer satisfaction that leads to an increase in productivity, a simultaneous increase in quality and increased customer satisfaction while decreasing losses caused by poor quality production" (Z. Tučková, D. Tuček, 2010, p. 659; D. Tuček, M. Mikeska, 2011, p.161). According to I. Heras-Saizarbitoria et al. (2011), P. B. Cragg and L. Gutierrez et. al. (2010), there were always different alternatives for bringing the TQM principles

into reality, such as the EFQM Excellence model, ISO standards, the Malcolm Baldrige model or the recent Six Sigma methodology in the market (2011; 2005; 2010).

The most popular TQM method has become the ISO 9000 family, an international quality management standards and guidelines, that “earned a global reputation as a basis for establishing effective and efficient quality management systems” (A. Pawliczek, R. Piszczur, 2013 p. 1212).

Also, the widely used organisational framework in the Europe, has become EFQM Excellence Model, which stimulate companies to continuous improvement and provide a systematic approach to implementation (A. Calvo-mora, et al., 2005). The model was developed by the EFQM foundation as a framework for the implementation of quality management methods in the organization and in recent years the model has become the most widely used organisational framework in Europe, because it is less prescriptive than others. The EFQM Excellence Model has been used extensively and beneficially in manufacturing, banking and finance, education, management and consultancy, concluded P. Watson (2002). In this paper, the model is described and applied in a company.

1. The history and present of EFQM Excellence Model

The establishment of EFQM model is linked together with the European Foundation for Quality Management – EFQM, which is a not-for-profit membership foundation situated in Brussels. The initial impetus for forming EFQM came with work of W. Edwards Deming and the development of the concepts of Total Quality Management. The sense of model was to help organisations to improve and achieve higher levels of performance, provide networking, offer education, and support the implementation of best in class tools and practices. The foundation of EFQM was signed in October 1988 by 14 European multi-national organizations. Then, in 1989 the foundation was formed, with 67 members, and aim to increase the competitiveness of the European economy.

The EFQM organization introduced the EFQM Model of Excellence three years later, in 1992. The first version of the Model was created by a group of experts from various sectors and academic institutions. It was known as the INK management model, Quality Management Model according to M. Kiauta (2012), European quality model or the CAF model in the Netherlands and Belgium, and as the framework for assessing applications for the European Quality Award – the transnational quality award of Europe. The model has quickly become widely known both nationally and internationally, said H.J. Doleman et al. (2014).

In today's environments, the EFQM Excellence Model is used by many organisations as a self-assessment tool securing continuous improvement for any organisation wishing to achieve challenging goals, because it had a positive impact on the key results of the organisation. The Model can be applied to any organisation, regardless of size and sector, because it is non-prescriptive.

To ensure sustainable financial growth, there is a need to keep customers satisfied. To do this, it is essential to add value to products and services. Many companies aim to create quality product - delight customers, enhance customer loyalty, and build long-term customer relationships, to make a competitive advantage, and thus to achieve organizational excellence that focuses on the client, claim M. Asif and M. Gouthier (2014), and O. Tutuncu and D. Kucukusta (2007). According to M. Jurkovičová and K. Kašubová (2012) organizations with the best quality practices are more productive and successful, and achieve better performance. In this context companies used to find out where they are – current level of excellence, where they want to go – towards organizational excellence, and what to improve – where they need to focus improvement efforts, and how to get there. The model helps to identify the strengths and areas for improvement and also the actions that need to be taken toward the objective”, said (M. Arjomandi et al., 2009; M. Wiśniewska and K. Szczepańska, 2014). The model incorporates the needs of all stakeholders on the one hand, and needs of all employees on another hand. Model believes the organisation will achieve better results by involving all the employees of the organisation in continuous improvement of their processes. In this way the model supports internal motivation of company – important job satisfaction and job motivation, pointed out H. Safari, et. al. (2012), Ch. Ehrlich (2006), and F. Hill with R. Huq (2004). It focuses on the relationship among personnel, processes and results, and so provides a framework that encourages cooperation, collaboration and innovation as well.

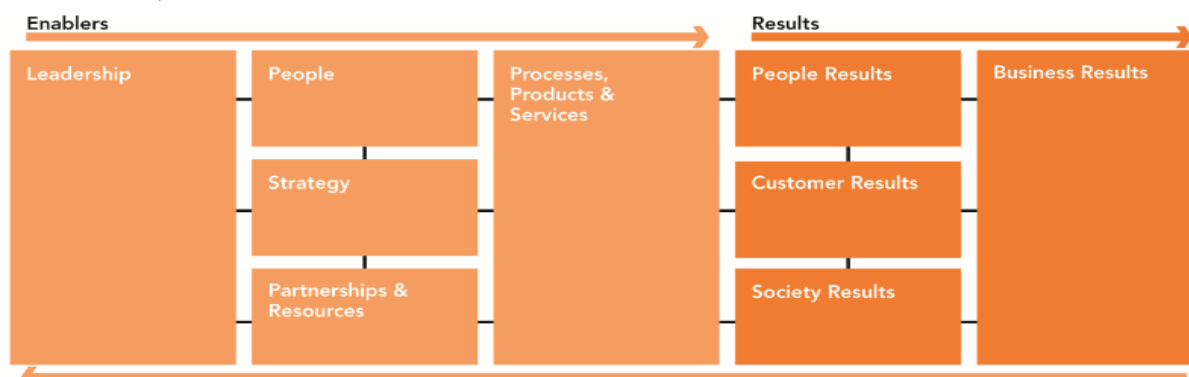
The next advantage that the model offers, is to measure the basis of the competitive advantage of a given organization, what means to identify the most representative resources and capabilities, presented J. I. C. Ruiz-Carillo and R. Fernández-Ortiz (2005) and B. Rusjan (2005).

To sum up, the using of EFQM model brings many benefits to customers, company, shareholders and employees. We can sum up them to more points:

- gain competitive advantage,
- identify the strengths and weaknesses,
- make links between what an organisation does and the results it achieves
- improve its business performance,
- increase its productivity and profitability,
- develop culture of excellence,
- streamline its operations,
- encourages cooperation and collaboration,
- encourages process of innovation,
- raise its employee engagement in change,
- raise job satisfaction,
- raise job motivation,
- ensure successful leaders,
- raise its customer satisfaction,
- embed continuous improvement,
- use data efficiently,
- ensure excellence results,
- enhance its brand reputation.

The EFQM Excellence Model as non-prescriptive framework consists of nine criteria and several sub-criteria. Criteria are grouped into two areas, enablers and results (Figure 1).

Figure 1: The EFQM Excellence model

D & D Excellence, 2009, [online]. <http://www.efqm.org/the-efqm-excellence-model>.

Enablers are link together with results. Enablers enable to do things, they produce results. Results are outcomes, which we target, measure and achieve. Enablers criteria consist of leadership, people, strategy, partnership and resources, and processes, products and services. Results criteria cover what company achieves and how it does it. It is possible to distinguish between customer, people, society and business results that are achieved through driving policy and strategy, people, partnerships, resources and processes. If company focus on them, it is successful in doing business. The sub-criteria describe aspects of the criteria in more detail. They are used as a guide.

The EFQM Model provides an holistic view of the organisation and consists of three important components:

- fundamental concepts - representing key management principles;
- model criteria - leadership, people, strategy, partnership and resources, processes, products and services, customer, people, society and business results;
- RADAR logic - continuous improvement cycle.

2. The Fundamental Concepts of Excellence

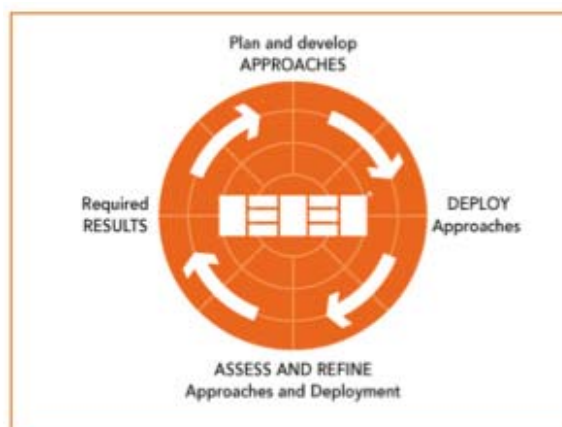
The EFQM Excellence Model requires acceptance of some Fundamental Concepts of Excellence that are:

- adding value for customers - many companies know their customer needs and expectations, therefore they aim by understanding transform their needs and expectations into attractive and sustainable value. Companies maintain an open dialogue with customers as well;
- creating a sustainable future – usually excellence companies have a positive impact on the world around, by enhancing their performance whilst simultaneously advancing the economic, environmental and social condition. In this way companies act as social responsible company and secure its future;
- developing organisational capability – companies managing change analyse operation performance trends and identify where development is needed, they enhance their capabilities;
- harnessing creativity & innovation – excellent companies reach increased value and levels of performance through continual improvement and systematic innovation by harnessing the creativity of their relevant stakeholders and using their collective knowledge in generating innovation applicable to products or processes;
- leading with vision, inspiration and integrity – flexible leaders who create the future. They inspire people to generate new ideas and new ways of thinking, and create a culture of continuous improvement;
- managing with agility – excellent companies possess ability to identify and respond effectively and efficiently to opportunities and threats. They know to identify changes in their external environment and transform them to potential scenarios. In this way they are masters in managing change;
- succeeding through the talent of people - excellent companies value their people and create a culture of empowerment for the achievement organisational goals. These companies look for talents, develop their skills and competencies, and encourage and motivate them as well;
- sustaining outstanding results – excellent companies gather stakeholders needs and expectations for supporting policies, and identify and understand the key results required.
- These concepts define the principles or attribute that form the foundation for achieving sustainable excellence in company. Their main goal is to create a culture for continuous improvement.

3. RADAR logic

RADAR logic or RADAR idea has become powerful management tool for driving continuous improvement in companies. It is a dynamic self-assessment framework, which provides a structured approach to questioning the performance of an organisation. In short, RADAR is an integral part of the excellence model methodology, and helps to determine how excellent an organisation is at that time. RADAR idea is similar to the Shewhart and Deming Plan-Do-Study-Act cycle. It stands for results, approach, deploy and assess & review (Figure 2), said M. Arjomandi, et. al. (2009).

Figure 2: Quality Improvement Methodologies – PDCA Cycle, RADAR Matrix, DMAIC and DFSS

M.Sokovic, D. Pavletic, k. Pipan, 2010, p. 480.

RADAR logic says that an organisation needs to:

- determine the results – the goal is to identify results that we want to achieve. The results cover the financial and operational performance of company together with perceptions of its stakeholders;
- plan and develop a set of approaches for delivering the required results. It is important to develop an appropriate way to achieve what we want;
- deploy the approaches - an appropriate way to ensure full implementation;
- assess & review the approaches – to measure or assess the effectiveness of what we have deployed, and improve as needed by monitoring and analysing the results achieved through ongoing learning activities. The output of an assessment is a number of strengths and opportunities for improving future performance.

“RADAR matrix support all nine criteria of EFQM excellence model with enabler matrix which is used to support the analysis of the approaches within the five enabler criteria and the results matrix which is used to support the analysis of the results within the four results criteria”, claimed M. Sokovic et. al. (2010).

We can find synergy of the RADAR logic with the Deming cycle. Every approach can be checked against the PDCA cycle, as follows:

1. in the plan phase – check that the approaches used are sound, focused on the all stakeholders the needs and integrated with other appropriate approaches;
2. in the do phase – check that the approaches are implemented systematically in all relevant areas throughout the organisation to the full extent;
3. in the check and act phases – check that the efficiency of the approaches and their deployment are regularly measured (M. Sokovic, 2010).

4. Model criteria

Model criteria provide a framework to help companies to convert the Fundamental Concepts and RADAR logic into practice. To achieve a success, company needs to develop and improve enablers, i.e. leadership, people, partnerships and processes, and to have a clear strategic direction. The company with well-developed enablers will have excellent expected results in line with its strategic goal, i.e. people results, customer results, society results and business results (U. Nabitz et al., 2000).

4.1. Leadership criterion

Excellent companies have excellent leaders who shape the future of company and facilitate the achievement of the mission and vision, considering customers, partners and environment in which company operate. Leaders must welcome change, inspire, support and motivate people, be personally involved in doing business, flexible, and enabling the company react in a timely manner to ensure the on-going success of the company. Because companies today do not have the luxury of stability, instead of it, they do business constantly under pressure and threat of changing conditions of business environment. Therefore they need to harness the ideas and skills of their entire team to succeed. Because of it, the leader represents everyone that contributes to the management, change process, and achieves objectives through people, not necessarily directors or managers, as in the past.

4.2 People criterion

Any company does exist without people. People are essential to company and the most important resource – input that company has, because they provide the labour that produces the goods and services that company supplies. People provide inspiration, creativity, vision and motivation that keep the company alive, as well. Therefore it is inevitable to involve people to business and communicate with them in right way. Excellent companies value their people and create a culture that allows achievement of organisational and personal goals. They develop the knowledge and competencies of their people, take care of them, communicate in appropriate way and using good manners, appreciate, motivate, encouraged and reward them and enables them to use their skills

and knowledge for the benefit of the organisation. People who have no job satisfaction are not as productive as they could be. They will not give your customers the best service, they won't bother if they produce errors, they won't be innovative and won't optimise use of resources. The choice of right people to right company and specific job is necessary, as well. The most common criteria used to select people for a job are qualifications, technical skills and experience. On the other hand the personal culture and right attitude to learning is sometimes the more important than qualifications, skills and experience. For employees is important appreciation.

4.3 Partnership criterion

For each company is inevitable to manage external partnerships, suppliers and internal resources in order to support strategy and the effective operation of processes. When we are thinking about partnership, we think a working relationship between two or more parties. The purpose of entering into a partnership is providing some added value to company, for example saving time, money and materials. To this criterion belongs also financial management, management of technology, knowledge and information management, and buildings and equipment management, as well. Excellent companies segment and differentiate partners and suppliers according to strategy of company. They build a relationship with partners and suppliers based on mutual trust, respect and openness.

4.4 Processes, products and services criterion

Well-planned processes are the key for a company success. This criterion evaluates how the company defines, designs, manages and improves its processes in an effective way and how products and services are produced, delivered and serviced, to support the policy and strategy and generates increasing value for its customers and other stakeholders. A process is a sequence of activities which adds value. It is the transformation of inputs to outputs. The inputs are generally the outputs of other processes. The process can be ordering material, making products and selling services. Any representation of a process should include the input, activities, output and the resources required.

4.5 Policy and strategy criterion

Strategy is one of the most important factors, which enable the company to carry out its operations effective and to be prepared for the future. It is the way to reach company's goals and to reduce the risk. Also, it is the way how the company implements its mission and vision with support of relevant policies, plans, objectives and processes. Each company should have a strategy that is focused on its stakeholders and external environment, and their needs and expectations, and also understanding internal performance and capabilities. Excellent companies use a number of tools and techniques to help them communicate the plans for the future to their employees. They also convert plans to specific objectives linked to the tasks that individuals and teams perform.

4.6 People results

Motivated and satisfied people are essential to success of company. They provide the inspiration, creativity, motivation, skills and competencies that help company to reach goals. Finally, people provide the labour that produces the goods and services of company. Because of that, it is essential to know how people feel, behave and perform in company. This finding gives the company the basis to improve people management and increase productivity and solve issues. Knowing people results is necessary part of the delivery of company strategy. People results are influenced by managing people, processes implementation of strategy.

4.7 Customer results

Excellent companies achieve and sustain outstanding results that meet or exceed the needs and expectations of their customers. The customer satisfaction is the key indicator for customer perception results. Because of that companies are forced to manage their processes and systems that enable them to understand, monitor and assess their customer's needs and opinions.

4.8 Society results

Society results give importance to the company's approach to quality of life, perception of the society regarding the protection of environmental and natural resources (A. Akyüz, 2014). In other words society results also embraces the results that the company is achieving in relation to reducing pollution, toxic emissions, health risks and other harmful consequences of its operations. Excellent companies design and manage processes and systems that enable them to understand, monitor and assess their engagement with society stakeholders. Society includes customers, suppliers, partners, staff members, shareholders, and flora and fauna surrounding as well.

4.9 Business results

Excellent companies achieve and sustain outstanding results that meet or exceed the needs and expectations of their business stakeholders. All actions of every employee are designed to add value to the business and therefore to influence performance and the specific results of company. Business results include financial and nonfinancial outcomes – volume of products produced, market share or frequency of service delivered.

Conclusion

It is clearly evident that the model provides various theoretical and professional benefits as well as benefits for employees. Companies with help of EFQM model can understand the cause and effect relationships between what they do and the results they achieve. They can identify areas that are strong, weak and those with room for improvement. EFQM model makes also possible to see the current and future standing. By improving processes, it increases service quality, speeds up the decision making process, reduces the number of procedures within each process and so increases the productivity of company. From the perspective of the employee, the model creates a work environment, in which the employee is able to use his skills, develops teamwork, gives the employee authority and responsibility, creates quality awareness, increases motivation and encourages clear and effective communication.

In addition the understanding of model is simple, but senior managers are advised to obtain some formal training before applying the model.

Bibliography

1. AKYÜZ, A. (2005). Application of EFQM Excellence Model to the Sabanci Iniversity IC. [online]. <http://eprints.rclis.org/13926/1/3012800000002.pdf>.
2. ARJOMANDI, M., KESTELL, C., GRIMSHAW, P. (2009) An EFQM Excellence Model for higher education quality assessment. AAEE, December, 6-9, 1015-1020.
3. ASIF, M., GOUTHIER, M. (2014). What service excellence can learn from business excellence models. Total Quality Management and Business Excellence, 25 (5-6), 511-531.
4. CALVO-MORA, A., LEAL, A., ROLDÁN, J. (2005). Relationships between the EFQM model criteria: a study in Spanish universities. Total Quality Management and Business Excellence, 16 (6), 741-770.

5. CRAGG, P. (2005). The information systems content of the Baldrige and EFQM Models. *Total Quality Management and Business Excellence*, 16 (8-9), 1001-1008.
6. D & D EXCELLENCE. 2009. EFQM Excellence Model. [online]. <http://www.efqm.org/the-efqm-excellence-model>.
7. DOELEMEN, H., HAVE, S., AHAUS, C. (2014). Empirical evidence on applying the European Foundation for Quality Excellence Model, a literature review. *Total Quality Management and Business Excellence*, 25 (5-6), 439-460.
8. EHRLICH, CH. (2006). The EFQM-model and work motivation. *Total Quality Management and Business Excellence*, 17 (2), 131-140.
9. GUTIÉRREZ, L., TORRES, I., MOLINA, V. (2010). Quality management initiatives in Europe: An empirical analysis according to their structural elements. *Total Quality Management and Business Excellence*, 21 (6), 577-601.
10. HERAS-SAIZARBITORIA, I. (2006). How Quality Management models influence company results- Conclusions of an empirical study based on the Delphi method. *Total Quality Management and Business Excellence*, 17 (6), 775-794.
11. HILL, F., HUQ, R. (2004). Employee Empowerment: Conceptualizations, Aims and Outcomes. *Total Quality Management and Business Excellence*, 15 (8), 1025-1041.
12. JURKOVIČOVÁ, M., KAŠUBOVÁ, K. (2012). 12 Years of the National Quality Award of the Slovak Republic. *Quality Innovation Prosperity*, 16 (1), 1-17.
13. KIAUTA, M. (2012). Idea of Quality Versus Idea of Excellence. *Quality Innovation Prosperity*, 16 (2), 103-114.
14. NABITZ, U. ET. AL. (2009). Psychosocial work conditions and work stress in an innovating addiction treatment centre. Consequences for the EFQM Excellence Model. *Total Quality Management and Business Excellence*, 20 (3), 267-281.
15. PAWLICZEK, A., PISZCZUR, R. (2013). Effect on management systems ISO 9000 and ISO 14000 on enterprises awareness of sustainability priorities, *E+M Economics and Management*, 16 (2), 66 – 79.
16. PAWLICZEK, A., PISZCZUR, R. (2013). Utilization of modern management methods with special emphasis on ISO 9000 and 14000 in contemporary Czech and Slovak companies. *Proceedings of the 11th International Conference Liberec Economic Forum*, 16-17.9.2013, 436-445.
17. PAWLICZEK, A. PISZCZUR, (2012) R. Relevance of management systems ISO 9000 and ISO 14000 for stabilization of business in the sustainability context, *Proceedings of 19th IBIMA Conference Barcelona*, 1338-1354.
18. RUIZ-CARRILO, J., FERNÁNDEZ-ORTIZ, R. (2005). Theoretical foundation of the EFQM model: the resource-based view. *Total Quality Management and Business Excellence*, 16 (1), 31-55.
19. RUSJAN, B. (2005). Usefulness of the EFQM excellence model: Theoretical explanation of some conceptual and methodological issues. *Total Quality Management and Business Excellence*, 16 (3), 363-380.
20. SAFARI, H., ABDOLLAHI, B., GHASEMI, R. (2012). Canonical correlation analysis between people criterion and people results criterion in EFQM model. *Total Quality Management and Business Excellence*, 23 (5-6), 541-555.
21. SOKOVIC, M., PAVLETIC, D., PIPAN, K. (2010) Quality Improvement Methodologies – PDCA Cycle, RADAR Matrix, DMAIC and DFSS. *Journal of Achievements in Materials and Manufacturing Engineering*, 43 (1), 476 – 483.
22. TUCEK, D., MIKESKA, M. (2011). The portal solution for support of TBU graduates' employability in the labour market. *Recent Researches in Circuits, Systems, Control and Signals- Proceedings of the 2nd International Conference on Circuits, Systems, Control and Signals*, November, 159-163.
23. TUCKOVA, Z., TUCEK, D. (2010). Knowledge services in business Process Management: A new way for increasing of productivity? *WSEAS Transactions on Communications*, 9 (10), 658-668.
24. TUTUNCU, O., KUCUKUTA, D. (2007). Relationship between Organizational Commitment and EFQM Business Excellence Model: A Study on Turkish Quality Award Winners. *Total Quality Management and Business Excellence*, 18 (10), 1083-1096.
25. WATSON, P. (2002) Implementing the European Foundation for Quality Management Excellence Model. *FIG XXII International Congress*, April, 19-26, 1-18.

26. WIŚNIEWSKA, M., SZCZEPA, K. (2014). Quality management frameworks implementation in Polish local government. Total Quality Management and Business Excellence, 25 (3-4), 352-366.

Address and contact details of authors

Ing. Jana Púchovská
prof. Ing. Ján Závadský, PhD.
Ekonomická fakulta UMB
Inštitút manažérskych systémov
Francisciho 910/8, 058 01, Poprad
Banská Bystrica
Email:
jana.puchovska@gmail.com
jan.zavadsky@umb.sk

Výsledky projektu č. 037STU-4/2012 zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava

The results of the project KEGA no. 037STU-4/2012 Implementation of the subject "Corporate Social Responsibility Entrepreneurship" into the study programme Industrial management in the second degree at MTF STU Trnava

Peter Sakál, Helena Fidlerová, Lukáš Jurík, Gabriela Hrdinová, Monika Šujaková, Ján Závadský, Zuzana Závadská, Lenka Veselovská

Abstract

The article gives a the results of the project KEGA no. 037STU-4/2012 "Implementation of the subject „Sustainable corporate social responsibility“ into the study programme industrial management in the second degree at MTF STU Trnava.“. Main ambition of the article is to inform the public at large about the basic objectives of the project and their fulfilment.

Key Words

sustainable corporate social responsibility, results, questionnaire survey, publications

Abstrakt

Predložený článok vyjadruje výsledky z riešenia projektu KEGA č. 037STU-4/2012 „Implementácia predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava.“. Jeho hlavnou ambíciou je informovať širokú odbornú verejnosť o základných cieľoch tohto projektu a ich naplnení.

Kľúčové slová

udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie, výsledky, dotazníkový prieskum, publikácie

JEL Classification: A22, A23, M14

Úvod

Cieľom správy je prezentovať výsledky a skúsenosti dosiahnuté kritickým historicko-logickým systémovým/holistickým prístupom počas riešenia projektu KEGA č. 037STU-4/2012, ktorého cieľom bolo **zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu Priemyselné manažérstvo.**

Pri riešení projektu KEGA č. 037STU-4/2012 sme vychádzali počas celej doby riešenia:

- **z holistického (systémového) prístupu k našej planéte Zem ako celistvému systému,**
- **z poznania, že objektívna realita, ktorá nás obklopuje má svoj evolučný vývoj, do ktorého človek negatívne zasiahol svojím dlhoročným konaním,**
- **z presvedčenia, že jedinou alternatívou ľudstva je symbióza jeho bytia v súlade s prírodou a jej zákonitostami rozvoja a (trvalo) udržateľným rozvojom vo všetkých jeho nutných postindustriálnych prejavoch (udržateľná výroba, udržateľná spotreba, udržateľná pracovná sila, udržateľný marketing, udržateľný zisk, udržateľná kvalita života,...).**

V súlade s viacerými domácimi i medzinárodnými strategickými dokumentmi ako stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ, prijatá v roku 2001 v Göteborgu a revidovaná v rokoch 2006 a 2009, stratégia Európa 2020 pre zamestnanosť a rast, Enterprise 2020, Záverov Rady EÚ z 19. novembra 2010 o výchove k trvalo udržateľnému rozvoju (2010/C 327/05), zo summitu OSN z 20.-22. septembra

2010 o Miléniových rozvojových cieľoch a normou ISO 26000 o spoločensky zodpovednom podnikaní sme sa rozhodli pre návrh a riešenie projektu KEGA č. 037STU-4/2012 „Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava.“.

V celistvosti sme sa zamerali na vzdelávanie predovšetkým vysokoškolských študentov, pretože veríme, že ľudstvo sa ocitlo v bifurkačnom bode. Prostredníctvom tejto novej generácie sa premietne zmena paradigmy myslenia aj do podnikovej sféry ako príprava na vytváranie zdieľaných hodnôt a prevzatie zodpovednosti za vplyv na spoločnosť, človeka a životné prostredie.

Opodstatnenosť našich snáh potvrdzuje aj aktuálny dokument „Návrh uznesenia Európskeho parlamentu o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast“ (2012/2098(INI)) zo dňa 28.1.2013 (EP, 2013), v ktorom:

- na s. 4 v bode 2. Európsky parlament: „2. zdôrazňuje, že súčasná celosvetová hospodárska kríza je dôsledkom základných omylov v oblasti transparentnosti, spoľahlivosti a zodpovednosti a krátkodobého zmýšľania a že EÚ musí zaručiť, aby sa z nich všetci poučili; dôrazne sa zasadzuje za sociálnu zodpovednosť podnikov (SZP) a domnieva sa, že ak ju uskutočňujú všetky podniky správne, a nie len veľké podniky, môže plnohodnotne prispieť k obnoveniu stratenej dôvery, ktorá je rozhodne nevyhnutná na oživenie hospodárstva a môže zmierňovať sociálne dôsledky hospodárskej krízy; zastáva názor, že je v záujme podnikov a spoločnosti ako celku, aby sa SZP stala súčasťou udržateľnej podnikateľskej stratégie; pripomína, že mnohé podniky – najmä malé a stredné podniky – sú v tejto oblasti vynikajúcim príkladom;" a
- na s. 11 tohto dokumentu: „obnovená stratégia EÚ v oblasti sociálnej zodpovednosti podnikov Európska komisia navrhuje v novej stratégii aj novú definíciu SZP, určenú ako „zodpovednosť podnikov za vplyv, ktorý majú na spoločnosť“. V súlade s novou definíciou musia mať podniky k dispozícii postup zahrňujúci do ich obchodnej a základnej stratégie otázky týkajúce sa sociálnej oblasti, životného prostredia, morálky, ľudských práv a požiadaviek spotrebiteľov. Cieľom tohto procesu musí byť tvorba spoločnej hodnoty medzi vlastníckmi/akcionármi, ostatnými zúčastnenými stranami a spoločnosťou ako takou, a to takým spôsobom, aby bolo možné hľadať, predchádzať a zmierňovať negatívne účinky vyplývajúce z fungovania podniku.". Na základe tejto definície Komisia navrhuje celý rad konkrétnych opatrení zameraných na ďalšie posilnenie vplyvu politik v oblasti SZP. Okrem iného "...prehlbovať integráciu SZP do vzdelávania, odbornej prípravy a výskumu..."

1 Ciele projektu KEGA č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu priemyselné manažérstvo na II. Stupni MTF STU Trnava a ich naplnenie

Hlavným cieľom projektu KEGA č. 037STU-4/2012 bolo zaradenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného plánu študentov inžinierskeho štúdia v študijnom programe Priemyselné manažérstvo na Materiálovotechnologickej fakulte STU Trnava.

Medzi čiastkové ciele sme zaradili:

1. *Spracovať analýzu dostupných informačných zdrojov z problematiky vzdelávania a výchovy v oblasti udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania.*

Výstup:

- Závery z dotazníkového prieskumu.

2. *Navrhnuť kurikulum predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.*

Výstup:

- Kurikulum predmetu pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

3. *Napísať učebný text pre výučbu predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.*

Výstup:

- Učebný text „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

4. Experimentálne overiť kvalitu výučby predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Výstup:

- Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava.
- Dotazník na zistenie kvality výučby predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

5. Na základe výsledkov experimentu optimalizovať kurikulum predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ ako aj príslušný učebný text.

Výstup:

- Kurikulum predmetu optimalizované pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.
- Učebný text optimalizovaný pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Tabuľka 1: Riešiteľská kapacita v hodinách všetkých členov riešiteľského kolektívu

Počet hodín 2012	Počet hodín 2013	Počet hodín 2014
13200	12100	7650

Prameň: Správa o dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012
Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava

Tabuľka 2: Finančné prostriedky z MŠVVaŠ SR

Bežné výdavky	V roku 2012	V roku 2013	V roku 2014
Plánovaná dotácia	5174	5354	5768
Pridelená dotácia	3605	2956	3244

Prameň: Správa o dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012
Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava

Tabuľka 3: Na plnení cieľov projektu KEGA sa podieľal riešiteľský kolektív v zložení

Slovenská technická univerzita v Bratislave	Počet hodín - 2012	Počet hodín - 2013	Počet hodín - 2014
Vedúci projektu prof. Ing. Peter Sakál, CSc.	650	550	1000
Ing. Rastislav Beňo, PhD. zástupca vedúceho projektu v roku 2012	1000	1000	250
Ing. Katarína Drieniková, PhD. zástupca vedúceho projektu v roku 2012	900	650	0
Ing. Gabriela Hrdinová, PhD.	650	450	0
Ing. Veronika Kaiserová	1000	500	0
Ing. Petra Marková, PhD.	1500	50	0
Ing. Tomáš Naňo, PhD.	800	50	0
Ing. Ľubica Mrvová, PhD.	1000	1000	1000
Ing. Jana Štefánková	50	50	50
Ing. Ľubomír Šmida zástupca vedúceho projektu v roku 2013, 2014	250	1000	600
Ing. Lucia Božíková	800	1000	0

<i>doc. Ing. Bartolomej Hájik, PhD.</i>	1000	50	0
<i>Ing. Jozef Zlocha, PhD.</i>	800	50	0
<i>Ing. Domingos Jacinto, PhD.</i>	500	50	0
<i>Ing. Michaela Tokárová</i>	250	50	0
<i>Ing. Helena Fidlerová, PhD.</i> zástupca vedúceho projektu v roku 2013, 2014	650	2000	1800
<i>Dr. h. c. prof. Ing. Oliver Moravčík</i>	50	50	50
<i>doc. Ing. Jana Šnircová, PhD.</i>	0	1000	1000
<i>Ing. Rastislav Petráš</i>	0	1000	200
<i>Ing. Štefan Svetský, PhD.</i>	0	200	200
<i>Ing. Marián Kortiš</i>	0	200	200
<i>Ing. Lukáš Jurík</i>	0	250	400
<i>Ing. Monika Šujaková</i>	0	0	250
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici			
<i>prof. Ing. Ján Zavadský, PhD.</i>	200	200	300
<i>Ing. Zuzana Zavadská, PhD.</i>	500	500	300
<i>prof. Viera Marková, PhD.</i>	300	300	0
<i>Ing. Jana Hroncová-Vicianová, PhD.</i>	0	50	500
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave			
<i>doc. Ing. Jaroslav Bednárík, PhD.</i>	300	300	0
<i>doc. PhDr. Mária Antošová, PhD.</i>	50	0	0

Prameň: Správa o dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava

Prvým z čiastkových cieľov bolo spracovať analýzu dostupných informačných zdrojov z problematiky vzdelávania a výchovy v oblasti udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania a pre jeho naplnenie sme od novembra 2012 zrealizovali postupne 5 dotazníkových prieskumov:

1. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 – v podnikovej praxi –

<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dGpGQ1EtQk1ld1ltM2xfa0VucTVPRkE6MQ;>

2. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 2 – vo výskume a výučbe na univerzitách a vysokých školách –

<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dC0yUER3cHpXbmQ5bG8yUndKYVVyaHc6MQ#gid=0;>

3. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 3 – medzi študentmi Materiálovotechnologickej fakulty STU Trnava –

https://docs.google.com/forms/d/1CVLIsj4d7m5Mk-Z9M4-5ngq0EbPFZiUd4aJUpbvh3_Y/viewform;

4. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 4 – v podnikovej praxi –

https://docs.google.com/forms/d/1Oc4OK_QVIRvePoN5Jxj1fRETTalsR_CFJQ2ZWsqu48E/viewform;

5. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 5 - medzi študentmi predmetu Strategický manažment v akademickom roku ZS 2013/2014 –

https://docs.google.com/forms/d/1SnSWvG0LPdI9ASUaPxPfZk1ldnQTUnqWs_P8shxaQg4/viewform;

ktorých výsledky sme priebežne publikovali, napr.:

- <http://www.vusem.sk/public/userfiles/files/VP20131b.pdf;>
- <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/26-2013/pdf/064-070.pdf;>
- <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/26-2013/pdf/071-075.pdf;>
- <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=3903;>
- <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=3635;>
- <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=3456;>
- <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=3132;>

- h) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2941>;
- i) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2579>;
- j) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2734>;
- k) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2274>;
- l) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2112>;
- m) <http://pdt.vscac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=1999> atd.

Ad1) Dotazníkový prieskum v podnikovej praxi

Účelom 1. dotazníkového prieskumu bolo získanie a verifikácia doterajších poznatkov z oblastí: udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie, manažérstvo rizík, zainteresované subjekty/strany (stakeholderi), viackriteriálna optimalizácia, udržateľný marketing, stratégia udržateľného rozvoja a udržateľnej konkurencieschopnosti na základe tvorby konceptu zdieľaných hodnôt a externalizácia nákladov. Z celkovej vzorky 306 respondentov vyplnilo dotazník 76 predstaviteľov slovenských priemyselných podnikoch, čo predstavuje návratnosť cca 24,9%.

Skoro 40% respondentov uviedlo, že ich podnik vykonáva aktivity v prospech UR, **stratégiu založenú na princípoch UR má 16 podnikov (20%) a na princípoch SZP 17 podnikov (22%). Koncept SZP v praxi uplatňuje viac ako polovica respondentov (53%)**, pričom medzi hlavné dôvody ich záujmu o SZP patrí predovšetkým stotožnenie sa s filozofiou SZP/USZP a snaha o UR, zvyšovanie konkurencieschopnosti, či iné bližšie nešpecifikované dôvody. Podniky, ktoré sa SZP nevenujú (43%) uviedli hlavne tieto dôvody: nedostatok informácií o zavádzaní SZP konceptu do podnikania, chýbajúci profesionáli v oblasti zavádzania SZP a nedostatok finančných prostriedkov.

Dotazník je on-line uvedený na stránke:

<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dGpGQ1EtQk1ld1ltM2xfa0VucTVPRkE6MQ>.

Ad 2) Dotazníkový prieskum na slovenských univerzitách a vysokých školách

Hlavným cieľom tohto prieskumu bolo zistiť aktuálny stav vnímania konceptu a praktík SZP a UR v oblasti výskumu a výučby na vysokých školách a univerzitách na Slovensku. Dotazník je uvedený on-line na:

<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dC0yUER3cHpXbmQ5bG8yUndKYVVyaHc6MQ>.

Problematika udržateľného rozvoja (UR), udržateľného rozvoja podnikania (URP), spoločensky zodpovedného podnikania (SZP) sa vyučuje na 9 fakultách/inštitútoch (35%), nevyučuje sa na 17 fakultách/inštitútoch (65%). Ako témy prioritne označené v procese výučby boli vybrané respondentmi: udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie, podpora vzdelávania, boj proti korupcii, spoločensky zodpovedné správanie sa štátu.

Podľa výsledkov uskutočneného prieskumu fakulty/inštitúty vyučujúce problematiku UR, URP alebo SZP sa zaoberajú problematikou UR, URP a SZP prevažne v rámci prednášaných povinných predmetov, pričom v budúcnosti sa väčšina daných respondentov plánuje zamerať na oblasti UR, URP a SZP výrazne viac a strategicky. Fakulty/inštitúty nevyučujúce problematiku UR, URP alebo SZP ako dôvod uviedli najmä skutočnosť, že túto oblasť nepovažujú za prioritu vo výučbe na danej fakulte/inštitúte.

Ako podporný nástroj pre ďalší rozvoj procesu výučby v oblastiach UR, URP a SZP ako aj angažovanosť fakúlt/inštitútov označili respondenti predovšetkým potrebu vytvoriť efektívnu národnú stratégiu UR a SZP podporovanú štátom a väčšiu angažovanosť podnikov pri využití princípu ťahu. Za vhodné prostriedky pre umiestnenie/propagovanie relevantných informácií k príslušnej problematike UR, URP a SZP považujú fakulty/inštitúty hlavne web stránky na úrovni EÚ, príslušných orgánov danej krajiny a podnikov, ďalšie masmédiá (televízia, rozhlas) na úrovni danej krajiny, web stránky na úrovni univerzít, VŠ a fakúlt a časopisy, bulletin na úrovni príslušných orgánov danej krajiny.

Ad 3) Dotazníkový prieskum medzi študentmi MTF STU Trnava

Ďalší prieskum sme uskutočnili na našej Alma mater, kde sme oslovili študentov MTF STU v Trnave, aby sme **zistili záujem študentov o problematiku UR a USZP**. Dotazníkový prieskum prebiehal v časovom období od 15.5.2013-05.06.2013 a je uvedený online na: https://docs.google.com/forms/d/1CVLIslj4d7m5Mk-Z9M4-5ngq0EbPFZiUd4aJUpbvh3_Y/viewform.

Potešujúcim výsledkom je, že **až 70% študentov MTF STU v Trnave deklarovalo svoj záujem o pripravovaný predmet USZP v rámci svojho štúdia na Materiálovotechnologickej fakulte STU. Približne polovica študentov (51%) sa vyjadrila, že problematika USZP by mala byť obsiahnutá aj v iných predmetoch v rámci ich štúdia.**

Navrhovaná štruktúra predmetu USZP v dotazníkovom prieskume oslovila 84 % študentov bakalárskeho, inžinierskeho a doktorandského štúdia na MTF STU. V rámci koncepcie vyučovania predmetu USZP sa vyjadrili viacerí respondenti k potrebe orientovať problematiku UR a SZP na prax, praktické ukážky, úlohy, príklady.

V našej pedagogickej praxi sme túto skutočnosť uplatnili v ZS 2013/2014 pri formulovaní zadaní tém bakalárskych, diplomových i doktorandských dizertačných prác i prác ŠVOČ. Zároveň sa v tomto duchu modifikoval predmet Strategický manažment a Podnikateľské stratégie MSP (LS 2013/2014). Študenti pri vypracovávaní svojich stratégií využívali v tomto akademickom roku 2013/2014 nami navrhnutý koncept metodiky tvorby systému udržateľnej stratégie SZP pre MSP v kontexte s konceptom HCS modelu 3E (v nadväznosti na ukončený projekt APVV č. LPP-0384-09: "Koncept HCS modelu 3E vs. koncept Corporate Social Responsibility (CSR)").

Ad 4) Dotazníkový prieskum - v podnikovej praxi

Dotazníkový prieskum prebiehal od 28. novembra 2013 do 27. januára 2014, pričom sa ho zúčastnilo 56 predstaviteľov podnikov v Slovenskej republike z 306 oslovených podnikov. Dotazník bol vytvorený tromi doktorandmi (Ľubomír Šmida, Marián Kortiš a Lukáš Jurík) a tromi členmi riešiteľského kolektívu KEGA (prof. Peter Sakál, doc. Jana Šnircová, Helena Fidlerová, PhD.) za účelom verifikácie dovtedajších poznatkov a objektívnych trendov, v oblastiach:

1. *udržateľný rozvoj a udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie (celý tím),*
2. *stratégia udržateľného rozvoja na základe konceptu tvorby zdieľaných hodnôt (Šmida, Ľ),*
3. *finančný manažment v kontexte udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania (doc. Šnircová, J.),*
4. *udržateľná logistika (Fidlerová, H., PhD.),*
5. *externalizácia nákladov (Kortiš, M.),*
6. *manažment ľudských zdrojov (Jurík, L.).*

Dotazník bol uverejnený online na:

https://docs.google.com/forms/d/1Oc4OK_QVIRvePoN5Jxj1fRETTalsR_CFJQ2ZWsqu48E/viewform;

Ad 5) Dotazníkový prieskum - medzi študentmi MTF STU Trnava po zavedení USZP

V nadväznosti na uvedené zistenia z predchádzajúcich prieskumov o UR a SZP v podnikateľskej praxi i v pedagogickom procese, bol zrealizovaný piaty dotazníkový prieskum „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“. Hlavným cieľom tohto dotazníkového prieskumu bolo experimentálne overiť kvalitu výučby problematiky udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania na MTF STU Trnava.

Výučba problematiky udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania prebiehala na predmete Strategický manažment v zimnom semestri akademického roka 2013/2014. Celkový počet riadne zapísaných študentov na predmet Strategický manažment bol 116. Počet aktívnych študentov zapísaných na predmet, ktorí sa súčasne zúčastnili piateho dotazníkového prieskumu bol 115, čo predstavuje 100 % návratnosť. Dotazník sme zostavili prostredníctvom aplikácie GoogleDocs.

Piaty dotazníkový prieskum prebiehal v časovom období od 19.12.2013 do 22.01.2014 a bol uvedený on-line na adrese:

[https://docs.google.com/forms/d/1SnSWvG0LPdI9ASUaPxPfZk1IdnQTUnqWs_P8shxaQg4/viewform.](https://docs.google.com/forms/d/1SnSWvG0LPdI9ASUaPxPfZk1IdnQTUnqWs_P8shxaQg4/viewform)

Štruktúra respondentov, ktorí vyplnili dotazník, bola nasledujúca:

- 72 študentov dennej prezenčnej formy štúdia,
- 43 študentov dennej kombinovanej formy štúdia.

Terminológia USZP je takmer všetkým respondentom známa, význam termínu udržateľný rozvoj (UR) je známy 93 % študentov, obrázok 1, význam termínu USZP 99 %.

Záujem bližšie sa oboznámiť s problematikou UR a USZP na základe doterajších skúseností z predmetu Strategický manažment hodnotilo pozitívne 83 % študentov.

S problematikou UR a USZP sa 78 % študentov stretlo aj na niektorom ďalšom predmete vo svojej skladbe predmetov, okrem predmetu Strategický manažment. Študenti ako ďalšie predmety prevažne uvádzajú:

- *Komplexné manažérstvo kvality,*
- *Základy environmentalistiky,*
- *Vedenie k podnikavosti.*

Študenti, ktorí sa nevedeli rozhodnúť, či je nový predmet USZP prínosné zaviesť, a tí, ktorí považujú za neprínosné zavedenie predmetu USZP do výučby, zdôvodňujú svoj postoj hlavne tým, že nový predmet by predstavoval ďalšiu záťaž pre študentov a ďalšie povinnosti, predmet je málo prepojený s praxou, prípadne študenti nepokladajú túto oblasť za zaujímavú pre nich. Z poznanych oblastí udržateľného strategického manažmentu by sa študenti chceli

v predmete USZP predovšetkým zamerať na:

- „... všetky oblasti ...“, „... sociálnu, environmentálnu aj ekonomickú ...“, „... celkový rozvoj USZP ...“, „... bolo by vhodné prehliadť všetky oblasti, aj keď nie tak do hĺbky, ale radšej vedieť zo všetkého niečo ...“,
- „... environmentálnu a sociálnu oblasť ...“, „... environmentálnu a ekonomickú oblasť ...“, „... sociálnu a environmentálnu oblasť ...“,
- „... zmenu paradigmy myslenia rozdeľovania bohatstva ...“,
- „... oblasť výroby ...“, „... udržateľnú výrobu ...“.

Takmer dve tretiny študentov, 63 %, si myslí, že problematika UR a USZP by mala byť obsiahnutá aj v iných predmetoch v rámci ich štúdia, pričom navrhujú toto prepojenie predovšetkým v predmetoch:

- *Komplexné manažérstvo kvality,*
- *Finančný manažment,*
- *Manažment výroby,*
- *Manažment podniku,*
- *Personálny manažment,*
- *Strategický manažment.*

Prevažná väčšina študentov, 90 %, považuje oblasti UR a USZP za významné pre štúdium na základe skúseností z predmetu Strategický manažment, pričom 69 % študentov pokladá za prínosné zavedenie predmetu USZP do skladby predmetov v ich štúdiu.

Na otázku, či by témy záverečných prác (BP, DP, DizP) a prác ŠVOČ mali byť orientované na oblasť UR a USZP odpovedalo 70 % študentov kladne.

Až 92 % študentov si myslí, že získané vedomosti využije v ďalšom štúdiu, príp. v podnikateľskej praxi. O niečo menej študentov, 87 %, si myslí, že koncept USZP je možným riešením súčasných globálnych problémov, pričom ale nový model podnikania založený na stratégii "výhra-výhra", ktorý rieši problém tvorby a rozdeľovania bohatstva na planéte Zem pozná iba 36 % študentov.

Záveru uskutočneného piateho dotazníkového prieskumu uzatvárame hodnotením 68 % študentov, ktorí si myslia, že súčasný podnikateľský model založený na tvrdom konkurenčnom boji nie je akceptovateľný v 21. storočí.

Na základe uvedených empirických prieskumov, našich výsledkov publikovaných v 4-dielnej monografii i odborných, vedeckých časopisoch, na domácich i zahraničných vedeckých konferenciách a reakciách na ne, sa potvrdila objektívna nevyhnutnosť zavedenia USZP do učebných osnov i do podnikateľskej praxe slovenských priemyselných podnikov.

2 Výstupy projektu KEGA č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu priemyselné manažérstvo na II. Stupni MTF STU Trnava

2.1 Medzinárodná spolupráca s univerzitami a pracoviskami akadémie vied RF

1. MEI-TU Moskva – prof. V. K. Lozenko, DrSc.:
<http://mpei.ru/MainPage.asp>
2. ISEI UNC RAN Ufa – prof. D. A. Gajnanov, DrSc.
<http://www.isei-ufa.ru>,
3. UGATU Ufa - prof. L. A. Ismagilova, DrSc.
<http://www.ugatu.ac.ru/science/conf/index.php>
4. ISERT RAN Vologda – prof. T .V. Uskova, DrSc.
<http://www.vscs.ac.ru/index.php?module=Articles&action=view&aid=150>
5. IEP G.P.Luzina Murmansk – prof. F. D. Laričkin, DrSc.
<http://www.iep.kolasc.net.ru/>
6. IŽGTU Iževsk – prof. Ing. A. Balitskij, DrSc.
<http://inter.istu.ru/index.html>;
<http://www.istu.ru/>
7. UI RGTEU Ufa – prof. Ing. Gamil Gabbasovich Muftiev, DrSc.
<http://www.uireu.ru/structure.htm>

2.2 Medzinárodná spolupráca s univerzitami ČR

1. Evropský polytechnický institut - Ing. Jan Prachař, PhD.
www.edukomplex.cz

V rámci tejto (väčšinou zmluvnej) vedeckej spolupráce bola a je uskutočňovaná vzájomná výmena relevantných informácií z výskumu i pedagogiky, boli a sú pripravované vydania spoločných monografií, článkov na medzinárodné konferencie, organizácia spoločných medzinárodných konferencií, výmenné stážové pobyty doktorandov a učiteľov, členstvá vo vedeckých radách časopisov a konferencií.

2.3 Spracovanie a úspešná obhajoba dizertačných, diplomových a bakalárskych prác

V priebehu riešenia projektu KEGA participovali a participujú na projekte aj študenti bakalárskeho, inžinierskeho a doktorandského štúdia prostredníctvom riešenia **bakalárskych, diplomových a dizertačných prác, prác ŠVOČ, vedeckých článkov a účasťou na vedeckých konferenciách**. Zároveň sa na základe získaných poznatkov potvrdila dôležitosť, rastúci trend uplatňovania a možnosti zlepšovania konceptov UR a SZP v praxi priemyselných podnikov a tiež dôležitosť prípravy a vzdelávania v daných oblastiach.

Tabuľka 4: Prehľad počtu zapojených študentov a záverečných a semestrálnych prác UPIM MTF STU v rokoch 2012-2014 do jednotlivých foriem vzdelávania súvisiacich s problematikou a obsahom projektu KEGA č. 037STU-4/2012

Forma	2012	2013	2014
1. SEMESTRÁLNE PRÁCE Z PREDMETU PODNIKATEĽSKÉ STRATÉGIE PRE MSP	LS 2011/2012 8 prác (8 študentov)	LS 2012/2013 4 práce (4 študenti)	LS 2013/2014 5 prác (5 študentov)
2. REFERÁTY Z	LS 2011/2012	LS 2012/2013	LS 2013/2014

PREDMETU PODNIKATEĽSKÉ STRATÉGIE PRE MSP	5 referátov (6 študentov)	6 referátov (9 študentov)	15 referátov (5 študentov)
3. REFERÁTY Z PREDMETU STRATEGICKÝ MANAŽMENT	ZS 2012/2013 60 referátov (127 študentov)	ZS 2013/2014 49 referátov (107 študentov)	ZS 2014/2015 32 referátov (39 študentov)
4. SEMESTRÁLNE PRÁCE (STRATÉGIE) Z PREDMETU STRATEGICKÝ MANAŽMENT	ZS 2012/2013 27 prác (122 študentov)	ZS 2013/2014 25 prác (111 študentov)	ZS 2014/2015 -
5. PRÁCE ŠVOČ	LS 2011/2012 7	LS 2012/2013 8	LS 2013/2014 12 prác (16 študentov)
6. BAKALÁRSKE PRÁCE	LS 2011/2012 4	LS 2012/2013 6	LS 2013/2014 8
7. DIPLOMOVÉ PRÁCE	LS 2011/2012 9	LS 2012/2013 4	LS 2013/2014 6
8. DIZERTAČNÉ PRÁCE	LS 2011/2012 3	LS 2012/2013 3	LS 2013/2014 1

Prameň: Správa o dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava

2.4 Študentská vedecká odborná činnosť - ŠVOČ

Ďalšou z dôležitých aktivít vzdelávania študentov v oblasti USZP bola účasť na fakultnom kole študentskej vedeckej konferencie (ŠVK) v rokoch 2012 a 2013 v sekcii [Priemyselné inžinierstvo, manažment a kvalita](#).

Dôležitým krokom bolo vytvorenej novej samostatnej sekcie študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ) vo fakultnom kole na MTF STU v Trnave v roku 2014 - Udržateľný strategický manažment a udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie –

http://www.mtf.stuba.sk/sk/diani-na-mtf/aktuality/studentska-vedecka-konferencia-2014vysledky.html?page_id=10933

Témy prác ŠVOČ boli zamerané na návrh stratégie udržateľného rozvoja podniku, návrhy odporúčení na USZP ako objektívnej stratégie podnikania pre malé a stredné podniky na Slovensku, návrh odporúčení pre zvyšovanie dopytu spotrebiteľov do výroby spoločensky zodpovedných podnikov, návrh odporúčení na využitie udržateľného marketingu pri tvorbe pozitívneho imidžu priemyselných podnikov na Slovensku v kontexte so stratégiou USZP, analýza a zhodnotenie možností implementácie konceptov vytvárania zdieľaných/spoločných hodnôt do praxe podnikov v SR.

2.5 Publikačná činnosť

Súčasťou projektu KEGA bolo aj vydanie **vedeckej monografie v zahraničnom vydavateľstve**: Beňo, Rastislav: Ergonomics in Business Logistics. - 1st ed. - Ilmenau: Universitätsverlag Ilmenau, 2013. - 146 p. s. - (Scientific Monographs in Automation and Computer Science; 12). - ISBN 978-3-86360-079-2.

Zároveň členovia nášho tímu spolupracovali v roku 2012 na vydaní 2 skrípt **"Operačná analýza časť II"** a **"Informačné technológie - využitie e-learningu"** (Návody na cvičenia) a vydaní vysokoškolskej učebnice **"Manažment III - systémový prístup k manažmentu a auditu organizácie"** (Ján Závadský a kolektív).

Významnou aktivitou z hľadiska získavania poznatkov bola účasť viacerých členov riešiteľského kolektívu na medzinárodných vedeckých a odborných konferenciách a seminároch, publikovanie vo vedeckých časopisoch:

- **In Look Days 2012** – 6. ročník medzinárodnej vedecko-praktickej konferencie (<http://www.inlook.eu/events/pozvanka>).
- **ICEESD 2012** - 2. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie o energii, environmentalistike a udržateľnom rozvoji (<http://www.iceesd.net/Index.asp>).
- **CO-MAT-TECH 2012** (http://www.mtf.stuba.sk/sk/diani-na-mtf/aktuality/co-mat-tech-2012-globalne-krizy-prilezitosti-a-hrozby.html?page_id=9313, <http://www.comattech.sk/sk/temakonferencie.php>).
- **Procesné riadenie 2012** (<http://www.sapria.sk/Doc/Konferencia%20PR%202012-Oficialny%20bulletin.pdf>).
- **"УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ методы, модели технологии 2012"** (http://www.ugatu.ac.ru/science/ue_2012/).
- **Logisticon 2012** - (<http://www.logisticon.cz/cz/program/34-sekce-a-logisticky-management>).
- **Vedecký časopis Výkonnosť podniku** (<http://www.vusem.sk/public/userfiles/files/VP20122.pdf>).
- Seminár „Manažer CSR“ – organizátor DTO CZ, s.r.o.
- Vedecký časopis **Problemy razvitiya territorii**. (<http://pdt.vssc.ac.ru/>).
- **Školenie KORP** na ÚNMS SR.
- Konferencia **Paradigmy budúcich zmien 21. storočí**. (<http://www.ekonom.sav.sk/konferencie/paradigmy/> <http://ekonom.sav.sk/konferencie/paradigmy4/>)
- ECIC 2014: proceedings of the **6th European Conference on Intellectual Capital**. 10 - 11 Apríl 2014.
- Radioelektronika, elektrotechnika i energetika: 20. meždunarodnaja naučno-techničeskaja konferencija studentov i aspirantov, 27 - 28. 02. 2014, Moskva.

Vysoko hodnotená aktívna účasť členov riešiteľského kolektívu KEGA 037STU-4/2012 na zahraničných medzinárodných vedeckých konferenciách:

- **Katarína Drieniková** - *International Conference on Management Innovation and Business Innovation (ICMIBI 2013)*, Apríl 21-22, 2013, Singapur, (<http://icmibi-conf.org/>).
- **Ľubomír Šmida** - *The IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM 2013)*, December 10-13, Bangkok, Thajsko, (<http://www.ieem.org/public.asp?page=home.htm>; <http://www.ieem.org/public.asp?page=program.htm>; http://www.ieem.org/docs/schedule_final_20131011.pdf).

Publikačné výstupy KEGA 037STU-4/2012 evidované v databázach Scopus (7)

Fidlerová, H. - Prachař, J. - Sakál, P.: Application of material requirements planning as method for enhancement of production logistics in industrial company. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 474 (2014), s. 49-54

Fidlerová, H. - Prachař, J. - Horváthová, M.: Inventory optimization and modeling techniques applied within manufacturing company. In: CMCE 2014 London : Taylor & Francis Group, 2014. - ISBN 978-113802680-3. - S. 209-214

Kučerová, M. - Fidlerová, H.: Improvement of a riveting process capability with application of tools and methods of the quality management. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 474. - , 2014, s. 351-356

Moravčík, O. - Sekera, B. - Beňo, R. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: Perspectives for Utilization of Multicriteria Decision Methods AHP/ANP to Create a National Energy Strategy in Terms of Sustainable Development. In: Advanced Materials Research. - ISSN 1022-6680(P). - ISSN 1662-8985(E). - Vol. 616-618 : The 2nd International Conference on Energy, Environment and Sustainable Development (EESD 2012), China (2013), s. 1585-1590

Beňo, R. - Hrdinová, G. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: The Time Analysis of Material Flow with Methods Time Measurement - Contribution to CSR Implementation at the Level of Industrial - Production I. - In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), ISBN 978-3-03785-636-9, s. 302-308

Beňo, R. - Hrdinová, G. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: The Time Analysis of Material Flow with Methods Time Measurement - Contribution to CSR Implementation at the Level of Industrial - Production II. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), - ISBN 978-3-03785-636-9, s. 309-315

Mrvová, Ľ. - Púčíková, L.: Using methods of CBA in the context of CSR, focusing on the social projects. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), ISBN 978-3-03785-636-9, s. 177-184

Publikačné výstupy KEGA 037STU-4/2012 evidované v databázach WoS (8)

Fidlerová, H. - Prachař, J. - Sakál, P.: Application of material requirements planning as method for enhancement of production logistics in industrial company. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 474 (2014), s. 49-54

Kučerová, M. - Fidlerová, H.: Improvement of a riveting process capability with application of tools and methods of the quality management. In: Applied Mechanics and Materials. - - ISSN 1660-9336. - Vol. 474. - , 2014, s. 351-356

Moravčík, O. - Sakál, P. - Drieniková, K. - Hrdinová, G. - Štefánková, J.: From Sustainable Science in the European Universities towards Sustainable Competitiveness of the European Industry. In: Lecture Notes in Management Science. - ISSN 2251-3051. - Vol. 15-16 : International Conference on Management Innovation and Business Innovation (ICMIBI 2013). April 21-21, 2013, Singapore. - : Singapore Management and Sports Science Institute PTE.LTD, 2013. - ISBN 978-981-07-5034-3, s. 421-426

Moravčík, O. - Sekera, B. - Beňo, R. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: Perspectives for Utilization of Multicriteria Decision Methods AHP/ANP to Create a National Energy Strategy in Terms of Sustainable Development. In: Advanced Materials Research. - ISSN 1022-6680(P). - ISSN 1662-8985(E). - Vol. 616-618 : The 2nd International Conference on Energy, Environment and Sustainable Development (EESD 2012), October 12-14, 2012, China (2013), s. 1585-1590

Beňo, R. - Drieniková, K. - Naňo, T. - Sakál, P.: Multicriteria assessment of the ergonomic risk probability creation by chosen groups of stakeholders with using AHP method within the context of CSR. In: Quantitative methods in economics. Multiple Criteria Decision Making XVI: Proceedings of the International Scientific Conference. Bratislava : Ekonóm, 2012. - ISBN 978-80-225-3426-0. - S. 7-11

Beňo, R. - Hrdinová, G. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: The Time Analysis of Material Flow with Methods Time Measurement - Contribution to CSR Implementation at the Level of Industrial - Production I. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), - ISBN 978-3-03785-636-9, s. 302-308

Beňo, R. - Hrdinová, G. - Sakál, P. - Šmida, Ľ.: The Time Analysis of Material Flow with Methods Time Measurement - Contribution to CSR Implementation at the Level of Industrial - Production II. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), - ISBN 978-3-03785-636-9, s. 309-315

Mrvová, Ľ. - Púčíková, L.: Using methods of CBA in the context of CSR, focusing on the social projects. In: Applied Mechanics and Materials. - ISSN 1660-9336. - Vol. 309 : 3rd Central European Conference on Logistics (CECOL 2012), ISBN 978-3-03785-636-9, s. 177-184

Kompletný zoznam publikačnej činnosti za riešiteľský kolektív v rámci projektu KEGA pre jednotlivé roky riešenia je súčasťou prílohy dokumentu „**Správa o dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava**“.

Citácie (ohlasy) na publikačnú činnosť vo vedeckom časopise vo **World Academy of Science, Engineering and Technology**. - ISSN 2010-376X. - Iss. 59 (2011), s. 747-750. x2011 Sun, Mei-Nagata, Katsuya - Onoda, Hiroshi: Corporate sustainable Development Assessment Base on the Corporate Social Responsibility (<http://waset.org/publications/12259/corporate-sustainable-development-assessment-base-on-the-corporate-social-responsibility>) na prácu: Drieniková, Katarína - Hrdinová, Gabriela - Naňo, Tomáš - Sakál, Peter: Case studies of using the analytic hierarchy process method in corporate social responsibility and environmental risk management. In: Materials Science and Technology [online]. - ISSN 1335-9053. - Roč. 11, č. 1 (2011), s. 1-10.,

2.6 Spolupráca s vedeckými časopismi vo forme členstva vo vedeckých radách časopisov a publikovania výsledkov projektu KEGA

- "Výkonnosť podniku" (<http://www.vusem.sk/sk/vedecky-casopis>).
- "Fórum manažéra" (http://www.mtf.stuba.sk/sk/ustavy/ustav-priemyselneho-inzinierstva-manazmentu-a-kvality/veda-a-vyskum/vedecky-casopis-forum-manazera.html?page_id=7335).
- "Transfer inovácií" (<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/>).
- "Problemy razvitja teritorii" (<http://pdt.vscs.ac.ru/index.php?module=Articles&action=view&aid=1401>).

2.7 Spoluorganizátorstvo medzinárodných vedeckých konferencií

V roku 2012

- medzinárodná vedeckopraktická konferencia **In Look Days 2012** ako pokračovanie tradície vzniknutej v roku 2010 spoluorganizovaní konferencií zameraných aj na USZP http://www.inlook.eu/wpcontent/uploads/archiv/POZVANKA_InLookDay2012.pdf;
- medzinárodná odborná konferencia **"Procesné riadenie 2012"** <http://www.sapria.sk/Doc/Konferencia%20PR%202012-Oficialny%20bulletin.pdf>;
- medzinárodná konferencia **CO-MAT-TECH 2012** <http://www.comattech.sk/sk/temakonferencie.php>;
- 12. Medzinárodná vedecká konferencia **"УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ методы, модели технологии 2012"** Riadenie ekonomiky: metódy, modely, technológie" <http://www.ugatu.ac.ru/science/ ue2012/>;

V roku 2013

- **19. meždunarodnaja naučno-techničeskaja konferencija studentov i aspirantov.** Moskovskij energetičeskij institut.
- **VII.Vserossijskaja naučno-praktičeskaja internet-konferencija.** Ufa: ISEI UNC RAN (<http://isei-konf2013.ucoz.ru/load/0-1>);
- medzinárodná vedeckopraktická konferencia **InlookDays 2013 – sekcia "Spoločensky zodpovedné podnikanie"** - (http://www.inlook.eu/wp-content/uploads/archiv/POZVANKA_InLookDays2013.pdf);
- Vedecký časopis **Problemy razvitija territorii.** (<http://pdt.vscs.ac.ru/>).
- 13. Medzinárodná vedecká konferencia: **"УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ методы, модели технологии 2013"** "Riadenie ekonomiky: metódy, modely, technológie" - vytvorenie sekcie "Spoločensky zodpovedné podnikanie. <http://ep-ugatu.ru/uf/file/soderzhanie.pdf>.

V roku 2014

- **20. meždunarodnaja naučno-techničeskaja konferencija studentov i aspirantov.** Moskovskij energetičeskij institut;

- VI.Vserossijskoj naučno-praktičeskoj konferencii s meždunarodnym učastijem. Ufa : ISEI UNC RAN;
- 14. Medzinárodná vedecká konferencia: "УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ методы, модели технологии 2014" "Riadenie ekonomiky: metódy, modely, technológie"
<http://ep-ugatu.ru/uf/file/soderzhanie.pdf>;
- Sme spoluorganizovali konferenciu "Koncepty udržateľnosti organizácií" s tromi samostatnými sekciami - Výkonnosť organizácie organizovanú Výskumným ústavom ekonomiky a manažmentu v Poprade, Procesné riadenie organizovanú Slovenskou asociáciou procesného riadenia a Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie organizovanú MTF STU v Trnave v rámci projektu KEGA. Tieto tri koncepčné prístupy sú základným smerovaním udržateľnosti organizácií <http://www.vusem.sk/sk/vedecka-konferencia>, www.vusem.sk/sk/kega-na-mtf-stu;
- Проблемы и перспективы развития регионов и предприятий в условиях глобализации экономики Уфа:– Уфимский институт (филиал) РЭУ им. Г. В. Плеханова.

2.8 Príprava a vydanie monografie a skript k problematike USZP

Na základe poznatkov získaných v rámci riešenia projektu KEGA (dotazníkový prieskum, osobné kontakty s erudovanými odborníkmi z oblasti vzdelávania i priemyselnej praxe na seminároch, konferenciách a neformálnych stretnutiach, prostredníctvom prác bakalárskych, diplomových, dizertačných prác a prác ŠVOČ) bola zostavená tetralógia monografie „**Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie**“.

Monografia vznikla ako súhrnné dielo za účasti autorského kolektívu z troch inštitúcií vysokoškolského vzdelávania zo Slovenskej a Českej republiky.

Tetralógia/monografia je tvorená z nasledovných dielov:

1. *Vymedzenie základných pojmov trvalo udržateľného rozvoja/udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania v kontexte zmeny paradigmy strategického manažmentu.*
2. *Stratégia udržateľného rozvoja.*
3. *Stratégia udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania.*
4. *Perspektívy stratégie udržateľného rozvoja a stratégie udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania.*

Zároveň tetralógiu/monografiu vhodne dopĺňajú i vydané *skriptá autorov Sakál, P. - Hrdinová, G. - Moravčík, O. - Štefánková, J.: Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie: návrh konceptu metodiky tvorby systému udržateľnej stratégie SZP v kontexte s konceptom HCS modelu 3E.*

2.9 Príprava a vydanie monografie a skript k problematike USZP

Významným úspechom a ocenením našej práce v oblasti UR a SZP je umiestnenie Ústavu priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality, MTF v Trnave, STU Bratislava na prvom mieste v sekcii zahraničných účastníkov ankety „Institut společenské odpovědnosti“ v roku 2012 a v roku 2013 UPIM na druhom mieste:

<http://www.naseodpovednost.cz/tmp/2012.pdf>;

<http://www.naseodpovednost.cz/tmp/2013.pdf>;

<http://www.institutso.com/detail-novinky.html?id=27>;

<http://www.naseodpovednost.cz/anketa>.

Naša iniciatíva v šírení filozofie zdieľania hodnôt a skúseností sa formou spolupráce Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR (UNMS SR) pri tvorbe **Národného programu kvality Slovenskej republiky 2013-2016**.

http://www.unms.sk/?narodny-program-kvality_SR_-na-obdobie-rokov-2013-2016

http://www.unms.sk/swift_data/source/dokumenty/kvalita/2013/npk_2013_2016/NPK%20SR%202013_2016.pdf.

UNMS SR tiež v roku 2014 vyhlásil **1. ročník súťaže Národnej ceny SR za spoločenskú zodpovednosť**.

Významným ocenením Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, ktorý organizoval súťaž Top manažéri kvality roka 2013 je ocenenie **"TOP MANAŽÉR KVALITY ROKA 2013"** pre **prof. Ing. Jána Závadského, PhD.,** spoluriešiteľa projektu **KEGA** (http://www.umb.sk/umb/umbbb.nsf/page/Top_manazer_kvality_roka_2013).

Dôležitým úspechom bolo získanie profesúry a verejná inauguračná prednáška člena riešiteľského kolektívu – **prof. Ing. Jána Závadského, PhD.** na tému: **"Determinanty integrácie procesného manažmentu do systému riadenia podniku"**, 20. 6. 2013, Ekonomická fakulta UMB (<http://www.ef.umb.sk/index.asp?uid=84&aid=857>).

2.10 Iné relevantné výstupy projektu KEGA č. 037STU – 4/2012

Napr. e-learning, webové stránky, virtuálne laboratórium, školenia, kurzy, workshop a pod.):

- **Akreditačný spis UPIM MTF STU Trnava s novozavedeným povinne voliteľným predmetom USZP.**
- Webová stránka Slovenské centrum strategických štúdií. www.scss.sk;
- kurz Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie
http://www.mtf.stuba.sk/docs/UPMK/Katalog_kurzov_UPIM_2014.pdf.

3 Prínosy projektu KEGA č. 037STU-4/2012

Náš riešiteľský tím zložený z odborníkov na rozličné témy v zmysle holistického/systémového/mozaikového prístupu k riešeniu problémov revolúcie udržateľnosti sa zamerával teda hlavne na témy: udržateľného strategického manažmentu, udržateľného marketingu, udržateľnej ergonómie, udržateľnej logistiky, konceptu zdieľaných hodnôt, oblasti riadenia rizík, externalizácie nákladov a stratégie udržateľného rozvoja (UR) a udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania (USZP).

Za prínos možno tiež považovať zvyšovanie povedomia a informovanosti o TUR/UR a SZP/USZP medzi jednotlivcami, študentmi, inštitúciami, univerzitami a podnikateľskými subjektmi prostredníctvom publikačnej činnosti (monografie, skriptá, odborné články v časopisoch), príspevkami na konferenciách, zapájaním sa do diskusií a vedením záverečných prác realizovaných v priemyselných podnikoch v oblastiach ako TUR/UR a SZP/USZP.

Ďalším významným prínosom je aktualizácia a skvalitnenie výučby na MTF STU Trnava v kontexte so Stratégiou Európa 2020, Enterprise 2020, Záverov Rady EÚ z 19. novembra 2010 o výchove k trvalo udržateľnému rozvoju 2010/C327/05), zo summitu OSN z 20.-22. septembra 2010 o Miléniových rozvojových cieľoch a v súčasnosti prijatou normou ISO 26000 o spoločensky zodpovednom podnikaní.

Počas riešenia projektu sme tiež aktívne oboznamovali širokú odbornú i laickú verejnosť so získanými znalosťami a výsledkami o uplatňovaní UR a USZP i prostredníctvom našej web stránky www.scss.sk, http://www.scss.sk/index.php?categoryid=1&p2_articleid=14, <http://www.scss.sk/eommlspj/>, ako aj pripravovaného multimediálneho DVD z riešeného projektu KEGA (ktoré je súčasťou hodnotiacej správy), a ktoré bude zverejnené na tejto stránke www.scss.sk.

Šírenie novej paradigmy myslenia v oblasti UR a USZP sme realizovali aj prostredníctvom prezentovania a publikovania mnohých odborných článkov na konferenciách na Slovensku i v zahraničí, vydaním monografie/tetralógie Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie I, II, III, IV a skript Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie: návrh konceptu metodiky tvorby systému udržateľnej stratégie SZP v kontexte s konceptom HCS modelu 3E.

4 Závěry a odporúčania z riešenia projektu KEGA č. 037STU-4/2012 Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ do študijného programu priemyselné manažérstvo na II. Stupni MTF STU Trnava

Ako vysokoškolskí pedagógovia cítime spoluzodpovednosť za mladú generáciu a jej smerovanie v zmysle myšlienky *„Dobrý učiteľ otvára dvere, vojsť musí žiak sám“*. Veríme, že absolventi novovytvoreného predmetu USZP budú nositeľmi myšlienok UR a USZP do svojho profesionálneho i osobného života.

Zároveň sa na základe získaných poznatkov a skúseností z teórie i praxe potvrdila opätovne dôležitosť, až nevyhnutnosť uplatňovania a zlepšovania konceptov UR a SZP v praxi priemyselných podnikov a tiež dôležitosť prípravy a vzdelávania študentov i zamestnancov v daných oblastiach.

Napr. aj [„Strategický dokument Národní akční plán společenské odpovědnosti organizací v České republice“](#) (MPO, 2013), schválený vládou ČR 2.4.2014, uvádza, že výskum problematiky spoločenskej zodpovednosti na vysokých školách by mal byť vedený kontinuálne, niekoľkoročné výskumné projekty a dizertačné, diplomové a bakalárske práce by tak boli súčasťou týchto dlhodobých výskumov.

V nadväznosti na projekt bola nami podaná žiadosť o výskumný projekt VEGA „Udržateľný strategický manažment vs. udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie vs. integrovaný manažérsky systém strategických podnikateľských jednotiek“. Jeho ambíciou bolo odpovedať na základnú otázku udržateľnosti života na planéte Zem: **„Prečo je dôležité meniť stratégie neobmedzeného rastu na stratégie udržateľnosti“**.

Tabuľka 5: Výsledky hodnotenia nových projektov VEGA so začiatkom riešenia v roku 2015

1/0510/15 2015-2017	Udržateľný strategický manažment vs. udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie vs. integrovaný manažérsky systém strategických podnikateľských jednotiek.	65,15
	Sakál Peter, profesor, Ing., CSc. Materiálovotechnologická fakulta STU v Trnave	N

Prameň: <https://www.minedu.sk/vysledky-hodnotenia-novych-projektov-vega-so-zaciatkom-riesenia-v-roku-2015/>

Záver

K dnešnému dňu boli zverejnené aj výsledky odmietavého hodnotenia tohto nášho projektu nasledovnými slovami: *„Napriek nadnesene formulovaným cieľom projekt pôsobí veľmi nesúrodým a nečitateľným dojmom. Reálna verifikácia navrhovanej metodiky pri dobe trvania projektu 3 roky nie je možná. Projekt neuvádza žiadny konkrétny prínos s výnimkou bližšie nedefinovanej metodiky. Chýba formulovanie zásadného a predpokladaného poznatkového prínosu.“*

No i napriek neschváleniu tohto grantu budeme naďalej pokračovať v našej vedecko-výskumnej činnosti v oblasti SZP, USZP a UR.

Povzbudivá správa je, že členovia riešiteľského kolektívu sa stali zároveň súčasťou novopodaného projektu APVV „Systémová analýza a hodnotenia hlavných manažérskych procesov priemyselných podnikov SR na podporu zavádzania cyklickej ekonomiky“.

Tento článok je súčasťou projektu KEGA č. 037STU-4/2012 „Zavedenie predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava.“

Zoznam použitej literatúry

1. COVEY, S.R., (2006) 7 návykú skutočne efektívnych ľudí. Zásady osobného rozvoje, ktoré zmení váš život. Praha: Management Press, s.r.o., 2006. 342 s. ISBN 80-7261-56-9
2. Dotazníkový prieskum vzdelávacích a kooperatívnych projektov podporovaných súkromnými firmami na univerzitách a vysokých školách. 2011. [online]. Dostupné na internete: <http://www.etrend.sk/web/csr/formular-vysoke-skoly.php>
3. EP (Európsky parlament). 2013. SPRÁVA o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast. Štrasburg: EP. 012/2009(INI)
4. FIDEROVÁ, H., ŠMIDA, L., DRIENIKOVÁ, K., HRDINOVÁ, G., SAKÁL. (2013). Stručná charakteristika a zhodnotenie priebežných výstupov z riešenia projektu Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie online [10.10.2014] <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/26-2013/pdf/071-075.pdf>
5. FIDEROVÁ, H., HRDINOVÁ, G., SAKÁL, P., ŠMIDA, L., (2014) Udržateľný strategický manažment vs udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie vs integrovaný manažérsky systém strategických podnikateľských jednotiek - Charakteristika predloženého projektu. Vega 1/0510/15. In: Výkonnosť podniku. - ISSN 1338-435X. - Roč. 4, č. 1 (2014), s. 37-45, online [10.10.2014] http://www.vusem.sk/public/userfiles/files/VP1_2014.pdf
6. FIFEKOVÁ A KOL. (2011). Úspešnosť Slovenska vo vytváraní podmienok pre spoločensky zodpovedné podnikanie. [online]. Dostupné na internete: http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.employment.gov.sk%2Fsprava-o-vytvarani-pomienok-pre-szp-na-slovensku.pdf&ei=9a9rUazel-j64QTsk4CYBQ&usq=AFQjCNEAT0CKGYCCdtOVJDCe3oUKHXiV1A&sig2=-pDxB8g2thNA_SQxbz749Q&bvm=bv.45175338,d.Yms
7. HRDINOVÁ, G. (2013). Koncept HCS modelu 3E vs. koncept corporate social responsibility (CSR) - návrh konceptu metodiky tvorby systému udržateľnej stratégie SZP pre MSP v kontexte s konceptom HCS modelu 3E. In: In Look Days 2013, 7. ročník medzinárodnej vedeckopraktickej konferencie. - Košice : Inter M&K, 2013. - ISBN 978-80-970118-5-7.
8. JONES, P., SELBY, D., STERLING, S. (2010) Sustainability Education: Perspectives and Practice Across Higher Education. Renouf Publishing. 384 s. ISBN-10: 1844078787
9. KELLER, J., (2010). Tři sociální světy. Sociální struktura postindustriální společnosti. Praha: SLON, 2010. 212 s. ISBN 978- 80-7419-031-5.9.
10. KELLER, J. (2011). Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme. Praha: SLON. 197 s. ISBN 978-80-7419-059-9
11. KLINEC, I., PAUHOFVÁ, I., STANĚK, P. (2009). Nové globálne prostredie– zmena parametrov tvorby a rozdeľovania bohatstva v 21. storočí. Bratislava: EÚ SAV. 39 s. ISSN 1337-5598. Online [10.11.2014] <http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/WP20.pdf>.
12. KOTLER, P., CASLIONE, J. (2010). Chaotika. Bratislava: Eastone Books. ISBN 978-80-8109-114-8
13. KULDOVÁ, L., (2010). Společenská odpovědnost firem. Etické podnikání a sociální odpovědnost v praxi. Plzeň: OPS, 2010. 193s.. ISBN 978-80-7211-408-5.
14. KULDOVÁ, L., (2012). Nový pohled na společenskou odpovědnost firem. Strategická CSR. Plzeň: NAVA, nakladatelská a vydavatelská agentúra, 2012. 173 s. ISBN 978-80-7211-408-5.
15. MORAVČÍK, O. SAKÁL, P. a kol.. (2012) European union policy in the field of university education within the context of sustainable development. In: Materials Science and Technology [online]. - ISSN 1335-9053. -, No. 2 (2012), s. 25-32
16. Národný program kvality Slovenskej republiky 2013-2016. <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum159929?prefixFile=m>
17. NSRR SR. Trvalo udržateľný rozvoj. Online [10.10.2014]. <http://www.nsrr.sk/sk/horizontalne-priority/trvalo-udrzatelny-rozvoj/>
18. „NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast" (2012/2098(INI)) zo dňa

- 28.1.2013 (EP, 2013) Online <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+XML+V0//SK#title1>,
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+XML+V0//SK#title1>
19. PORTER, M., KRAMER, M. (2011). How to Fix Capitalism? Creating Shared Value. In: Harvard Business Review. Január –Február 2011, 63 –67. ISSN 0017 -8012
20. SAKÁL, P. a kol. (2013). Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie I, II, III, IV., MTF STU Trnava, ISBN 978-80-8096-186-2.
21. SAKÁL, P. a kol. (2013). Zhodnotenie doterajších výsledkov riešenia grantovej úlohy Kega č. 037 STU-4/2012: "Implementácia predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni na MTF STU Trnava. In: In Look Days 2013 : 7. ročník medzinárodnej vedecko-rakitickej konferencie. Smrekovica 12.-13.9.2013. - Košice : Inter M&K, 2013. - ISBN 978-80-970118-5-7. - CDROM, s.9
22. SAKÁL, P., FIDLEROVÁ, H., ŠMIDA, Ľ. (2014) Implementation of the subject sustainable corporate social responsibility - experimental verification. In: Problemy funkcionirovanija i razvitija territorialnych social'no-ekonomičeskich sistem VIII.Vserossijskaja naučno-rakitičeskaja internet-konferencija., Ufa. - Ufa : ISEI UNC RAN, 2014. - ISBN 978-5-904122-91-1. Online [10.11.2014] http://isei-konf2014.ucoz.ru/Id/0/19_Sakal_Fidlerova.pdf
23. SAKÁL, P. - HRDINOVÁ, G. - MORAVČÍK, O. - ŠTEFÁNKOVÁ, J. (2014). Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie: návrh konceptu metodiky tvorby systému udržateľnej stratégie SZP v kontexte s konceptom HCS modelu 3E. - 1. vyd. - Trnava : AlumniPress, . - CD-ROM, 256 s. - e-skriptá. - ISBN 978-80-8096-198-5. Online [10.11..2014] (https://is.stuba.sk/auth/dok_server/slozka.pl?id=71208;download=98595)
24. Správa o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast. 2013. online [10.10.2014]. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+PDF+V0//SK>
25. STEAD, J.G., STEAD, W.E. (2012). Manažment pre malú planétu. Bratislava: Eastone Group. ISBN 978-80-8109-216-9
26. ŠIKULA, M. a kolektív, (2010).Vízia a stratégia rozvoja Slovenskej spoločnosti. Úplná verzia. (Podklad pre verejnú oponentúru). Bratislava: Ekonomický ústav SAV, február 2010. 556 s. Elektronická verzia.
27. ŠMIDA, Ľ., FIDLEROVÁ, H., SAKÁL, P., (2014). Ústav priemyselného inžinierstva a manažmentu MTF STU Trnava - prediktor konceptu udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania priemyselných podnikov v Slovenskej republike. In. Transfer inovácií 29/2014. In: Transfer inovácií - ISSN 1337-7094. - Č. 29 (2014), online. s. 273-277,
28. UNMS 2013. Národný program kvality Slovenskej republiky 2013 - 2016. Bratislava: UNMS.
29. Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava. Projekt č. 037STU-4/2012. -1. ročná správa o riešení projektu KEGA. 2012.
30. Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava. Projekt č. 037STU-4/2012.- 2.ročná správa o riešení projektu KEGA. 2012.
31. Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava. Projekt č. 037STU-4/2012. – **Správa a dosiahnutých výsledkoch za celú dobu riešenia projektu č. 037STU-4/2012.**
32. ZADRAŽILOVÁ, D. A KOL. (2010). Společenská odpovědnost podniku. Transparentnost a etika podnikání. 1. vyd. Praha : C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-192-5.
33. <http://www.inlook.eu/events/pozvanka>,
34. <http://www.iceesd.net/Index.asp>,
35. <http://www.comattech.sk/sk/temakonferencie.php>,
36. http://www.mtf.stuba.sk/sk/diani-na-mtf/aktuality/co-mat-tech-2012-globalne-krizy-prilezitosti-a-hrozby.html?page_id=9313,
37. <http://www.sapria.sk/Doc/Konferencia%20PR%202012-Oficialny%20bulletin.pdf>,

38. www.scss.sk, Slovenské centrum strategických štúdií
39. <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/29-2014/pdf/273-277.pdf>
40. <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1300>
41. http://www.ugatu.ac.ru/science/ue_2012/.
42. www.vusem.sk

Adresa a kontaktné údaje autorov

prof. Ing. Peter Sakál, CSc.
Ing. Helena Fidlerová, PhD.
Ing. Lukáš Jurík
Ing. Gabriela Hrdinová, PhD.
Ing. Monika Šujaková
Ústav priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality
Materiálovotechnologická fakulta STU
Paulínska 16
917 24 Trnava

E-mail:

peter.sakal@stuba.sk

helena.fidlerova@stuba.sk

lukas.jurik@stuba.sk

gabriela.hrdinova@stuba.sk

monika.sujakova@stuba.sk

prof. Ing. Ján Závadský, PhD.

Ing. Zuzana Závadská, PhD.

Ing. Lenka Veselovská

Ekonomická fakulta UMB

Inštitút manažérskych systémov

Francisciho 910/8, 058 01 Poprad

Banská Bystrica

E-mail:

jan.zavadsky@umb.sk

zuzana.zavadska@umb.sk

lenka.veselovska@umb.sk

SLOVENSKÁ TECHNICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Materiálovotechnická fakulta so sídlom v Trnave

Ing. Marián Kortiš

Autoreferát dizertačnej práce

**ANALÝZA DOPADOV EXTERNALIZÁCIE NÁKLADOV
NADNÁRODNÝCH KORPORÁCIÍ NA EKONOMIKU MSP NA
SLOVENSKU A NÁVRH ODPORÚČANÍ NA VYUŽITIE
UDRŽATEĽNÉHO SZP PRI ICH RIEŠENÍ**

na získanie akademického titulu *doktor* (*philosophiae doctor – PhD.*)
v doktorandskom študijnom programe : **2645 priemyselné manažérstvo**
v študijnom odbore: **5.2.52 priemyselné inžinierstvo**

Trnava 2014

Dizertačná práca bola vypracovaná v externej forme doktorandského štúdia na Ústave priemyselného inžinierstva a manažmentu
Materiálovotechnologickej fakulty STU so sídlom v Trnave

Predkladateľ: **Ing. Marián Kortiš**
Ústav priemyselného inžinierstva a manažmentu
MTF STU Trnava
Paulínska 16
917 24 Trnava

Školiteľ: **prof. Ing. Peter Sakál, CSc.**
Ústav priemyselného inžinierstva a manažmentu
MTF STU Trnava
Paulínska 16
917 24 Trnava

Oponenti:

.....

Autoreferát dizertačnej práce bol rozoslaný dňa 2014.
Obhajoba dizertačnej práce sa koná 2014 ohod.
na Materiálovotechnologickej fakulte STU so sídlom v Trnave, Paulínska
16, 917 24 Trnava.

prof. Dr. Ing. Oliver Moravčík
dekan fakulty

SÚHRN

KORTIŠ, Marián: *Analýza dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri ich riešení.* [Dizertačná práca] - Slovenská technická univerzita v Bratislave. Materiálovotechnologická fakulta so sídlom v Trnave; Ústav priemyselného inžinierstva a manažmentu - Školiteľ: Prof. Ing. Peter Sakál, CSc.- Trnava: MTF STU, 2014. 166 s.

Kľúčové slová: Trvalo udržateľný rozvoj, Spoločensky zodpovedné podnikanie, externalizácia nákladov, globalizácia, korporácie, malé a stredné podniky, dopady externalizácie nákladov

Hlavným cieľom dizertačnej práce (DizP) je „*analyzovať dopady externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a navrhnúť odporúčenia na využitie udržateľného SZP pri ich riešení*“.

DizP je rozdelená na šesť častí.

Prvá kapitola DizP „*Základy udržateľného rozvoja, spoločensky zodpovedného podnikania a externalizácia*“ obsahuje teoretické základy problematiky TUR, SZP a externalizácie nákladov a v historicko-logickom kontexte opisuje ich vzájomnú podmienenosť.

Druhá kapitola DizP „*Ciele, metódy a metodika dizertačnej práce*“ obsahuje ciele DizP, použité metódy a metodiku písania DizP.

Tretia kapitola DizP „*Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“ obsahuje analýzy dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v rámci uskutočneného priameho a nepriameho výskumu.

Štvrtá kapitola DizP „*Návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“. Obsahom tejto časti DizP je návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku.

Piata kapitola DizP „*Verifikácia predložených odporúčaní*“. V tejto kapitole DizP sú verifikované navrhované odporúčenia formou porovnávacej analýzy s príslušnými relevantnými dokumentmi na národnej a medzinárodnej úrovni.

Šiesta kapitola DizP „*Prínosy dizertačnej práce pre teóriu, prax a univerzitné vzdelávanie*“. V tejto kapitole DizP sú zhmuté a zhodnotené prínosy DizP z hľadiska teórie a praxe uplatňovanej v MSP na Slovensku, ale aj v zahraničí. Súčasťou DizP sú odporúčania pre MSP na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v kontexte s konceptom HCS modelu 3E.

Táto dizertačná práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. LPP-0384-09: „Koncept HCS modelu 3E vs. koncept Corporate Social Responsibility (CSR).“

Táto dizertačná práca bola podporovaná projektom KEGA č.037STU-4/2012: "Implementácia predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselný manažment v druhom stupni na MTF STU Trnava.".

ABSTRACT

KORTIŠ, Marián: *Analysis of the impact of cost externalization multinational corporations to SMEs in the economy and to suggest recommendations for sustainable use of CAP to solve them.* [Dissertation thesis - Dissertation project] - Slovak University of Technology in Bratislava. Faculty of Materials Science and Technology in Trnava, Department of Industrial Engineering, Management and Quality. - Supervisor: prof. Ing.Peter Sakál, CSc. - Trnava: MTF STU, 2011. 166 pages.

Keywords: sustainable development (SD), CSR, outsourcing costs, globalization, corporations, small businesses, the impact of externalization of costs

The main scientific goal of the dissertation thesis is *“analyze the impact of cost externalization multinational corporations to SMEs in the economy and to suggest recommendations for the sustainable use of CAP to solve them”*.

The structure of the dissertation thesis consists of six main chapters.

The first chapter *“Principles of sustainable development, corporate social responsibility and externalization”* contains the theoretical foundations of SD issues, CSR and cost externalization and historical- logical context clarifies their mutual conditionality.

The second chapter *"Objectives, methods and methodology dissertation thesis"* dissertation thesis includes objectives, methods used, and the methodology of writing dissertation thesis.

The third chapter *"Analysis of the current statement of cost externalization multinational corporations to MSPs in Slovakia's economy"* includes analysis of the impact of cost externalization of transnational corporations on the economy MSP in Slovakia carried out under the direct and indirect research.

The fourth chapter *"The proposal of the recommendations for the sustainable use of SZP in addressing the impact of externalizing the costs of transnational corporations on the economy MSP in Slovakia“*. This part of the dissertation thesis draft recommendations for the sustainable use of CSR in addressing the

impact of externalizing the costs of transnational corporations on the economy MSP in Slovakia.

The fifth chapter „Verification of the submitted recommendations“. In this chapter of the dissertation thesis Verified proposed recommendations in a comparative analysis with the relevant documents to the relevant national and international level.

The sixth part of the dissertation thesis "Benefits of the dissertation on the theory and practice of university education." In this chapter of the dissertation thesis are summarized and evaluated of the dissertation thesis benefits in terms of theory and practice applied in MSP in Slovakia but also abroad. Of the dissertation thesis are included recommendations for SMEs to use sustainable CSR in addressing the impact of externalizing the costs of transnational corporations on the economy MSP in Slovakia in the context of the concept of HCS model 3E.

This dissertation was supported by the Agency for Research and Development according to the contract no. LPP-0384-09: "The concept of HCS model 3E vs. concept of Corporate Social Responsibility (CSR).".

This dissertation was supported by KEGA no.037STU-4/2012: "Implementation of the subject" Sustainable corporate social responsibility "in the study program Industrial Management in the second level of the MTF STU Trnava.".

Obsah

ÚVOD.....	67
1. ANALÝZA UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA, SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉHO PODNIKANIA A EXTERNALIZÁCIE	70
1.1 Udržateľnosť rozvoja	70
1.2 Spoločensky zodpovedné podnikanie	70
1.3 Externalizácia, vymedzenie a deskripcia pojmu	72
1.4 Závery z analýzy udržateľného rozvoja, spoločensky zodpovedného podnikania a externalizácie	73
2. CIELE, METÓDY A METODIKA DIZERTAČNEJ PRÁCE.....	74
2.1 Ciele a čiastkové ciele dizertačnej práce	75
2.2 Metódy použité v dizertačnej práci	75
2.3 Metodika písania dizertačnej práce	77
3. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU DOPADOV EXTERNALIZÁCIE NÁKLADOV NADNÁRODNÝCH KORPORÁCIÍ NA EKONOMIKU MSP NA SLOVENSKU	78
3.1 Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 – pilotný projekt	79
3.2 Analýza súčasného stavu vplyvu nadnárodných korporácií na fungovanie podnikov na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu č. 4 – finálny projekt.....	80
3.3 Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku - nepriamy výskum	85
3.3.1 VPLYV PRIAMYCH ZAHRANIČNÝCH INVESTÍCIÍ NA EKONOMIKU MSP	87

3.3.2	REGULÁCIA NEGATÍVNYCH DOPADOV Z ČINNOSTI NNK VO VZŤAHU K ŽIVOTNÉMU PROSTREDIU	88
3.3.3	REŠPEKTOVANIE PRÁV ZAMESTNANCOV	90
3.3.4	VYTVÁRANIE NEVHODNÝCH PODMIENOK PRE KORPORÁCIE.....	90
3.4	Porovnanie resp. zamietnutie stanovených predpokladov.....	91
4.	NÁVRH ODPORÚČANÍ NA VYUŽITIE UDRŽATEĽNÉHO SZP PRI RIEŠENÍ DOPADOV EXTERNALIZÁCIE NÁKLADOV NADNÁRODNÝCH KORPORÁCIÍ NA EKONOMIKU MSP NA SLOVENSKU	94
4.1	<i>Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)</i>	95
4.2	<i>Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK.....</i>	96
4.3	<i>Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK ako negatívny vplyv na svoju ekonomiku.</i>	97
4.4	<i>Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce nutné štátne/regulačné zásahy do svojho podnikania.</i>	99
5.	VERIFIKÁCIA PREDLOŽENÝCH ODPORÚČANÍ	100
6.	PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE PRE TEÓRIU, PRAX A UNIVERZITNÉ VZDELÁVANIE.....	105
6.1	Prínosy DizP pre rozvoj teoretického poznania v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku	106
6.2	Prínosy DizP pre rozvoj praxe v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku	106
6.3	Prínosy DizP pre rozvoj univerzitného vzdelávania a propagácie v oblasti dopadov externalizácie nákladov	

nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku	107
ZÁVER.....	108
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	109

ÚVOD

Súčasný globalizáciou otvorený svet pre pohyb kapitálu, tovaru i pracovnej sily je dôsledkom „*neviditeľnej ruky trhu*“ vedome smerovaný do, pre ľudstvo neudržateľného stavu, ktorý pre neho už nebude mať alternatívu. Je treba zmeniť pohľad na príčiny a dôsledky udalostí, ktoré hýbu planétou zvanou Zem. Je treba, aby využívajúc známe heslo „*mysli globálne – konaj lokálne*“, zmenili občania tejto planéty Zem svoj osud a vzali históriu do svojich rúk. Je to úloha vedcov, učiteľov, inteligencie i robotníkov. Načo je človeku veda, ktorá neslúži jeho záujmom; načo sú mu všetky výdobytky techniky a najnovšie inovácie, ak sa obracajú proti nemu; načo sú človeku plné stoly jedla, ak je to jedlo kontaminované a zdraviu škodlivé. Načo je človeku **demokracia**, ak sú pre človeka peniaze mamonom, fetišom a spôsobujú jeho závislosť na tých, čo ich vymysleli, propagujú a zneužívajú, s cieľom dosahovať na úkor nás všetkých ešte väčšie zisky a držať nás, prostredníctvom finančných „*produktov*“ v závislosti a *novodobom otrokárstve*. Áno, **GLOBALIZÁCIU** v jej negatívnych dôsledkoch, ktoré prevládajú, považujeme za **NOVODOBÉ OTROKÁRSTVO!** „*Spamätajte sa preto ľudia, lebo bude neskoro!*“

A preto vychádzajúc, tak ako celý kolektív môjho školiteľa prof. Ing. Petra Sakála, CSc.:

- 1) *z holistického (systémového) prístupu k našej planéte Zem ako celistvému systému;*
- 2) *z poznania, že objektívna realita, ktorá nás obklopuje má svoj evolučný vývoj, do ktorého človek negatívne zasiahol svojím dlhoročným konaním,*
- 3) *z presvedčenia, že jedinou alternatívou ľudstva je symbióza jeho bytia v súlade s prírodou a jej zákonitosťami rozvoja a (trvalo) udržateľným rozvojom vo všetkých jeho nutných postindustriálnych prejavoch (udržateľná výroba, udržateľná spotreba, udržateľná pracovná sila, udržateľný marketing, udržateľný zisk, udržateľná kvalita života,...);*
- 4) *hlavne z prác a názorov A. Blažejca, F. Capru, T.M.Cooka, D.C.Cortena, F.Gregora, H. Handersonovej, K.Hatiara, G. Hrdinovej, J.Hyršlovej, L.A.Ismagilovej, J.Kellera, M.J.Kiernana, V.K.Lozenka, P.Sakála, P. Staněka, W.E.Stead a J.G.Stead, D.Zadrazilovej, J.Zeleného,*
chcem i ja, ako všetci doktorandi a žiaci profesora Petra Sakála, svojou DizP nadviazať na doterajšie skúsenosti a poznatky získané z riešenia a úspešného obhájenia výskumných projektov riešených na UPIMK MtF STU Trnava:
 - a) grantového vedeckého projektu VEGA č. 1/9099/02 „*Environmentálne orientovaný manažment, marketing a logistika strategických podnikateľských jednotiek*“ (www.scss.sk);
 - b) projektu APVV č. 019/2001: „*Transforming Industry in Slovakia Through Participatory Ergonomic*“ ;

- c) KEGA MŠ SR č. 3-3111-05: „*Tvorba virtuálneho robotizovaného laboratória pre podporu výučby predmetu „Roboty a manipulátory“ v novoakreditovanom študijnom programe*“;
- d) v súčasnosti, pri svojom doktorandskom štúdiu, pri riešení projektu podporovaného *Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. LPP-0384-09: „Koncept HCS modelu 3E vs. koncept Corporate Social Responsibility (CSR)“*. *Interné číslo projektu: 1K19*.

Zároveň chcem touto DizP prezentovať tiež výsledky svojej doterajšej vedeckovýskumnej činnosti: http://publview.stuba.sk/view_publ.php?dv=1&kd=-2&roh=-1&a=84283&nz_typ=4.

Hlavným cieľom mojej DizP je „Analyzovať dopady externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a navrhnuť odporúčania na využitie udržateľného SZP pri ich riešení“ a k tomu sme prispôsobili:

- **čiasťkové ciele DizP:**

1. *Opísať základné historické, teoretické a praktické skúsenosti z fungovania TUR a SZP vo svete, Európe a na Slovensku v kontexte globalizácie a jej negatívnych stránok;*
2. *Analyzovať súčasný stav dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku;*
3. *Navrhnuť odporúčania na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov NNK na ekonomiku MSP na Slovensku;*
4. *Verifikovať predložené odporúčania;*
5. *Definovať prínosy DizP.*

- **obsahovú stránku DizP.**

Prvá kapitola DizP obsahuje teoretické základy problematiky TUR, SZP a externalizácie nákladov a v historicko-logickom kontexte objasňuje ich vzájomnú podmienenosť. Kapitola je rozdelená do 4 podkapitol:

- Udržateľnosť rozvoja.
- Spoločenský zodpovedný podnikanie.
- Externalizácia, vymedzenie a deskripcia pojmu.
- Analýza UR verzus SZP, UR verzus externalizácia, SZP verzus externalizácia.
- Závery z analýzy udržateľného rozvoja, spoločensky zodpovedného podnikania a externalizácie v rámci všeobecnej časti.

Druhá kapitola DizP obsahuje ciele DizP, použité metódy a metodiku písania DizP a je rozdelená do 3 podkapitol:

- Ciele a čiasťkové ciele dizertačnej práce.
- Metódy použité v dizertačnej práci.
- Metodika písania dizertačnej práce.

Tretia kapitola DizP obsahuje analýzy dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v rámci uskutočneného priameho a nepriameho výskumu a je rozdelená do 4 podkapitol:

- Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 – pilotný projekt.
- Analýza súčasného stavu vplyvu nadnárodných korporácií na fungovanie podnikov na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu č. 4 – finálny projekt.
- Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku - nepriamy výskum.
- Porovnanie resp. zamietnutie stanovených predpokladov.

Štvrtá kapitola DizP obsahom tejto časti DizP je návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a je rozdelená do 4 podkapitol:

- Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu).
- Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK.
- Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK ako negatívny vplyv na svoju ekonomiku.
- Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce nutné štátne/regulačné zásahy do svojho podnikania.

Piatá kapitola DizP obsahuje verifikáciu navrhovaných odporúčení a to formou porovnávacej analýzy s príslušnými relevantnými dokumentmi na národnej a medzinárodnej úrovni a zároveň sme požiadali dôveryhodné slovenské firmy o vyjadrenie k predloženým odporúčeniam.

Šiesta kapitola DizP obsahuje zhrnuté a zhodnotené prínosy DizP z hľadiska teórie a praxe uplatňovanej v MSP na Slovensku, ale aj v zahraničí. Súčasťou DizP sú odporúčania pre MSP na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v kontexte s konceptom HCS modelu 3E a je rozdelená do 3 podkapitol:

- Prínosy DizP pre rozvoj teoretického poznania v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku.
- Prínosy DizP pre rozvoj praxe v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku.
- Prínosy DizP pre rozvoj univerzitného vzdelávania a propagácie v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku.

Záver obsahuje zhodnotenie celej DizP.

1. ANALÝZA UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA, SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉHO PODNIKANIA A EXTERNALIZÁCIE

1.1 Udržateľnosť rozvoja

V súčasnosti je už široko akceptovaný fakt, že rozvoj ľudstva nemožno stotožňovať len s predstavou ekonomického rastu, ale že musí smerovať k naplneniu významných sociálnych cieľov (redukcia chudoby, zlepšenie kvality života, zlepšenie príležitostí na kvalitnejšie vzdelanie, zdravie atď.), čo vyžaduje **celostný/holistický prístup k rozvoju** (riadenie vzájomných vzťahov medzi prírodnými a ľudskými, odvetvovými i štrukturálnymi aspektmi rozvoja na všetkých úrovniach).

Jedným z dôsledkov je aj **vznik, vývoj a medzinárodné uplatňovanie koncepcie trvalo udržateľného rozvoja**. Prelom 60.-70. rokov 20. storočia predstavuje historický medzník prakticky vo všetkých oblastiach vývoja ľudského spoločenstva. Čoraz viac sa rozširuje poznanie, že **neobmedzený, resp. nekontrolovaný rast akéhokoľvek typu (populácie, výroby, spotreby, znečistenia a pod.) nie je udržateľný v prostredí reálne existujúcich obmedzených zdrojov - model industriálnej civilizácie je preto potrebné nahradiť iným - trvalejšou a spravodlivejšou rozvojovou koncepciou**.

Za takýto koncept sa začína stále viac považovať trvalo udržateľný rozvoj ako možné východisko riešenia nepriaznivých dôsledkov globálnych trendov vývoja spoločnosti a ich negatívnych vplyvov na prírodu. Zdôrazňuje sa potreba založiť túto koncepciu na zdravých ekosystémoch, silnej ekonomike a fungujúcej sociálnej sfére.

Hoci najmä v poslednom desaťročí sa dosahuje veľký pokrok vo viacerých oblastiach rozvoja, koncepcia TUR nie je doposiaľ celosvetovo uspokojivo uplatňovaná a ostáva stále najmä v deklaratívnej rovine:

[http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro2006/enviro4/](http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro2006/enviro4/11.pdf)

[11.pdf](http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro2006/enviro4/11.pdf)

Čo je trvalo udržateľný rozvoj (TUR)?

1.2 Spoločensky zodpovedné podnikanie

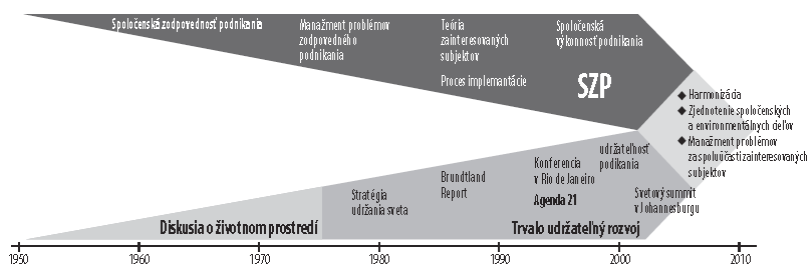
SZP je cestou k morálnej obrode podnikateľského procesu, vyvrhnutím snahy humanizovať poľudšťovať podnikateľské aktivity a vytvárať z podnikania zmysluplnú ľudskú činnosť seberealizácie jednotlivcov bez obmedzovania práv iných. Je to dobrovoľný záväzok firmy prebrať zodpovednosť za dôsledky svojho konania voči svojmu okoliu, voči zainteresovaným stranám tzv. stakeholders. SZP je odpoveďou na otázku ako implementovať **TUR** do podnikania. SZP je koncept, v rámci ktorého sa podniky snažia integrovať do svojich aktivít spoločenský záujem, pričom vychádzajú zo svojho vplyvu, na zainteresované strany (stakeholders). SZP presahuje povinný legislatívny rámec a vzniká na dobrovoľnej báze. Výsledkom je

zvýšenie kvality života zamestnancov, ich rodín ako aj miestnej komunity a spoločnosti v širšom meradle.

Hlavnou príčinou vzniku myšlienky spoločensky zodpovedného podnikania bola otázka, ako dobre podnikat'. Teda tak, aby z procesu výsledkov mal prospech čo najširší okruh ľudí. Za novodobé začiatky SZP sú považované 50-te roky 20. storočia, keď sa myšlienky zodpovedného podnikania dostali do odbornej literatúry pre manažérov. Preto sa všetky dovtedajšie definície SZP opierali o manažérsky vzor. Najväčšie zmeny nastali vďaka turbulentným sociálnym zmenám spoločnosti a rozvoju spoločenských vied koncom 60-tych a 70-tych rokov 20. storočia. V tomto období vzniklo veľké množstvo definícií SZP, ktoré sa už oveľa menej opierali o postavenie manažéra v korporácii. Spoločenská zodpovednosť podnikov sa zameriavala na interakciu medzi firmou a socio-ekonomickým systémom. V 80-tych rokoch sa záujem preniesol z teoretickej úrovne na praktickú. Dôležitosť sa kládla na empirický výskum spoločensky zodpovedného podnikania. Pôvodné definície sa začali štiepiť a začali vznikať rôzne alternatívne koncepty, ako sú napríklad spoločenská výkonnosť podnikania, etika podnikania, verejná politika, teória stakeholderov.

V roku 2002 bol v Amerike prijatý zákon (Sarbanes -Oxley), ktorý kladie dôraz na transparentné narábanie s finančnými údajmi, na reportovanie o aktivitách firmy, na prevenciu konfliktu záujmov a na auditovanie všetkých týchto činností. EÚ bola nútená reagovať na uvedený stav a začala spracovávať normu pre spoločensky zodpovedné podnikanie. Po dlhých peripetiách nakoniec ISO 26000 o spoločensky zodpovednom podnikaní bola v roku 2010 schválená. V súčasnosti norma ISO 26000 je základným návodom implementovania SZP do firemných aktivít.

Spoločenská zodpovednosť podnikov, tak ako ju poznáme v súčasnosti, bola sformovaná v sedemdesiatych rokoch 20. storočia v USA. Myšlienky SZP sú však omnoho staršie. Nasledujúci obrázok predkladá vývoj SZP súčasne s iniciatívou TUR.

Obr.1 Historický vývoj konceptov CSR a TUR

(Zdroj: Thomas Loew, Kathrin Ankele, Sabine Braun, Jens Clausen : Significance of the CSR debate for sustainability and the requirements for companies, Future ev and Institute for ecological economy research GMNH., 2004).

1.3 Externalizácia, vymedzenie a deskripcia pojmu

O globálnom systéme a procese globalizácie sa v poslednej dobe často hovorí. Sklair (1991) chápe proces globalizácie ako nedeliteľný proces ekonomických, politických a kultúrne ideologických aktov, v ktorých vzniká asymetrický globálny systém. V ňom sú najdôležitejšie cirkulujúce ekonomické, politické a kultúrno-ideologické statky vlastnené či kontrolované malými nadnárodnými korporáciami a skupinami² v relatívne malom počte krajín – tzv. „hegemóni“ – vykorisťujúci iné krajiny.

V tomto globálnom systéme dochádza k novej medzinárodnej deľbe práce (Frobel, 1980), ktorá výrazne ovplyvňuje trh práce a úroveň i charakter nezamestnanosti v jednotlivých krajinách. Rastúca závislosť národných ekonomík na svetovej ekonomike je príčinou toho, že miera nezamestnanosti v jednotlivých krajinách už nie je iba výsledkom faktorov pôsobiacich v rámci hraníc národných ekonomík.

V ekonomickej dimenzii (najmä vo sfére trhu - obchodu) je proces globalizácie spojený najmä s rastúcou liberalizáciou, dereguláciou a integráciou vo svetovom meradle (týka sa to ako tovarových trhov, tak i finančných trhov a v určitej miere aj trhov práce). Ide o súčasť zmien, ktoré bývajú popisované aj ako prechod od industriálnej k postindustriálnej spoločnosti, či od Fordizmu k post-Fordizmu – prechod od dominancie priemyselnej výroby k dominancii služieb a produkcii informácií.

Charakteristickým znakom tohto prechodu je aj reštrukturalizácia trhu práce – objavenie sa nových profesií a zánik množstva starých, ale i nutnosť reštrukturalizácie znalostí a zručností spojených s mnohými profesiami (najmä schopnosť vyrovnávať sa s inováciami). Dominanciu relatívne homogénnej a polo kvalifikovanej práce (pracovnej sily) vyžadujúcu obyčajné zacvičenie strieda dominancia heterogénnej, fragmentovanej a kvalifikovanej práce (pracovnej sily). Je to tiež prechod od byrokratickej administrácie a riadenia práce k participatívnym formám riadenia, od stabilných organizácií k organizáciám flexibilným, od tradičných foriem pracovného pomeru k novým formám (práca na čiastočný úväzok, striedanie viacerých osôb na jednom pracovnom mieste, najímanie si pracovnej sily len na konkrétnu výrobnú úlohu, práca doma a pod.). Nezanedbateľným rysom celého procesu je aj pokles sily a vplyvu odborov a makroekonomických intervencií štátu do ekonomiky.

Vzniká globálny trh, na ktorom dominujú nadnárodné spoločnosti, ktoré „sa stávajú globálnymi sieťami, ktoré nemajú žiadne zvláštne väzby ku ktorejkoľvek krajine“ (Reich, 1995:150), a kde je kapitál nemilosrdne organizovaný na základe ziskov a nie na základe vlastenectva. Veľké oligopolny nesledujú národné záujmy, ale idú za výhodami: daňovými, sociálnymi, politickými... Ich heslom je:

plánujeme výrobu v ktorejkoľvek krajine sveta, kde to prinesie výhody (tam, kde je lacná pracovná sila, či kde je veľký trh alebo tam, kde sú slabé odbory, prípadne pracovná sila s potrebnou kvalifikáciou).

Dôsledkom je export kapitálu a výrobných kapacít (ale aj myšlienkovej základne – výskumu a vývoja) do „*lacnejších krajín*“. Táto globalizácia má silný vplyv na trhy pracovných síl, ktoré z drvivej časti zostávajú národnými. Ich previazanosť v globálnom meradle vedie k tomu, že často má zvýšenie či iba udržanie zamestnanosti v jednej krajine (regióne) negatívny vplyv na iné krajiny (rast nezamestnanosti v nich). Vo svetovom meradle je to hra s nulovým súčtom (nikto nemôže získať bez toho, aby niekto nestratil).

Základnými faktormi, ktoré hrajú rolu na tomto globálnom trhu sú cena práce a ľudský kapitál. Vysoká cena práce znamená zníženú konkurenčnú schopnosť produkovaných tovarov a služieb a tým aj rast nezamestnanosti. Riešenie, ktoré nadnárodné spoločnosti praktikujú, obvykle zvýši schopnosť ich konkurencie, neodstráni však nezamestnanosť. Ako investície do techniky, ktorá šetrí živú prácu (automatizácia, robotizácia, komputerizácia), tak i únik do krajín s nižšími mzdovými nákladmi predstavujú východisko pre firmy, nie však pre pracovnú silu v danom regióne, štáte, odvetví.

Externality delíme na

(http://etext.czu.cz/php/skripta/kapitola.php?titul_key=60&idkapitola=18):

- *negatívne,*
- *pozitívne.*

Vznikajú v dôsledku existencie voľných zdrojov. Každý má právo využívať voľné zdroje, pretože neexistuje nikto, komu by patrili a kto by mohol určovať k čomu, a za akých podmienok budú využívané. Niektoré spôsoby využívania zdroj menia ich charakteristiky, a tým aj možnosti ich využívania inými spôsobmi. Tím, ktorí ich chcú týmito inými spôsobmi využívať vznikajú náklady, ktoré by inak znášať nemuseli, alebo naopak výnosy, ktoré by inak nedosiahli.

1.4 Závery z analýzy udržateľného rozvoja, spoločensky zodpovedného podnikania a externalizácie

Na základe teoretických poznatkov a empirického vyhodnotenia bolo nami preukázané, že implementácia UR a USZP do firemných stratégií je možné na základe na základe vhodnej kombinácie dobrovoľnosti a intervencie/vstupu zo strany štátu a nadnárodných inštitúcií združujúcich jednotlivé národné vlády.

Čo sa týka NNK a externalizácie ich nákladov v článku „*Sociálna zodpovednosť podnikov: Inštitúcie EÚ majú ísť príkladom*“ jeden zo spravodajcov EP Richard Howitt píše: „*Spoločnosti, ktoré sa venujú CSR rozpozнали, že reputácia sa*

nenachádza vo výkaze ziskov a strát. Dôvera je aktívom, ktoré zúfalo v tejto ekonomike potrebujeme.“, uviedol v správe o sociálnej zodpovednosti podnikov.

Pretože **súčasnému stavu neudržateľnosti podnikateľskej činnosti** zodpovedajú aj nelegitímne zisky NNK, dosahované prostredníctvom prenášania veľkej časti svojich nákladov v regiónoch kde podnikajú na hostujúce krajiny a ich daňových poplatníkov. Tým sa stávajú naše MSP nekonkurencieschopné a mnohé, vzhľadom aj na rôzne daňové úľavy a dotácie pre tieto NNK, zanikajú. Takáto stratégia získavania zahraničných investorov, mnohokrát podfarbená nekalými praktikami zo strany NNK (podplácanie, lobizmus, zastrašovanie a pod.), skoro každodenné kauzy mediálne prezentované, iba potvrdzuje **potrebu zmeny paradigmy myslenia a úlohy sociálneho štátu v riadení spoločnosti** (tak ako o tom píšú a hovoria Peter Staněk, Ján Keller a i môj školiteľ, Peter Sakál (www.scss.sk), a i my - jeho doktorandi).

Dovoľujeme si na tomto mieste ešte odcitovať Philipa Kotlera a jeho spoluautora Johna Caslione v (Kotler, P., Caslione, J., 2010, s. 30), v ktorom upozorňujú: „*Aby bolo možné predísť prevratu, alebo chaosu plynúcemu z turbulencií ekologických problémov, najlepšie spoločnosti nakoniec zosúladia všetkých podielnikov, verejných aj súkromných, čo povedie k vytvoreniu stratégie Business Enterprise Sustainability (Udržateľnosť podnikateľskej činnosti) tak, aby ekologicky účinné, „zelené“ riešenia poskytovali aj atraktívne výnosy zo „zelených“ investícií.*“. Ako je vidieť, i také osobnosti svetového manažmentu a marketingu, ako je Philip Kotler, už zmenili pohľad „**biznis**“!

Parlament v uznesení víta nový dôraz na európsku podporu celosvetových iniciatív v oblasti sociálnej zodpovednosti podnikov a aktívnejšiu podpornú úlohu Európskej komisie. **Príhovára sa tiež za inteligentný mix dobrovoľných a regulačných opatrení.** Privítal aj novú definíciu CSR ako "zodpovednosť podnikov za ich dopad na spoločnosť".

2. CIELE, METÓDY A METODIKA DIZERTAČNEJ PRÁCE

Súčasný globalizáciou otvorený svet pre pohyb kapitálu, tovaru i pracovnej sily je dôsledkom „*neviditeľnej ruky trhu*“ vedome smerovaný do, pre ľudstvo neudržateľného stavu, ktorý pre neho už nebude mať alternatívu. Je treba zmeniť pohľad na príčiny a dôsledky udalostí, ktoré hýbu planétou zvanou Zem. Je treba, aby využíjúc známe heslo „**mysli globálne – konaj lokálne**“, zmenili občania tejto planéty Zem svoj osud a vzali históriu do svojich rúk. Je to úloha vedcov, učiteľov, inteligencie i robotníkov. Načo je človeku veda, ktorá neslúži jeho záujmom; načo sú mu všetky výdobytky techniky a najnovšie inovácie, ak sa obracajú proti nemu; načo sú človeku plné stoly jedla, ak je to jedlo kontaminované a zdraviu škodlivé. Načo je človeku **demokracia**, ak sú pre človeka peniaze mamonom, fetišom a spôsobujú jeho závislosť na tých, čo ich vymysleli, propagujú a zneužívajú, s cieľom dosahovať na úkor nás všetkých ešte väčšie zisky a držať nás, prostredníctvom finančných „*produktov*“ v závislosti a *novodobom otrokárstve*. Áno, **GLOBALIZÁCIU** v jej negatívnych dôsledkoch, ktoré prevládajú,

považujeme za **NOVODOBÉ OTROKÁRSTVO!** „*Spamätajte sa preto ľudia, lebo bude neskoro!*“

2.1 Ciele a čiastkové ciele dizertačnej práce

Hlavným cieľom DizP je *„Analyzovať dopady externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a navrhnúť odporúčenia na využitie udržateľného SZP pri ich riešení“*.

Hlavný cieľ DizP bude podporovanými čiastkovými cieľmi:

1. *Opísať základné historické, teoretické a praktické skúsenosti z fungovania TUR a SZP vo svete, Európe a na Slovensku v kontexte globalizácie a jej negatívnych stránok v oblastiach:*
 - *trvalo udržateľného rozvoja (TUR),*
 - *spoločensky zodpovedného podnikania (SZP, CSR),*
 - *externalizácie nákladov;*
 - *nadnárodných korporácií a MSP;*
2. *Analyzovať súčasný stav dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v kontexte so 4 vytvorenými predpokladmi :*
 - *MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!*
 - *Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku má vplyv!*
 - *Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!*
 - *Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!;*
3. *Navrhnuť odporúčania na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov NNK na ekonomiku MSP na Slovensku v kontexte so 4 vytvorenými predpokladmi :*
 - *MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!*
 - *Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku má vplyv!*
 - *Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!*
 - *Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!;*
4. *Verifikovať predložené odporúčania;*
5. *Definovať prínosy DizP.*

2.2 Metódy použité v dizertačnej práci

Metodika výskumu predstavuje súbor viacerých metód a postupov, ktoré sme použili pri riešení stanovených úloh v dizertačnej práci. Metódy skúmania, ktoré sme použili v DizP, sme si zvolili tak, aby sme splnili hlavný a čiastkové ciele DizP. Jednotlivé metódy sme vhodne kombinovali, pričom sa miestami prekrývali. Pri riešení práce sme pracovali tak s metódami

kvalitatívneho ako aj kvantitatívneho charakteru, ktorých skĺbením sme sa snažili dospieť k tvorbe čo najlepších výsledkov výskumu.

Kvantitatívny výskum bol použitý pri analyzovaní (mapovaní) súčasného stavu konceptu spoločensky zodpovedného podnikania, trvalo udržateľného rozvoja a vplyvu externalizácie nákladov NNK na slovenské priemyselné podniky, k čomu sme využili metódu dotazníkových prieskumov:

- a) *Dotazníkový prieskum prebiehal v časovom období od 30. novembra 2012 do 05. marca 2013. V stanovenom časovom období dotazník vyplnilo 76 predstaviteľov priemyselných podnikov v Slovenskej republike, čo predstavuje návratnosť približne 24,9%.*
- b) *Dotazníkový prieskum prebieha od 28. novembra 2013. K 27. januáru 2014 dotazník vyplnilo 56 predstaviteľov podnikov v Slovenskej republike, čo predstavuje návratnosť približne 18,3%.*

Kvalitatívny výskum sme využili pri analyzovaní danej problematiky prostredníctvom oponovania bakalárskych a diplomových prác, ktoré súviseli s riešením problematiky.

Pri príprave a spracovaní DizP sme využívali tak sekundárne údaje ako aj primárne údaje získane spracovaním, analýzou a vyhodnotením dotazníkového prieskumu.

V DizP sme využívali viaceré vedecké metódy:

- **metódu indukcie** – ako základnú vedeckú metódu, ktorá nám umožňuje zovšeobecňovať závery z viacerých individuálnych prípadov;
- **metódu dedukcie** – ako ďalšiu zo základných vedeckých metód, ktorá je založená na odvodzovaní individuálnych prípadov zo všeobecných zásad (je opakom indukcie);
- **metódu komparácie** – vzájomné porovnávanie spoločných i rozdielnych znakov skúmaného objektu, javu, procesu;
- **grafické metódy** – na zobrazenie, resp. jednoduchšiu interpretáciu riešenej problematiky (stĺpcové grafy, matice a pod.);
- **metódu systémovej analýzy** – sme využili pri skúmaní problematiky smerom od komplexného hľadiska k čiastkovému rozdrobeniu problematiky na jednoduchšie elementy;
- **metódu systémovej syntézy** – sme využili pri posudzovaní súčasného stavu riešenej problematiky, kedy sme na základe čiastkových údajov, kompletizovali a formulovali závery a východiská;
- **systémový prístup** bol uplatňovaný v rámci vypracovania celej DizP.

2.3 Metodika písania dizertačnej práce

Nami predkladaná DizP bola písaná v súlade s „Metodikou tvorby a úpravy záverečných prác na MTF STU“. Postup jej vypracovania pozostával zo splnenia viacerých za sebou nasledujúcich a logicky nadväzujúcich krokov, ktoré boli ďalej štruktúrované.

V úvode riešenia DizP sme vypracovali **podrobnú teoretickú základňu**, ktorá obsahuje všetky dôležité aspekty riešenej problematiky.

Následne sme bližšie konkretizovali **hlavný vedecký cieľ DizP, ako aj čiastkové ciele**, ktorých naplnenie nám napomáhalo k jeho dosiahnutiu. V závislosti od stanovených cieľov sme formulovali **predpoklady** a navrhli metódy, ktoré sa použijú počas celého riešenia DizP.

Ďalším krokom bolo **spracovanie, digitalizovanie, rozposlanie a vyhodnotenie dotazníka**, ktorý bol formulovaný tak, aby bol v súlade so stanovenými predpokladmi a prispel k výskumu v oblasti riešenej témy. Vyhodnotené údaje dotazníka zároveň slúžili k **potvrdeniu/vyvráteniu nami stanovených predpokladov**.

Následne, na základe syntézy teoretických poznatkov ako aj praktických výsledkov dotazníkového prieskumu, sme vypracovali **analýzu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a navrhli odporúčenia na využitie udržateľného SZP pri ich riešení**.

V závere sme sa zamerali na **verifikáciu a zhodnotenie prínosov** pre teóriu a prax.

Predpoklady dizertačnej práce

V DizP sme skúmali predpoklady, formulované na základe doterajších skúseností ako teoretických poznatkov, ktorých potvrdenie, resp. vyvrátenie, je založené na výsledkoch vyhodnotenia dotazníkového prieskumu.

Tab.1 Predpoklady dizertačnej práce
(Zdroj: vlastné spracovanie)

Predpoklad	Výskumná otázka	Závisle premenná	Nezávisle premenná
1. <i>MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!</i>	<i>Vnímate dopady externalizácie nákladov NNK na svoje fungovanie?</i>	<i>fungovanie MSP</i>	<i>externalizácia nákladov</i>
2. <i>Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku</i>	<i>Ako vnímate pôsobenie NNK</i>	<i>vplyv</i>	<i>pôsobenie NNK</i>

<i>má vplyv!</i>	<i>na Váš podnik?</i>		
3. Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!	Kde sa najviac prejavuje negatívny vplyv NNK na Váš podnik?	ekonomický pilier, environmentálny pilier, sociálny pilier	<i>pôsobenie NNK</i>
4. Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!	Myslíte si, že sú potrebné štátne/regulačné zásahy do podnikania?	štátne/regulačné zásahy do podnikania	<i>pôsobenie NNK</i>

3. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU DOPADOV EXTERNALIZÁCIE NÁKLADOV NADNÁRODNÝCH KORPORÁCIÍ NA EKONOMIKU MSP NA SLOVENSKU

V rámci riešenia projektov:

- APVV č. LPP-0384-09: „*Koncept HCS modelu 3E vs. koncept Corporate Social Responsibility (CSR)*“ - riešitelia: prof. Ing. Peter Sakál, CSc. a Ing. Gabriela Hrdinová, PhD., a
- KEGA č. 037STU-4/2012: „*Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava*“ – riešitelia: prof. Ing. Peter Sakál, CSc. a kolektív spolupriemyselných manažérov,

boli od novembra 2012 realizované postupne tri dotazníkové prieskumy:

- 1) *Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1* – v podnikovej praxi <https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dGpGQ1EtOk1ld1ltM2xfa0VucTVPRkE6MQ>),
- 2) *Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 2* – vo výskume a výučbe na univerzitách a vysokých školách - <https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dC0yUER3cHpXbmQ5bG8yUndKYVVyaHc6MQ#gid=0>),
- 3) *Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 3* – medzi študentmi Materiálovotechnologickej fakulty STU Trnava - https://docs.google.com/forms/d/1CVLIIsj4d7m5Mk-Z9M4-5ngq0EbPFZiUd4aJUpbv3_Y/viewform).

Od novembra 2013 boli v rámci riešenia projektu: KEGA č. 037STU-4/2012: „*Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava*“

– riešitelia: prof. Ing. Peter Sakál, CSc. a kolektív spolupriešiteľov, realizované postupne ďalšie dva dotazníkové prieskumy:

- 4) *Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 4 – v podnikovej praxi*
– https://docs.google.com/forms/d/1Oc4OK_QVIRvePoN5Jxj1fRETTalsR_CFIQ2ZWsq48E/viewform),
- 5) *Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 5 - medzi študentmi predmetu Strategický manažment v akademickom roku 2013/2014 –*
(https://docs.google.com/forms/d/1SnSWvG0LPdl9ASUaPxPfZk1ldnQTUnqWs_P8shxaQg4/viewform).

Problematiku UR, USZP a TZH sme skúmali prostredníctvom dotazníkových prieskumov Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 a č. 4, ktoré sú zamerané na podnikateľské subjekty.

3.1 **Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 – pilotný projekt**

Dotazník Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 1 bol **vytvorený siedmimi doktorandmi** (Lucia Božíková, Katarína Drieniková, Gabriela Hrdinová, Marián Kortiš, Tomáš Naňo, Michaela Tokárová, Ľubomír Šmida) **za účelom verifikácie dovtedajších poznatkov a objektívnych trendov, ktoré boli získané prostredníctvom intenzívneho štúdia odbornej literatúry vzťahujúcej sa k nasledovným oblastiam:**

1. *všeobecné otázky (celý tím),*
2. *otázky venujúce sa oblasti trvalo udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania (Hrdinová, G.),*
3. *otázky o stakeholderoch podniku a využitia metódy AHP (Drieniková, K.),*
4. *otázky z oblasti riadenia rizík a využitia metódy AHP (Naňo, T.),*
5. *otázky týkajúce sa udržateľnej konkurencieschopnosti (Božíková, L.),*
6. *otázky týkajúce sa externalizácie nákladov (Kortiš, M.),*
7. *otázky týkajúce sa udržateľného marketingu (Tokárová, M.),*
8. *otázky týkajúce sa stratégie udržateľného rozvoja (Šmida, L.).*

Dotazník USZP č. 1 bol zostavený prostredníctvom aplikácie GoogleDocs a **rozposlaný na mailové adresy 306 vybraných respondentov**, čo predstavuje výberový súbor z celkového základného súboru 15 288 priemyselných podnikov v Slovenskej republike k 30. novembru 2012.

Dotazníkový prieskum prebiehal v časovom období od 30. novembra 2012 do 05. marca 2013. V stanovenom časovom období **dotazník vyplnilo 76 predstaviteľov**

priemyselných podnikov v Slovenskej republike, čo predstavuje *návratnosť približne 24,9%*. Návratnosť odpovedí sme sa snažili zvýšiť aj prostredníctvom telefonických rozhovorov a osobným kontaktom s predstaviteľmi podnikov.

Dotazník je on-line uvedený na stránke:

(<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dGpGQ1EtQk1ld1ltM2xfa0VucTVPRkE6MQ>).

Na základe tímovej spolupráce hore uvedených doktorandov sme v DizP využili výsledky všetkých 8-mych oblastí nášho výskumu.

Proces realizácie dotazníkového prieskumu prebiehal v danej postupnosti:

- *formulácia jednotlivých otázok* (priebežne),
- *zostavenie dotazníka* (3 dni),
- *digitalizácia a rozposlanie dotazníka* (5 dní),
- *zber údajov* (96 dní),
- *spracovanie získaných údajov* (14 dní).

Závery z uskutočneného prieskumu – základné štatistické údaje:

Identifikačné údaje o podnikoch. Dotazníkového prieskumu sa zúčastnilo 76 prevažne stredne veľkých a veľkých slovenských podnikov. Najviac respondentov bolo z Trnavského, Trenčianskeho a Bratislavského kraja. Z pohľadu vlastníctva išlo predovšetkým o súkromné tuzemské podniky (skoro 49%) s domácim kapitálom (skoro 58%).

Celý vyplnený Dotazník sa stále nachádza na webovej stránke – (https://docs.google.com/spreadsheet/ccc?key=0AqvWYcaHo07wdGpGQ1EtQk1ld1ltM2xfa0VucTVPRkE&usp=drive_web#gid=0), a je možné doňho nahliadnuť pre prípad kontroly našich údajov.

3.2 Analýza súčasného stavu vplyvu nadnárodných korporácií na fungovanie podnikov na Slovensku prostredníctvom dotazníkového prieskumu č. 4 – finálny projekt

Dotazník Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie č. 4 bol **vytvorený tromi doktorandmi** (Lubomír Šmida, Marián Kortiš a Lukáš Jurík) a **tromi členmi riešiteľského kolektívu KEGA** (prof. Peter Sakál, doc. Jana Šnircová, Helena Fidlerová, PhD.) **za účelom verifikácie dovtedajších poznatkov a objektívnych trendov, ktoré boli získané prostredníctvom intenzívneho štúdia odbornej literatúry vzťahujúcej sa k nasledovným oblastiam:**

1. *udržateľný rozvoj a udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie (celý tím),*
2. *stratégia udržateľného rozvoja na základe konceptu tvorby zdieľaných hodnôt (Šmida, L),*

3. *finančný manažment v kontexte udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania* (doc. Šnircová, J.),
4. *udržateľná logistika* (Fidlerová, H.),
5. *externalizácia nákladov* (Kortiš, M.),
6. *manažment ľudských zdrojov* (Jurík, L.).

Dotazník USZP č. 4 bol zostavený prostredníctvom aplikácie GoogleDocs a **rozposlaný na mailové adresy 306 vybraných respondentov**, čo predstavuje **výberový súbor** z celkového základného súboru 15 288 priemyselných podnikov v Slovenskej republike k 30. novembru 2012.

Dotazníkový prieskum prebieha od 28. novembra 2013. K 27. januáru 2014 dotazník vyplnilo 56 predstaviteľov podnikov v Slovenskej republike, čo predstavuje **návratnosť približne 18,3%**. Návratnosť odpovedí sme sa snažili zvýšiť aj prostredníctvom telefonických rozhovorov a osobným kontaktom s predstaviteľmi podnikov.

Proces realizácie dotazníkového prieskumu prebiehal v danej postupnosti:

- *formulácia jednotlivých otázok* (priebežne),
- *zostavenie dotazníka* (3 dni),
- *digitalizácia a rozposlanie dotazníka* (5 dní),
- *zber údajov* (momentálne ešte prebieha, k 27. januáru 2014: 61 dní),
- *spracovanie získaných údajov* (spracovanie priebežne získaných čiastkových údajov: 1 deň).

Vyhodnotenie okruhu otázok č. 2 podľa dotazníka č.4

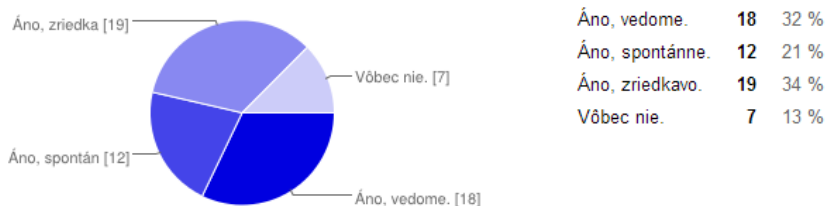
Otázka: Je manažment Vášho podniku oboznámený s problematikou UR a USZP pri strategickom rozhodovaní?

Obr.2 Odpovede na otázku: Je manažment Vášho podniku oboznámený s problematikou UR a USZP pri strategickom rozhodovaní?

Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že manažment je síce oboznámený s UR, USZP ale nie na dostatočnej úrovni aby vedel vykonávať zmeny v danej oblasti.

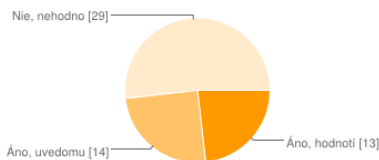
Otázka: Vykonáva Váš podnik aktivity v prospech UR a USZP?

Obr.3 Odpovede na otázku: *Vykonáva Váš podnik aktivity v prospech UR a USZP?*

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že manažment síce vykonáva aktivity v prospech UR, USZP ale nie dostatočne, čo má za následok aj to, že je nedostatočne oboznámený s UR, USZP – obr. č.3

Otázka: Hodnotíte vo Vašom podniku prínos aktivít UR a USZP k tvorbe udržateľného zisku podniku?

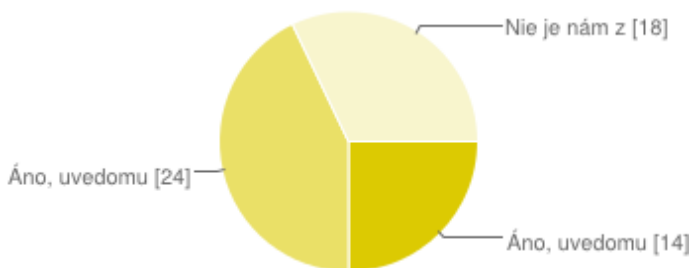

Áno, hodnotíme a dokážeme kvantifikovať ich vplyv na výšku udržateľného zisku.	13	23 %
Áno, uvedomujeme si prínos týchto aktivít k tvorbe udržateľného zisku podniku, ale nedokážeme ho kvantifikovať.	14	25 %
Nie, nehodnotíme.	29	52 %

Obr.4 Odpovede na otázku: *Hodnotíte vo Vašom podniku prínos aktivít UR a USZP k tvorbe udržateľného zisku podniku?*

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že spätné hodnotenie UR, USZP je v malej miere. Predpokladám, že je to nevedomosťou, neimplementovaním UR, USZP v rámci praxe.

Otázka: Má vplyv UR a USZP na finančné riadenie podniku?

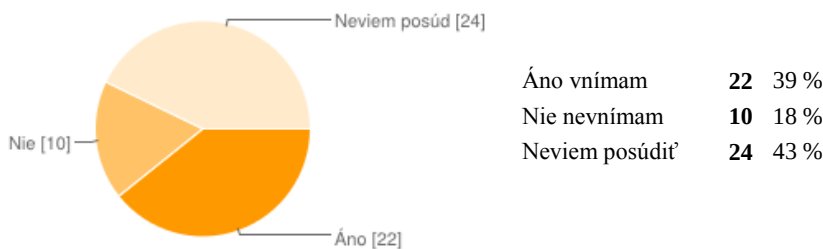

Áno, uvedomujeme si, že koncept UR a USZP má svoj dosah aj na oblasť finančného riadenia a zohľadňujeme ho vo svojom finančnom riadení.	14	25%
Áno, uvedomujeme si, že koncept UR a USZP má svoj dosah aj na oblasť finančného riadenia, ale zatiaľ sme ho nezohľadnili vo svojom finančnom riadení.	24	43%
Nie je nám známy vplyv konceptu UR a USZP na oblasť finančného riadenia, preto ho nezohľadňujeme vo svojom finančnom riadení.	18	32%

Obr.5 Odpovede na otázku: Má vplyv UR a USZP na finančné riadenie podniku?

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že UR, USZP má vplyv na finančné riadenie ale nie je aplikované, prípadne je aplikované v malej miere. Predpokladám, že je to nie dostatočným záujmom využívanie UR, USZP v danej oblasti.

Otázka: Ako vnímate dopady externalizácie nákladov NNK na svoje fungovanie?

Obr.6 Odpovede na otázku: Ako vnímate dopady externalizácie nákladov NNK na svoje fungovanie?

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že dopad externalizácie NNK na fungovanie je evidentný ale taktiež bolo preukázané že väčšina to nevie posúdiť nakoľko podniká v oblasti kde vplyv NNK nie je až tak rozsiahli.

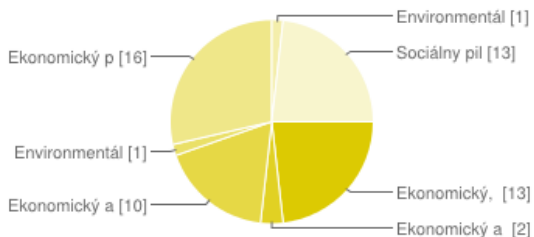
Otázka: Ako vnímate pôsobenie NNK na Váš podnik?

Obr.7 Odpovede na otázku: Ako vnímate pôsobenie NNK na Váš podnik?

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, NNK pôsobia neutrálne, prípadne negatívne na podniky v rámci SR. NNK majú väčšie možnosti a s prevažne sú väčšie a tým pádom si môžu dovoliť vyvíjať väčší nátlak na podniky v rámci SR.

Otázka: Kde sa najviac prejavuje negatívny vplyv NNK na Váš podnik?

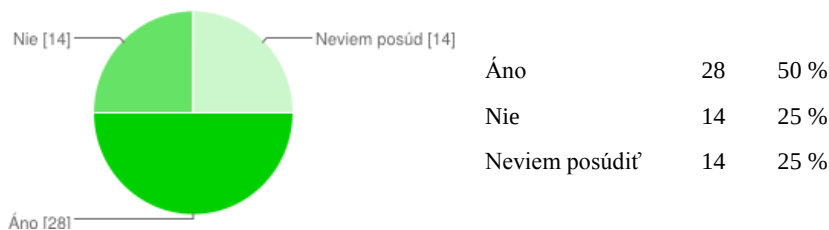

Ekonomický, environmentálny a sociálny pilier.	13	23 %
Ekonomický a environmentálny pilier.	2	4 %
Ekonomický a sociálny pilier.	10	18 %
Environmentálny a sociálny pilier.	1	2 %
Ekonomický pilier.	16	29 %
Environmentálny pilier.	1	2 %
Sociálny pilier.	13	23 %

Obr.8 Odpovede na otázku: Kde sa najviac prejavuje negatívny vplyv NNK na Váš podnik?

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že vplyv NNN pokiaľ sa prejavuje tak sa najviac prejavuje v rámci ekonomickej oblasti.

Otázka: Myslíte si, že sú potrebné štátne/regulačné zásahy do podnikania?

Obr.9 Odpovede na otázku: Myslíte si, že sú potrebné štátne/regulačné zásahy do podnikania?

- Zhodnotenie odpovede: bolo preukázané, že je potrebné štátne – nadradené zásahy do podnikania.

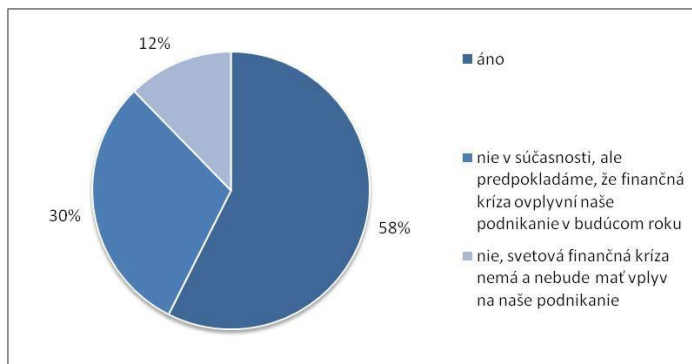
3.3 Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku - nepriamy výskum

Prieskum podľa:

(http://www.jeneweingroup.com/dokumenty/pas/prieskum_FK_vysledky.pdf) o dopadoch svetovej a finančnej krízy na podnikanie v SR realizovala Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS) v spolupráci s denníkom SME od 23. do 30. októbra 2008.

Do prieskumu sa zapojilo 213 podnikov, z ktorých 169 bolo z oblasti malého a stredného podnikanie zamestnávajúce menej ako 250 zamestnancov a zvyšných 41 respondentov bolo z radov veľkých podnikov zamestnávajúcich viac ako 250 zamestnancov, tri podniky neuviedli počet zamestnancov.

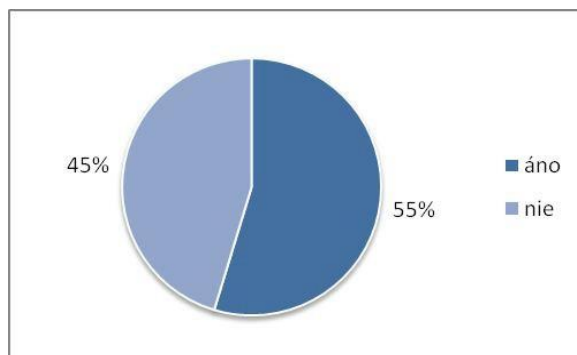
Otázka: Pociťujete v súčasnosti dopady svetovej finančnej krízy na Váš podnik?

Obr.10 - Graf - Dopady

Na otázku odpovedalo 213 podnikateľov, z ktorých 123 (58%) odpovedalo „áno“, 65 (30%) odpovedalo „nie v súčasnosti, ale predpokladáme, že finančná kríza ovplyvní naše podnikanie v budúcom roku“ a 25 (12%) odpovedalo „nie, svetová finančná kríza nemá a nebude mať vplyv na naše podnikanie“.

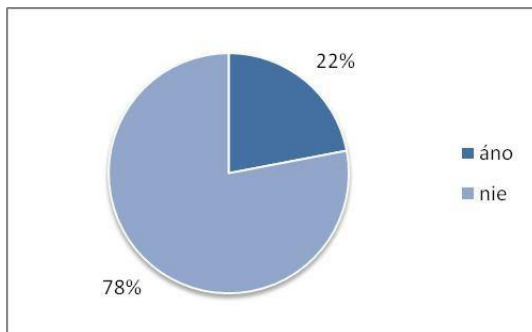
Otázka: Zhoršila sa podľa Vás dostupnosť finančných zdrojov?

Obr.11 - Graf - Zhoršenie dostupnosti finančných zdrojov

Na otázku odpovedalo 203 respondentov, z ktorých 111 (55%) odpovedalo „áno“ a 92 (45%) odpovedalo „nie“.

Otázka: Plánujete v dôsledku svetovej finančnej krízy prepúšťať zamestnancov?

Obr.12 - Graf - Prepúšťanie zamestnancov

Na otázku odpovedalo 208 respondentov, z ktorých 46 (22%) odpovedalo „áno“ a 162 (78%) odpovedalo „nie“.

Výsledky prieskumu dopadov sú nasledovné: Väčšina podnikov na Slovensku pociťuje dopady finančnej krízy, čo sa odzrkadľuje od menšieho počtu zákaziek od odberateľov, zhoršenej platobnej disciplíny odberateľov a tlakom na znižovanie cien výrobkov a služieb. Taktiež sa zhoršila dostupnosť finančných prostriedkov, ale väčšina podnikov v dôsledku finančnej krízy neplánuje prepúšťanie.

3.3.1 VPLYV PRIAMYCH ZAHRANIČNÝCH INVESTÍCIÍ NA EKONOMIKU MSP

Dôležitou úlohou štátu pri riešení problému externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP je uvedomiť si pár faktov o priamych zahraničných investíciách, (HUNTER, R.):

- ☐ **Najúspešnejšími krajinami nie sú tie, ktoré sú schopné prilákať PZI.** Naopak, pravdepodobnejšie je, že silné krajiny sú schopné pritiahnuť viac PZI.
- ☐ **PZI neprispievajú k zníženiu deficitu obchodnej bilancie.** Trvalý a vysoký deficit obchodnej bilancie je z hľadiska štátu veľmi nežiaduci jav. Znamená, že sa podstatne viac dováža ako vyváža a štát preto musí hľadať devízové prostriedky na jeho vykrytie, pričom hlavným zdrojom devíz chudobných krajín sú suroviny a prírodné zdroje, ktoré majú nulovú alebo veľmi nízku pridanú hodnotu.

- **PZI vytvoria pracovné miesta, ale nie nevyhnutne viac pracovných miest.** Ich počet najväčších investorov sa pohybuje medzi niekoľko sto až pár tisíc, čo je malé číslo v porovnaní s celkovou pracujúcou populáciou väčšiny krajín.
- **Domáci výrobcovia vďaka PZI nezískajú nové odbytišťa pre svoje výrobky, lebo korporáciám ide vždy o najnižšie náklady.** Ak dosiahnutie najnižších nákladov znamená importovanie výrobných komponentov, rozhodnú sa pre import.
- **PZI neprinesú do krajiny nové technológie.** Profesor Sanjaya Lall z univerzity v Oxforde opakovane tvrdí, že neexistujú žiadne dôkazy, že by nadnárodné spoločnosti podporovali technologický a ekonomický rozvoj v hostiteľskej krajine.
- **PZI neprispievajú k zvyšovaniu kvalifikácie zamestnancov.** Mnohokrát ide o celkom jednoduché zručnosti, ktoré sa týkajú obsluhovania nejakého zariadenia a nedajú sa využiť v inom zamestnaní.
- **PZI neprispievajú k zvýšeniu životnej úrovne.** Napríklad v Mexiku, napriek nárastu PZI, klesla reálna minimálna mzda od roku 1981 o viac ako 80 % a prudko vzrástla nezamestnanosť.
- **PZI neprispievajú k rozvoju infraštruktúry.** Investície prúdia väčšinou do oblastí, kde je už potrebná infraštruktúra vytvorená. Ak je potrebné vybudovať novú infraštruktúru väčšinou to financuje hostiteľská krajina a tak daňoví poplatníci v skutočnosti financujú a realizujú prínos, ktorý sa očakával práve od prílevu PZI.
- **PZI neprispievajú k rozvoju zaostalejších regiónov krajiny.** Majú tendenciu prichádzať skôr tam, kde je už vybudovaná potrebná infraštruktúra a koncentrovaná lacná kvalifikovaná pracovná sila. Výnimkou sú mimoriadne výhodné podmienky, ktoré poskytuje zaostalý región (napr. mimoriadna miera nezamestnanosti a tým o to lacnejšia pracovná sila alebo bezprostredný prístup k surovinám a prírodným zdrojom) a daňovo-administratívne stimuly poskytnuté vládou.
- **PZI zvýšia závislosť krajiny na nových, vysoko konkurenčných a nestabilných zahraničných trhoch.** Prílev PZI zvýši export aj import a oslabí sebestačnosť krajiny a jej schopnosť spravovať svoje vlastné záležitosti.
- **PZI nezvyšia konkurencieschopnosť krajiny.** Malé a stredne veľké firmy sú väčšinou veľmi flexibilné a konkurencieschopné. PZI však ohrozujú práve ich schopnosť prežiť.

3.3.2 **REGULÁCIA NEGATÍVNYCH DOPADOV Z ČINNOSTI NNK VO VZŤAHU K ŽIVOTNÉMU PROSTREDIU**

Životné prostredie tvorí jednu z hlavných oblastí, ktorá hlavne v poslednom desaťročí výrazne ovplyvňuje vývoj a úroveň ekonomík nielen členských štátov Európskej únie, ale v celosvetovom meradle vôbec,

(<http://weidnerinvestments.com/sk/investovanie/enviro>).

NNK sa najväčšou mierou podieľajú na klčovaní dažďových pralesov, zelených pľúc planéty, a na celkovej devastácii prírody. Produkciou rozmiestnenou po celom svete stimulujú enormný nárast automobilovej dopravy, ktorý vyžaduje stavbu stále nových diaľnic a spolu s priemyslom spôsobuje skleníkový efekt. Firmy ako Monsanto či Cargill oberajú roľníkov v 3. svete o pôdu a kombináciou násilia a propagandy ich nútia pestovať geneticky manipulované plodiny, zbavené schopnosti prirodzenej reprodukcie. Realizujú nekontrolovateľné genetické a biotechnologické experimenty, predstavujúce azda najväčšiu hrozbu 21. storočia a gény v rastlinných, živočíšnych a ľudských DNA, základ všetkého života na Zemi, si nechávajú registrovať ako výhradné patenty na život, (<http://www.csaf.cz/print.php?clanok=27>).

Environmentálne problémy, ktoré súvisia s činnosťou korporácií a čerpaním zdrojov majú dopady presahujúce hranice štátov v ktorých pôsobia. Spoločnosti by mali celosvetovo rozvíjať spoločenskú zodpovednosť a dosahovať trvalo udržateľný rozvoj, ktorý sa stáva čoraz dôležitejším na globálnej úrovni a ktorého úlohou je napĺňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pre ďalšie generácie.

Environmentálna politika

Medzi hlavné priority podnikov by mala patriť *environmentálna politika*, ktorou by sa mali riadiť. Je pravdou, že vo vyspelých krajinách sa pomaly zlepšuje životné prostredie, lebo environmentálna politika je súčasťou hospodárskej politiky týchto štátov, avšak chudobné krajiny nemajú financie na takéto aktivity a preto tam dochádza k rapidnému zhoršovaniu – najväčším problémom je nedostatok pitnej vody, ubúdanie poľnohospodárskej pôdy, odlesňovanie, následne vyhynutie živočíchov a rastlín, veľká spotreba surovín a energie, rast odpadov, emisie skleníkových plynov a pod.

Keďže krajiny tretieho sveta nevykonávajú žiadne ekologické aktivity práve z dôvodu nedostatku finančných zdrojov sú atraktívne pre korporácie, ktoré za svoje dopady nenesú žiadnu zodpovednosť. Práve naopak. Maximalizujú svoje zisky a prírodné zdroje a spôsobujú znečistenie na úkor obyvateľov.

Napríklad McDonald's patrí medzi korporácie, ktoré ničia stredoamerické dažďové lesy vytváraním pasienkov pre hovädzí dobytok. Pre papier na ich jednorazové obaly treba ročne vyklčovať 800 štvorcových míľ lesa. McDonald's neustále klame verejnosť, že obaly sú z recyklovaného papiera, aj keď recyklovaného papiera je v nich minimum. McDonald's tvrdí, že využíva mäso od lokálnych distribútorov, pričom sa už niekoľkokrát ukázalo, že to tak nie je. Zástupca McDonald's dokonca priznal, že používajú mäso zo zvierat chovaných na území, kde vyklčovali prales a dovážali do Anglicka mäso z Brazílie, (<http://www.streetparty.sk/doc/mcletak.htm>).

Znižovanie emisií, spotreby zdrojov a odpadov

Negatívne účinky na životné prostredie by sa dali eliminovať znížením spotreby zdrojov, emisií a odpadov. Pravidelnou kontrolou vplyvov organizácií na prostredie pri výrobe výrobkov a sledovaním účinkov pri používaní týchto výrobkov a po životnosti výrobku využitie surovín po recyklácii by sa dalo čiastočne odstrániť znečistenie.

Používanie kvalitných technológií

Ropný gigant Chevron viac ako tridsať rokov ťaží ropu v Ekvádore v oblasti rieky Amazon. Kvôli používaniu nekvalitnej technológie v rokoch 1964 až 1992 kontaminoval veľkú časť pôvodného pralesa, v dôsledku čoho dodnes trpia jeho pôvodní obyvatelia.

Spoločnosť však odmieta postihnuté oblasti vyčistiť,

(<http://www.priateliazeme.sk/cepa/en/informacie/aktualne/365-korporacie-dnes-dostali-ocenenia-za-svoje-nezodpovedne-spravanie>).

3.3.3 REŠPEKTOVANIE PRÁV ZAMESTNANCOV

Výrobcovia, ktorí Walt Disney Company dodávajú hračky, nútia ľudí pracovať 10 až 13 hodín denne, pričom ich hodinová mzda sa pohybuje medzi 33 a 41 centami. Nemajú nárok na sociálne dávky ani iné práva zamestnancov. Spoločnosť za to odmieta prevziať zodpovednosť a dohliadnuť, aby výrobky, ktorými je známa po celom svete, neboli vyrábané v otrockých dielňach, (<http://www.priateliazeme.sk/cepa/en/informacie/aktualne/365-korporacie-dnes-dostali-ocenenia-za-svoje-nezodpovedne-spravanie>).

Podobnému vykorisťovaniu zamestnancov dochádza vo veľkých športových firmách ako je nike, adidas, reebok alebo puma. Pracujú tam prevažne ženy a mladé dievčatá, ktoré pracujú v neľudských podmienkach. Často krát pracujú do ďalšieho rána, trpia chronickými ochoreniami a keď čo len jednu minútu s výrobou meškajú, sú prepustené alebo aj znásilňované svojimi nadriadenými. Kŕmia ich s pokazeným jedlom a dostávajú špinavú vodu. Mnohokrát nemôžu ísť ani na toaletu. Z toho vyplýva, že korporácie absolútne nerešpektujú ľudské práva. Pre nich sú peniaze na prvom mieste. Životy chudobných ľudí pre nich nemajú žiadnu cenu.

3.3.4 VYTVÁRANIE NEVHODNÝCH PODMIENOK PRE KORPORÁCIE

NNK sú úspešné práve vďaka vyhovujúcim podmienkam, ktoré im hostiteľské krajiny ponúkajú.

Atraktivnosť Slovenska pre zahraničných investorov podľa

(<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC>

kQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.economy.gov.sk%2Fkonceptcia-riadenia-prilevu-zahranicnych-investicii-v-kontexte-globalnej-financnej-a-hospodarskej-krizy%2F132121s&ei=9TlnT7S7KM3ltQbWmZHqBQ&usg=AFQjCNHJ_jdlFhgDiv8FLOB_KuTGaWApng&sig2=6DtOc3-90BjXdr0VBl7q5Q]

je daná tým, že sú:

- *nízke transakčné náklady, na základe začlenenia Slovenska do Eurozóny,*
- *zavedenie novej meny EURO, vstup do Schengenského priestoru,*
- *politická stabilita,*
- *výhodné daňové podmienky a investičná pomoc,*
- *nízke náklady práce,*
- *kvalifikovaná a zručná pracovná sila.*

3.4 Porovnanie resp. zamietnutie stanovených predpokladov

Na základe nami uskutočneného dotazníkového prieskumu medzi 56 podnikmi, ktoré odpovedali na náš Dotazník sme urobili nasledovné vyhodnotenie stanovených predpokladov.

Tab.2 Potvrdenie/zamietnutie predpokladov,
(zdroj : vlastné spracovanie)

Predpoklad	Počet odpovedí :	Potvrdený/zamietnutý
1. MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!	<i>Vnímam - 22 Nevnímam – 10 Neviem posúdiť - 24</i>	<i>potvrdený</i>
2. Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku má vplyv!	<i>Pozitívne – 4 Negatívne – 9 Neutrálne - 9</i>	<i>potvrdené</i>
3. Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!	<i>Ekonomický, environmentálny a sociálny pilier - 13 Ekonomický a environmentálny pilier - 2 Ekonomický a sociálny pilier - 10</i>	<i>potvrdený</i>

	<i>Environmentálny a sociálny pilier</i> - 1 <i>Ekonomický pilier</i> - 16 <i>Environmentálny pilier</i> - 1 <i>Sociálny pilier</i> - 13	
4. Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!	Áno – 28 Nie – 14 Neviem - 14	potvrdený

Zdôvodnenie vyhodnotenia

1. Otázka: MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!

Zdôvodnenie: Nakoľko predpokladám, že nie všetky podniky sa zaoberajú touto problematikou a berú ju vážne nie je možné spracovať zhodnotenie zo všetkých odpovedí, ktoré máme k dispozícii. Zhodnotenie som spracoval len z tých odpovedí, pri ktorých predpokladám, že dané spoločnosti sa predmetnou problematikou zaoberajú a berú ju vážne. Nakoľko väčšina viac ako 50% z uvažovaných odpovedí odpovedalo kladne považujem daný predpoklad za **potvrdený**.

2. Otázka: Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku má vplyv!

Zdôvodnenie: Nakoľko predpokladám, že nie všetky podniky, ktoré vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie sa aj touto problematikou – vplyv zaoberajú, a berú ju vážne nie je možné spracovať zhodnotenie zo všetkých odpovedí, ktoré máme k dispozícii. Zhodnotenie som spracoval len z tých odpovedí, pri ktorých predpokladám, že dané spoločnosti sa predmetnou problematikou zaoberajú a berú ju vážne, prípadne ju vnímajú. Väčšina viac ako 50% z uvažovaných odpovedí odpovedalo negatívne, z toho považujem daný predpoklad za **potvrdený**.

3. Otázka: Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!

Zdôvodnenie : Nakoľko väčšina odpovedí – viac ako 50%, pri otázke negatívneho vplyvu je v oblasti ekonomickej a tým pádom pridruženej sociálnej sfére vníma ako negatívny vplyv považujem daný predpoklad za **potvrdený**.

4. Otázka: Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!

Zdôvodnenie : Nakoľko ani pri tejto otázke nebola jednoznačná odpoveď, čo ani nie je možné, predpokladám, že niektoré z firiem nevie na danú problematiku adekvátne odpovedať nakoľko môžu byť aj oni samotné združené vrámci NNK pôsobiach na Slovensku, prípadne nevedia v čom by im štát vedel pomôcť.

*Zhodnotenie som spracoval len z tých odpovedí, pri ktorých predpokladám, že dané spoločnosti sa predmetnou problematikou zaoberajú a berú ju vážne. Väčšina viac ako 50% z uvažovaných odpovedí odpovedalo kladne považujem daný predpoklad za **potvrdený**.*

Ako je vidieť z tab. 8, predpoklady DizP boli potvrdené prostredníctvom analýzy dotazníkového prieskumu. Zároveň však tieto predpoklady boli potvrdené aj kvalitatívnou analýzou, a to nepriamym výskumom relevantných štatistických prieskumov a vyjadrení kompetentných a zodpovedných osôb. Naše konštatovania boli potvrdené i analýzou relevantných dokumentov, týkajúcich sa v DizP zmienených kľúčových slov. Vyplýva z toho, že budúce podpísané investičné zmluvy v rámci EU musia zaručiť spravodlivú rovnováhu medzi potrebou chrániť investorov a potrebou umožniť zásah štátu, najmä pokiaľ ide o sociálne, zdravotné a environmentálne normy.

Ako je vidieť z tab. 8, predpoklady DizP boli potvrdené prostredníctvom analýzy dotazníkového prieskumu. Zároveň však tieto predpoklady boli potvrdené aj kvalitatívnou analýzou, a to nepriamym výskumom relevantných štatistických prieskumov a vyjadrení kompetentných a zodpovedných osôb. Naše konštatovania boli potvrdené i analýzou relevantných dokumentov, týkajúcich sa v DizP zmienených kľúčových slov. Vyplýva z toho, že budúce podpísané investičné zmluvy v rámci EU musia zaručiť spravodlivú rovnováhu medzi potrebou chrániť investorov a potrebou umožniť zásah štátu, najmä pokiaľ ide o sociálne, zdravotné a environmentálne normy.

I podľa dokumentu (SPRÁVA EK, 2013, s. 4) EK konštatuje a potvrdzuje naše predpoklady: „

- 1. zdôrazňuje, že podniky nemôžu nahrádzať funkcie verejných orgánov, pokiaľ ide o presadzovanie, uplatňovanie a kontrolu sociálnych a environmentálnych noriem;**
- 2. zdôrazňuje, že súčasná celosvetová hospodárska kríza je dôsledkom základných omylov v oblasti transparentnosti, spoľahlivosti a zodpovednosti a krátkodobého zmýšľania a že EÚ musí zaručiť, aby sa z nich všetci poučili; víta zámer Komisie uskutočniť prieskumy Eurobarometra týkajúce sa dôvery v podniky; žiada, aby sa všetky zainteresované strany plne zapojili do diskusie o výsledkoch týchto prieskumov a aby konali podľa nich; dôrazne sa zasadzuje za sociálnu zodpovednosť podnikov (ďalej len „SZP“) a domnieva sa, že ak ju uskutočňujú správne všetky podniky, a nie len veľké podniky, môže plnohodnotne prispieť k obnoveniu stratenej dôvery, ktorá je rozhodne nevyhnutná na oživenie hospodárstva a môže zmierňovať sociálne dôsledky hospodárskej krízy; konštatuje, že keď podnik prevezme zodpovednosť za spoločnosť, životné prostredie a zamestnancov, vytvorí tým obojstranne výhodnú situáciu, ktorá rozširuje základ dôvery potrebnej pre hospodársky úspech; zastáva názor, že je v záujme podnikov a spoločnosti ako celku, aby sa SZP stala súčasťou udržateľnej**

podnikateľskej stratégie; pripomína, že mnohé podniky – najmä malé a stredné podniky – sú v tejto oblasti vynikajúcim príkladom;

- 3. domnieva sa, že podniky môžu prispievať k rozvoju sociálneho trhového hospodárstva a k dosahovaniu cieľov stratégie Európa 2020 tým, že budú zaručovať zamestnanosť a uľahčovať obnovu hospodárstva;*
- 4. domnieva sa, že je potrebné začleniť diskusiu o sociálnej zodpovednosti podnikov do širšieho kontextu, v ktorom sa síce zachová primárne dobrovoľná orientácia SZP, no ktorý v prípade potreby umožní dialóg o regulačných opatreniach;*
- 5. súhlasí s novou definíciou, ktorú navrhuje Komisia a ktorá odstraňuje rozpor medzi dobrovoľnými a povinnými prístupmi;*
- 6. domnieva sa, že dobrá správa a riadenie podniku je kľúčovým prvkom sociálnej zodpovednosti podnikov, najmä pokiaľ ide o vzťah k verejným orgánom a zamestnancom a ich zastupujúcim združeniam, a pokiaľ ide o politiku, ktorú podnik vykonáva v oblasti bonusov, výplat a odmeňovania; domnieva sa, že najmä v prípadoch, keď je podnik v ťažkostiach, sú nadmerné bonusy, náhrady a odmeny manažérov nezlučiteľné so sociálne zodpovedným správaním;*
- 7. domnieva sa, že fiškálna politika podniku by sa mala považovať za súčasť SZP, a preto sú stratégie vyhýbania sa daňovým povinnostiam alebo využívania daňových rajov nezlučiteľné so sociálne zodpovedným správaním;...“.*

4. NÁVRH ODPORÚČANÍ NA VYUŽITIE UDRŽATEĽNÉHO SZP PRI RIEŠENÍ DOPADOV EXTERNALIZÁCIE NÁKLADOV NADNÁRODNÝCH KORPORÁCIÍ NA EKONOMIKU MSP NA SLOVENSKU

Vzhľadom na zložitosť riešenej ekonomickej problematiky a nejednoznačnosť názorov zainteresovaných strán, ako i historicky vzniknutej sociálnej štruktúry postindustriálnej spoločnosti, nahromadená skúsenosť nám predikuje potrebu zmeny paradigmy myslenia od stratégií neobmedzeného rastu ku stratégiám udržateľnosti. Nadväzujúc na predchádzajúce obhájené dizertácie, BP a DP môjho školiteľa a hlavne na DizP Gabriely Hrdinovej (Hrdinová, 2013), ktorá vo svojom tvrdení - **Záver 68, konštatuje nasledovné:**

„JEDINOU SYSTÉMOVOU ALTERNATÍVOU PRE ĽUDSTVO V 21. STOROČÍ JE UR A USZP A ZMENA PARADIGMY MYSLANIA, TVORBY A ROZDELOVANIA BOHATSTVA NA NAŠEJ PLANÉTE ZEM“.

My sa k tomuto tvrdeniu tiež pripájame a na základe štruktúry nami navrhnutých 4 predpokladov (ktoré sa nám potvrdili) sme návrhovú časť DizP rozdelili do 4 oblastí:

- 1. Návrh odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie.**

2. *Návrh odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK .*
3. *Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK ako negatívny vplyv na svoju ekonomiku.*
4. *Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce nutné štátne/regulačné zásahy do svojho podnikania!*

4.1 Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)

Z analýzy súčasného stavu vplyvu NNK na svoje fungovanie, podľa obr. 20 vidíme, že väčšina spoločností vplyv NNK na svoje fungovanie vníma, prípadne to nevie posúdiť, nakoľko jedna z možností je, že aj ona je súčasťou nejakej NNK.

Na základe týchto získaných empirických skúseností môžeme konštatovať nasledovné zistenia:

- *NNK sa vďaka dlhodobému ekonomickému otroctvu národných vlád pasujú do pozície svetovládca, ktorý rozhoduje o životne dôležitých otázkach národných ekonomík a o blahobyte a otroctve jednotlivých národov;*
- *NNK, bezohľadným spôsobom drancujú a ničia životné prostredie regiónov planéty Zem, v ktorých pôsobia, vyvážajú bezodplatne nerastné suroviny, používajúc pri ich ťažbe detskú prácu a tieto nekalé praktiky sa snažia legalizovať prostredníctvom svojho lobistického vplyvu na vlády jednotlivých štátov;*
- *NNK zároveň vyvážajú do daňových rajov svoje nelegitímne nadobudnuté zisky a tým ochudobňujú daný región a znemožňujú jeho ďalší rozvoj;*
- *MSP na Slovensku sú potom vystavené (kontraproduktívne k mnohým opatreniam a odporúčeniam EÚ) nekonkurenčnému prostrediu na domácej i globálnej úrovni. NNK majú totiž v hostiteľských krajinách zriadené vlastné dcérske spoločnosti, ktoré majú podstatne výhodnejšie podnikateľské podmienky ako slovenské MSP.*

Na základe získaných empirických skúseností môžeme navrhnúť nasledovné všeobecné odporúčania:

• *MSP, ako právne samostatné podnikateľské subjekty môžu, na jednej strane, dobrovoľne pristúpiť na koncepty stratégie udržateľnosti, UR a USZP. Avšak, ak konkurenčné prostredie nie je naklonené tomuto konceptu, MSP, ktoré sú na Slovensku majú veľkú konkurenčnú nevýhodu oproti dcérskym spoločnostiam NNK. Odporúčame však, aby priaznivé konkurenčné prostredie bolo vytvárané aj verejnou mienkou zainteresovaných strán a to prostredníctvom verejných i súkromných masovokomunikačných prostriedkov, ktoré by tak zvýšili informovanosť obyvateľstva o UR a USZP .*

• *Nezanedbateľným je i odstránenie rezortného prístupu k uplatňovaniu princípov UR a USZP, ktorý umožní zainteresovaným stranám využiť systémový/holistický prístup, smerujúci k koevolúcii a vytváraní „stratégií modrých oceánov“.*

• Navrhujeme zapracovať jednotlivé otázky UR a USZP do výchovno-vzdelávacieho procesu na slovenských univerzitách a zapracovanie problematiky TUR a SZP do všetkých vyučovacích predmetov tak, ako sme to navrhli v grante KEGA č. 037STU-04/2012: „Implementácia predmetu „Udržateľne spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava“.

Naše návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu) sú potom nasledovné:

- 1) lepšia informovanosť MSP o problematike externalizácia;
- 2) lepšia informovanosť z pohľadu pozitívnych a negatívnych externalít;
- 3) viacej školení MSP v oblasti využívania výhody domáceho prostredia z pohľadu pôsobenia NNK;
- 4) pozitívne externality – zisky v primeranej miere spätne investovať do rozvoja, životného prostredia, čo v budúcnosti prinesie vyšší príjem z externalít.

4.2 Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK

Z analýzy súčasného stavu pôsobenia NNK na MSP v rámci Slovenska podľa obr. 24 vidíme, že NNK nepôsobia priaznivo na MSP, ktorých podnikanie je totožné alebo blízke podnikaniu NNK. Vplyv NNK na MSP v rámci Slovenska môže spôsobovať zánik MSP v rámci Slovenska prípadne ich znižovanie úspešnosti a tým pádom pomalý zánik. Z dlhodobého hľadiska je to nepriaznivé zistenie pre celé Slovensko.

Za posledné polstoročie investovali NNK do chudobnejších regiónov s vidinou spätnej investície v krátkom čase a s vidinou nadmerného zisku. NNK sú priťahované bohatými prírodnými zdrojmi, vysokou návratnosťou pochádzajúcou zo slabo platenej práce, a takmer úplnou absenciou daní, environmentálnych regulácií, výhod pre pracujúcich, a nákladov na pracovnú bezpečnosť. NNK vytlačujú lokálne podnikanie a snažia sa získať ich postavenie nielen na Slovensku, prípadne sa snažia skúpiť ich aktíva a tým pádom ich úplne ovládať.

Následne sa zvýšila zahraničná pomoc a pôžičky a samotné investície súvisiace s činnosťou samých NNK v danom regióne. Pôžičky, investície, a väčšina foriem pomoci nie je vytvorených pre potrebu samotného obyvateľstva, ale na rozšírenie bohatstva NNK v rámci skrytej dvojzmyselnej pomoci.

Nakoľko MSP tvoria neoddeliteľnú súčasť podnikateľského prostredia v danom regióne, je ich význam aj z pohľadu, že nie je pre nich typické aby boli

vo väčšinovom vlastníctve zahraničnými subjektmi. MSP preto zväčša reprezentujú miestny región, miestny kapitál, miestne vlastnícke pomery, a z toho hľadiska sú pre ekonomiku štátu a pre región nezastupiteľné.

Naše návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK na svoje fungovanie (ako negatívne) sú potom nasledovné:

- 1) lepšia informovanosť MSP medzi sebou pôsobiacich v rovnakom odvetví o možnosti spolupráce a tým znižovanie vplyvy NNK v danom odvetví;*
- 2) lepšia znalosť legislatívy vedúcimi, rozhodujúcich pracovníkov v MSP, aby vedeli taktiež pre seba vytážiť podmienky porovnateľné s podmienkami ponúkanými NNK;*
- 3) MSP by mali primerane investovať zo svojho zisku do environmentálnej problematiky vo svojom okolí;*
- 4) MSP by mali primerane ohodnocovať, investovať do svojich zamestnancov, nielen prostredníctvom rôznych benefítov, ale s využitím konceptu Sustainable Created Shared Value (S CSV) – teda zmenou tvorby a rozdeľovania zisku / pridanej hodnoty / bohatstva;*

4.3 Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK ako negatívny vplyv na svoju ekonomiku.

Z analýzou súčasného stavu pôsobenia NNK v rámci Slovenska podľa obr. 25 ako vidíme, sa negatívny vplyv NNK najviac prejavuje v oblasti ekonomickej a sociálnej. Tým, že prevyšuje ekonomický pilier na ostatnými je potrebné sa týmto stavom začať zaoberať z pohľadu potrebnosti NNK v rámci Slovenska z pohľadu ekonomiky ako celku a z pohľadu s MSP v rámci Slovenska ktorý vytvárajú obraz o krajine ako celku. NNK svojim negatívnym vplyvom na MSP v rámci Slovenska môžu spôsobovať zánik MSP v rámci Slovenska prípadne ich znižovanie úspešnosti a tým pádom následne ich pomalý zánik. Z dlhodobého hľadiska je to nepriaznivé zistenie pre celé Slovensko.

Najlepším argumentom neudržateľného stavu vplyvu NNK v súčasnej globálnej ekonomike sú vyjednávacie pozície amerických NNK s EÚ ohľadom zóny voľného obchodu medzi USA a EÚ.

Napr. podľa článku Karla Havlíčka v Parlamentných listoch 10/2/2014 „[Zóna voľného obchodu medzi EU a USA je dobrou správou, dopad na MSP ale bude sekundárny](#)“⁶ lavicová ekonómka Ilona Švihlíková hovorí o Transatlantickej zmluve ako o dohode, „ktorá v sebe inkorporuje totálnu nadvládu korporácií nad ľuďmi, nad vládami. Je to najväčšie nebezpečie, o ktorom u nás skoro nikto nič

nevie. Berie sa to ako „nejaká obchodná dohoda“ a pri tom je to nástroj k ovládnutiu celej Európy NNK (hlavne americkými).

Rovnako i Ľudovít Ľudó vo svojom článku [„Prosperita alebo otroctvo?“](#) v čísle 3/2014 časopisu Zem a vek píše: „*Vedenia dominantných korporácií(NNK) túžia po svete bez colných a obchodných bariér, akejkolvek regulácie a obmedzení, kde by im nedokázali klásť odpor nejakej vlády a neblokovalo ich žiadne zákonodarstvo alebo verejný záujem daného štátu*“.

Na základe získaných empirických skúseností môžeme konštatovať nasledovné všeobecné čiastkové závery:

- 1) *Vzhľadom na súčasný konfrontačný charakter NNK v obchodnom styku s využitím všetkých dostupných praktík vo vyjednávaní (od diplomatických a presvedčovacích rozhovorov, až k otvoreným agresívnym a nevyberavým postupom s použitím sily a právnych zástupcov) sú nútení európski vyjednávači ustupovať americkým NNK.*
- 2) *Voľne používajúc návrhy nemeckého novinára Gabora Steingarta z knihy „Globálna válka o blahobyť. Nové rozdelení svetových finančných trhov“ (Steingart, 2008, s. 305) navrhujeme, podľa jeho slov, aby sa Európa už konečne odhodlala k zmene kurzu, k prechodu od voľného obchodu k obchodnej politike. Konštatuje, že takýto stav je neudržateľný. Navrhuje, a my sa s týmto návrhom stotožňujeme, aby sa starý kontinent vzdal arzenálu zbraní používaných v modernej hospodárskej vojne. On totiž stále verí, že voľný obchod sa automaticky, so silou prírodného zákona, postará o ekonomický rast a stúpajúci blahobyť spoločnosti. Ako tvrdí i Ľudovít Ľudó, je to iba ilúzia.*
- 3) *Rovnako to platí i na úrovni zamestnaneckých vzťahov a ochrany zamestnaneckých práv. Ako ukazujú ostatné udalosti vo [Volkswagen Slovakia](#), odborári slovenskej dcéry nemeckej automobilky Volkswagen vstúpili 21.3.2014 do štrajkovej pohotovosti. Podľa G. Steingarta (Steingart, 2008, s. 286) záujmy zamestnancov sú rovnako globálne ako záujmy kapitálu. Musia byť hájené nie iba vo vnútri štátu, ale i za jeho hranicami. A predovšetkým omnoho rafinovanejšie, ako sa to dialo doteraz.*

Naše návrhy odporúčani pre MSP na Slovensku vnímajúce pôsobenie NNK na svoje fungovanie (ako negatívne na svoju ekonomiku) sú potom nasledovné:

- 1) *zabezpečenie poradenstva expertmi pre MSP hlavne v ekonomickej oblasti, kde sa prejavuje najväčší vplyv pôsobenia NNK na MSP;*
- 2) *zvýšenie povedomia a informovanosti MSP o možnostiach využívania fondov a zrozumiteľné vysvetlenie ich prínosov a rozdielov v porovnaní s nenávratnými grantmi poskytovanými prostredníctvom štrukturálnych fondov;*
- 3) *učenie na pozitívnych príkladoch z praxe;*

- 4) *intenzívna spolupráca s iniciatívou Enterprise Europe Network - najväčšou sieťou Európskej komisie na podporu MSP;*
- 5) *podpora vytvárania partnerstiev medzi priemyselnou a akademickou oblasťou.*

4.4 Návrhy odporúčaní pre MSP na Slovensku vnímajúce nutné štátne/regulačné zásahy do svojho podnikania

Pri riešení problému nutnosti zásahu štátu do podnikania si musíme uvedomiť, či štát bude a je ochotný vytvárať priaznivé podmienky v ekonomike malým a stredným podnikom alebo nezodpovedným medzinárodným spoločnostiam (NNK), ktoré tieto MSP v rámci štátu vytláčajú svojim nezodpovedným konaním a prenášaním prevažnej zodpovednosti za ich neúspech na MSP. Z analýzy súčasného stavu potreby zásahu štátu do regulácie podnikania NNK v rámci Slovenska podľa obr. 26 vyplýva, že zásah za nevyhnutný považuje 50 % z MSP v rámci Slovenska, ktorých podnikateľská činnosť súvisí v pôsobení NNK v rámci Slovenska.

Na základe získaných empirických skúseností môžeme konštatovať nasledovné všeobecné čiastkové závery:

- 1) **Boj proti totalite korporácií**
 - a) *Záujem väčšiny občanov v danom regióne musí byť nadradený záujmom NNK v danom regióne.*
 - b) *Vláda musí presadzovať prioritne záujmy ľudí žijúcich v pôsobnosti NNK nad záujmami NNK.*
 - c) *Vláda, pokiaľ je to možné sa musí snažiť zavádzať také zákony, ktoré nie sú v neprospech obyvateľstva na úkor prospechu NNK.*
 - d) *Posilnenie samosprávy v regiónoch v ktorých pôsobia NNK.*
- 2) **Regulácia negatívnych dopadov z činnosti korporácií vo vzťahu k životnému prostrediu**
 - a) *Zaviazať NNK aby v regióne ich pôsobnosti nedochádzalo k znečisťovaniu životného prostredia práve naopak, aby boli viazané zlepšením z pohľadu kvality vody, ovzdušia, zmenami klímy, obnoviteľnými zdrojmi a odpadovým hospodárstvom.*
 - b) *Zaviazať NNK pokiaľ pôsobia v oblasti vypúšťania emisií, aby sa ich snažili znižovať budovaním nových zariadení na ich samotné znižovanie.*
 - c) *Snažiť sa pôsobiť na NNK aby ich výrobky boli prevažne, pokiaľ to je možné, z recyklovaných materiálov, prípadne aby ich výrobky bolo možné recyklovať.*

3) Používanie kvalitných technológií

- a) Zaviazat' NNK používať lepšie a kvalitnejšie technológie, ktorými by sa dalo predísť znečisťovaniu životného prostredia.
- b) V prípade zastaraných a nekvalitných technológií by bolo používanie zakázané a museli by byť z prevádzky vyradené, pretože len kvalitné technológie znamenajú kvalitné životné prostredie.

4) Rešpektovanie práv zamestnancov

- a) Rešpektovanie práv zamestnancov z pohľadu regiónu a štátu.
- b) Pracovná doba a samotné odmeňovanie zamestnancov by malo byť adekvátne ich zaradeniu a nie regiónu, aby nedochádzalo k zneužívaniu, využívaniu zamestnancov, z pohľadu zamestnanosti v danom regióne, sociálnej situácie v danom regióne a ..
- c) Aby sa predišlo nadmerným chorobám a rôznym úrazom, ktorých plnenie je prevažne na náklady štátu, je potreby zabezpečovať školenia a preventívne zdravotné prehliadky samotných zamestnancov.

Naše návrhy odporúčani pre MSP na Slovensku vnímajúce nutné štátne/regulačné zásahy do svojho podnikania sú potom nasledovné:

- 1) **koordinácia národných orgánov štátnej správy s medzinárodnými inštitúciami ako OECD, WTO, GATT apod.;**
- 2) **spolupráca s podpornými organizáciami na národnej a regionálnej úrovni (NARMSP, SARIO, klastre, asociácie, zväzy a komory);**
- 3) **štátna podpora slovenských MSP v rámci Európskej únie;**
- 4) **spolupráca s bankovými inštitúciami (verejnými i súkromnými) na podporu čo najširšieho využitia finančných nástrojov za podpory štátu;**
- 5) **včasná príprava relevantných dokumentov pre pristúpenie SR k programu v medzinárodných programoch, napr. Eurostars2;**
- 6) **obmedzenie vládnych stimulov pre NNK.**

5. VERIFIKÁCIA PREDLOŽENÝCH ODPORÚČANÍ

Verifikácia nami navrhnutých odporúčení nie je bezproblémová, pretože ich konkrétne overenie v praktických podnikateľských podmienkach nie je jednoduché a vyžaduje plnú súčinnosť viacerých zainteresovaných subjektov. **Z toho dôvodu som sa rozhodol verifikáciu zrealizovať:**

- a) **Na základe doposiaľ publikovanej literatúry, či už Slovenskej alebo zahraničnej prípadne osobných skúsenosti z vedeckých konferencií a projektov v ktorých som sa aktívne zúčastňoval;**

b) na základe oslovenia vybraných spoločností s otázkou o zhodnotenie prínosu DizP a možnosť aplikácie v danej firme.

Verifikácia podľa bodu a)

Tak ako však ukazujú historické skúsenosti, napr. pri tvorbe normy STN ISO 26 000 „*Usmernenie k spoločenskej zodpovednosti*“, hoci ostatné pracovné verzie ešte obsahovali v definícii SZP ekonomický pilier, schválená norma ho už neobsahuje. Podľa skromného názoru môjho školiteľa a jeho doktorandov, publikovanom aj v časopise VUSEM Výkonnosť podniku (1/2012, s. 52), nebola to náhoda. Lobistické skupiny NNK opäť zapracovali...

Nás však môže „tešiť“, niekedy kontraproduktívna skutočnosť, že postupne od začiatku môjho doktorandského štúdia v roku 2009 na tému „*Dopady externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“ sa táto téma po dizertačnej skúške v roku 2012 aktualizovala na súčasnú tému „*Analýza dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri ich riešení*“ sa aj systémové, inštitucionálne okolie postupne mení v prospech nami riešenej problematiky. Je to vyvolané objektívne prebiehajúcimi neudržateľnými procesmi.

V ďalšom texte DizP uvádzame 3 relevantné domáce i zahraničné dokumenty, podporujúce naše návrhy odporúčaní:

1) Historicky, od roku 2011, kedy vznikol materiál „Úspešnosť Slovenska vo vytváraní podmienok pre spoločensky zodpovedné podnikanie“, v ktorom sa konštatuje na str. 42: „Napriek nespochybniteľným inštitucionálnym rámcem, ktoré vytvárajú predpoklady pre spoločensky zodpovedné podnikanie (Ústava SR, programové vyhlásenie vlády a ďalšie legislatívne normy), nemožno súčasné obdobie hodnotiť ako obdobie, v ktorom by boli základné sociálne a environmentálne parametre spoločensky zodpovedného podnikania rovnocenné ekonomickým parametrom trvalo udržateľného rozvoja. SZP a TUR sú mnohokrát vnímané len ako možnosť pre určitý spôsob správania a nie ako pravidlo správania. SZP a TUR sa vnímajú viac ako nadstavba pri zabezpečovaní ekonomických cieľov a nie ako ich súčasť. To má za následok, že sa realizácia cieľov SZP a TUR prehodnocuje z pozície vývoja verejných financií, hodnotia sa prípadné ekonomické dopady rozvoja jednotlivých oblastí SZP a TUR, čo môže viesť a spravidla aj vedie k odsúvaniu strategických priorít SZP a TUR na tzv. „lepšie časy“.

Zároveň citovaní autori navrhujú aj Odporúčania, ktoré verifikujú v systémovej podobe naše odporúčania:

- **zvýšenie povedomia všetkých občanov o SZP a TUR,**
- **zastrešenie agendy SZP samostatnou inštitúciou s vlastnými kompetenciami, personálnou zodpovednosťou, finančnými prostriedkami (Vytvorenie Ministerskej rady a Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť možno naopak vnímať viac ako zúženie priestoru pre**

predmetnú agendu, posilnenie rezortného prístupu k jednotlivým problémom, okliešteniu priestoru pre riešenie národohospodárskych priorit a cieľov),

- *odstránenie rezortného prístupu k uplatňovaniu princípov SZP a TUR ,*
- *zapracovať jednotlivé otázky SZP a TUR do výchovno-vzdelávacieho procesu, pričom dôležité je, aby problematika SZP a TUR bola v primeranej forme zavedená už do predškolského vzdelávania,*
- *zavádzanie predmetov, ktorých obsahom je problematika SZP a TUR do výučbových osnov pre jednotlivé stupne vzdelávania,*
- *zapracovanie problematiky TUR a SZP do všetkých vyučovacích predmetov – problematika TUR a SZP by sa mala postupne stať integrálnou súčasťou všetkých vyučovacích predmetov,*
- *motivovať podnikateľské subjekty k účasti na iniciatíve OSN Global Compact a iných sietí podporujúcich SZP,*
- *zvýšiť informovanosť obyvateľstva o TUR a SZP prostredníctvom médií,*
- *pravidelne vyhodnocovať pokrok v oblasti SZP tak na úrovni krajiny, ako aj jednotlivých podnikov,*
- *stimulovať spoločnosti, aby využívali systémy riadenia životného prostredia (ISO 14001, EMAS a iné),*
- *podporovať využívanie obnoviteľných zdrojov pri výrobe elektrickej energie,*
- *zvýšiť výdavky na ochranu životného prostredia,*
- *iniciovať vytvorenie fóra spoločensky zodpovedných investorov.*

2) 28. 1. 2013 bola EK vydaná „SPRÁVA o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast (2012/2098(INI))“, v ktorej sa na str. 4 hovorí:

„2. zdôrazňuje, že súčasná celosvetová hospodárska kríza je dôsledkom základných omylov v oblasti transparentnosti, spoľahlivosti a zodpovednosti a krátkodobého zmýšľania a že EÚ musí zaručiť, aby sa z nich všetci poučili; víta zámer Komisie uskutočniť prieskumy Eurobarometra týkajúce sa dôvery v podniky; žiada, aby sa všetky zainteresované strany plne zapojili do diskusie o výsledkoch týchto prieskumov a aby konali podľa nich; dôrazne sa zasadzuje za sociálnu zodpovednosť podnikov (ďalej len „SZP“) a domnieva sa, že ak ju uskutočňujú správne všetky podniky, a nie len veľké podniky, môže plnohodnotne prispieť k obnoveniu stratenej dôvery, ktorá je rozhodne nevyhnutná na oživenie hospodárstva a môže zmierňovať sociálne dôsledky hospodárskej krízy; konštatuje, že keď podnik prevezme zodpovednosť za spoločnosť, životné prostredie a zamestnancov, vytvorí tým obojstranne výhodnú situáciu, ktorá rozširuje základ dôvery potrebnej pre hospodársky úspech; zastáva názor, že je v záujme podnikov a spoločnosti ako celku, aby sa SZP stala súčasťou udržateľnej podnikateľskej stratégie; pripomína, že mnohé podniky – najmä malé a stredné podniky – sú v tejto oblasti vynikajúcim príkladom;...

4. domnieva sa, že je potrebné začleniť diskusiu o sociálnej zodpovednosti podnikov do širšieho kontextu, v ktorom sa síce zachová primárne dobrovoľná

orientácia SZP, no ktorý v prípade potreby umožní dialóg o regulačných opatreniach;

7. domnieva sa, že fiškálna politika podniku by sa mala považovať za súčasť SZP, a preto sú stratégie vyhýbania sa daňovým povinnostiam alebo využívania daňových rajov nezlučiteľné so sociálne zodpovedným správaním;

15. podporuje návrh Komisie vykonávať pravidelné prieskumy zamerané na hodnotenie dôvery a postojov občanov voči podnikom, pokiaľ ide o sociálnu zodpovednosť podnikov; odporúča prepojiť obsah prieskumov s revíziou akčného plánu pre trvalo udržateľnú spotrebu a výrobu s cieľom zistiť, aké prekážky bránia zodpovednejšej spotrebe;

16. naliehavo žiada Komisiu, aby vypracovala konkrétne opatrenia na boj proti zavádzajúcim a nepravdivým informáciám týkajúcim sa záväzkov voči sociálnej zodpovednosti a súvisiacim so životným prostredím a sociálnym dosahom výrobkov a služieb, a to nad rámec opatrení stanovených v smernici o nekalých obchodných praktikách, najmä so zreteľom na otázky podávania a posudzovania sťažností na základe otvoreného a jednoznačného postupu a na začatie vyšetrovania; domnieva sa, že falošná ekopropaganda (tzv. greenwashing) nie je len klamlivou a zavádzajúcou praktikou pre spotrebiteľov, verejné orgány a investorov, ale znižuje aj dôveru v oblasti sociálnej zodpovednosti podnikov ako účinného nástroja na presadzovanie inkluzívneho a udržateľného rastu;

17. súhlasí s cieľom zlepšiť zahrnutie sociálnych a environmentálnych aspektov do verejného obstarávania; v tejto súvislosti si želá, aby sa odstránilo kritérium zadávania pri najnižšej cene, ako aj väčší dôraz na zodpovednosť v rámci subdodávateľského reťazca;

18. vyzýva Komisiu, aby prijala ďalšie iniciatívy zamerané na odblokovanie a posilnenie potenciálu SZP v oblasti boja proti zmene klímy (prostredníctvom jej prepojenia s účinným využívaním zdrojov a energie), napr. v prípade postupov, ktoré využívajú spoločnosti pri nákupe surovín;

20. zdôrazňuje, že sociálne zodpovedné investície (SZI) sú súčasťou procesu uplatňovania SZP pri prijímaní rozhodnutí o investíciách; poznamenáva, že aj keď v súčasnosti neexistuje žiadne všeobecné vymedzenie pojmu SZI, zvyčajne sa toto chápe ako prepojenie finančných cieľov investorov s ich obavami týkajúcimi sa sociálnych, environmentálnych a etických otázok a s problematikou správy a riadenia spoločností;

22. zdôrazňuje, že prísne dodržiavanie ľudských práv, zásad náležitej starostlivosti a transparentnosti je nevyhnutné na zabezpečenie SZP v celom dodávateľskom reťazci, hodnotenie vplyvu európskych podnikov na udržateľnosť a boj proti vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam a protiprávnym peňažným tokom;

23. zdôrazňuje, že zodpovednosť podnikov sa nesmie zredukovať na marketingový nástroj, ale že naopak jedinou cestou k jej plnohodnotnému rozvoju je, aby sa SZP stala súčasťou celkovej podnikovej stratégie a uplatňovala a realizovala sa v každodennej činnosti a finančnej stratégii; uvítal by prepojenie medzi riadnou zodpovednosťou podnikov a dobrou správou a riadením spoločnosti; domnieva sa, že Komisia by mala nabádať spoločnosti k tomu, aby rozhodovali o stratégii SZP

na úrovni predstavenstva; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zaviedli kódexy správy podnikov odrážajúce význam zodpovednosti pre všetkých v rámci spoločnosti a vytvárajúce pevnú väzbu medzi environmentálnou, sociálnou a ľudskoprávnou výkonnosťou spoločnosti a jej finančnými výsledkami;

25. zdôrazňuje, že sociálne zodpovedné investovanie (SZI), ktoré je súčasťou proces uplatňovania SZP pri investičných rozhodnutiach, je kombináciou finančných a hospodárskych cieľov investorov so sociálnymi, environmentálnymi, etickými a kultúrnymi aspektmi a aspektmi v oblasti vzdelávania;

29. nabáda mediálne spoločnosti, aby do svojich politík SZP začlenili normy transparentného novinárstva vrátane záruk ochrany zdroja a práv informátorov;

39. poukazuje na osobitný charakter MSP, ktoré fungujú najmä na miestnej a regionálnej úrovni a v rámci konkrétnych odvetví; nazdáva sa preto, že je nevyhnutné, aby politiky Únie v oblasti SZP vrátane národných akčných plánov pre SZP zohľadňovali konkrétne potreby MSP a boli v súlade so zásadou „myslieť najskôr v malom“ a uznávali neformálny a intuitívny prístup MSP k SZP;

40. poukazuje na dôležitosť zapájania malých a stredných podnikov do SZP a uznávania ich výsledkov v tejto oblasti;

46. domnieva sa, že v záujme zabezpečenia skutočného vplyvu na zníženie chudoby by sa program SZP mal zameriavať aj na MSP, pretože ich kumulatívny sociálny a environmentálny vplyv je významný;

54. zdôrazňuje, že je potrebné vypracovať prípadné regulačné opatrenia v pevnom právnom rámci a v súlade s medzinárodnými normami s cieľom zabrániť odlišným výkladom v jednotlivých štátoch a rizikám konkurenčných výhod a nevýhod na regionálnej, národnej a makroregionálnej úrovni;

56. potvrdzuje, že rozvoj SZP by mal pokračovať prostredníctvom prístupu založeného na účasti viacerých zainteresovaných strán, v ktorom majú najdôležitejšiu úlohu podniky, ktoré musia mať možnosť zaujať prístup zodpovedajúci ich konkrétnej situácii; opakuje, že je potrebné prijať konkrétne opatrenia a prístupy na rozvoj SZP u malých a stredných podnikov;“.

Na str. 17 v bode 9, **SPRÁVA** navrhuje: „veľmi dôrazne odsudzuje korupciu v podnikoch a daňové úniky a tvrdí, že Komisia by mala zreteľnejšie rozlišovať medzi (1) filantropickou činnosťou, (2) sociálnymi krokmi podnikov a (3) antisociálnymi krokmi podnikov, ako je napr. zamestnávanie detí alebo nútené práce; dôrazne odsudzuje antisociálne kroky zo strany podnikov a domnieva sa, že je potrebné vyvinúť väčší tlak na krajiny, aby previedli medzinárodné normy do svojho vnútroštátneho práva a presadzovali takúto legislatívu; vo všeobecnosti však odmieta plošné odsudzovanie podnikov len preto, že niektoré spoločnosti sa dopustili nekalých praktík a porušili zákon; a domnieva sa, že hoci sú podniky povinné vyjadrovať sa k zásadným verejným otázkam vrátane ľudských práv, ich činnosti v oblasti lobovania musia byť úplne transparentné a musia rešpektovať demokratické zásady; zdôrazňuje, že je dôležité ponúkať na univerzitách a podnikateľských a manažérskych školách osobitnú odbornú prípravu v oblasti SZP;“.

i.

- 3) V materiály „*Národný program kvality Slovenskej republiky na roky 2013-2016*“, ktorý schválila vláda SR na svojom zasadnutí **16.10.2013**, sa definuje jeho poslanie ako „NPK SR ako podpora rozvoja kvality práce, kvality produkcie, služieb a propagácie pre trvalo udržateľnú kvalitu života a konkurencieschopnosti vo všetkých oblastiach spoločnosti na Slovensku.“. A vízia ako „Spoluvytvárať v SR prostredie, v ktorom bude kvalita trvalou súčasťou všetkých oblastí života spoločnosti i jednotlivých občanov.“.

Na str. 9 sa konštatuje: „*Na základe analýz a pripomienok všetkých zúčastnených zainteresovaných strán, členov Rady a pracovnej skupiny vytvorenej na tento účel boli na obdobie 2013 – 2016 stanovené nasledujúce prioritné oblasti NPK SR:*

- *konkurencieschopnosť priemyselných a stavebných podnikateľských subjektov,*
- *kvalita potravín a poľnohospodárskych surovín,*
- *kvalita a ochrana spotrebiteľa,*
- *kvalita v cestovnom ruchu, hotelierstve, kúpeľníctve a gastronómii,*
- *kvalita v životnom prostredí,*
- *kvalita vo vzdelávaní,*
- *kvalita v obchode,*
- *kvalita v rezorte zdravotníctva, práce, sociálnych vecí,*
- *kvalita vo verejnej správe.*“.

Mohli by sme uviesť ďalšie priebežné návrhy EK, zasadnutí G8, G7, G 20 atď., ktoré reagujú na aktuálne ekonomické a geopolitické dianie na našej planéte Zem a podporujúce naše návrhy a odporúčania a tým ich verifikujúce, zobjektívňujúce.

Verifikácia podľa bodu b)

Verifikácia DizP prebehla v šiestich vybraných podnikoch, ktoré reprezentovali či už NNK alebo MSP. Pri výbere vhodných podnikov som zohľadňoval ich významné postavenie na slovenskom alebo zahraničnom trhu. Samotnú verifikáciu som realizoval tým, že som oslovil dané spoločnosti s všeobecným oboznámením o DizP a čo má byť je prínosom. Následne som požiadal predmetné spoločnosti o preštudovanie, a zhodnotenie, či je možné aplikovať návrhy DizP v danej spoločnosti.

6. PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE PRE TEÓRIU, PRAX A UNIVERZITNÉ VZDELÁVANIE

Prínosy DizP môžeme rozdeliť na prínos pre rozvoj teoretického poznania, prínosy pre prax i prínosy pre rozvoj univerzitného vzdelávania a propagácie v oblasti dopadov externalizácie nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovenska.

6.1 Prínosy DizP pre rozvoj teoretického poznania v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku

V DizP boli systémovým spôsobom opísané, analyzované a syntetizované základne teoretické súvislosti s vplyvom NNK v rámci sveta ale najmä v rámci pôsobenia na MSP na Slovensku.

Za kladné prínosy DizP pre rozvoj teoretického poznania považujeme hlavne:

- ***Analýzu teoretických poznatkov v oblastiach:***
 - i. *trvalo udržateľného rozvoja (TUR),*
 - ii. *spoločensky zodpovedného podnikania (SZP, CSR),*
 - iii. *externalizácie nákladov;*
 - iv. *nadnárodných korporácií a MSP.*
- ***Spracovanie teoretických poznatkov v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku***
- ***Šírenie našich názorov a konceptu v súčinnosti s vplyvom nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku medzi vedeckou a odbornou komunitou prostredníctvom našej publikačnej činnosti a našich ohlasov***
- ***Historicko-logická kritická systémová analýza neudržateľnosti súčasného vývoja ľudstva a ŽP vo svetovej globalizujúcej sa ekonomike pod tlakom NNK v kontexte so 4 vytvorenými predpokladmi:***
 - i. *MSP na Slovensku vnímajú dopady externalizácie NNK na svoje fungovanie (ako konkurenčnú nevýhodu)!*
 - ii. *Pôsobenie NNK na MSP na Slovensku má vplyv!*
 - iii. *Pôsobenie NNK má negatívny vplyv na ekonomiku MSP na Slovensku!*
 - iv. *Sú nutné štátne/regulačné zásahy do podnikania!*
- ***Sumarizácia získaných výsledkov, ich analýza, interpretácia, vyhodnotenie, porovnávanie a návrh odporúčení.***
- ***Poznanie, presvedčenie a vedecké zdôvodnenie, že súčasný ekonomický, podnikateľský problém v rámci pôsobenie NNK je výsledkom celosvetovej globálnej krízy a je potreba zmeny paradigmy z pohľadu tvorby a rozdeľovania bohatstva.***

6.2 Prínosy DizP pre rozvoj praxe v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku

Za základné prínosy DizP pre rozvoj praxe považujem hlavne:

- ***Komplexné zhrnutie aktuálnych teoretických východísk skúmanej problematiky, ktoré jednoznačne poukazujú na objektívnu potrebu zmeny paradigmy myslenia všetkých zainteresovaných strán, vrátane vysokoškolských učiteľov manažmentu a podnikania pri príprave mladšej generácie manažérov a inžinierov s novým ekonomickým myslením.***

Rovnako vidíme prínos pre podnikateľskú prax v tom, že sme poukázali na negatívny vplyv NNK na MSP pri externalizácii ich nákladov. To znamená, že nie je dlhodobý udržateľný takýto trend. Pri takomto vývoji stratí Slovensko svoju konkurenčnú schopnosť a postupne i svoju integritu a suverenitu samostatne rozhodujúceho štátu.

- *Svojou účasťou na projekte KEGA č. 037STU-04/2012: „Implementácia predmetu „Udržateľne spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava“ som svojou DizP vyriešil čiastkový výskumný, vedecko-praktický problém v oblasti pôsobenia externalít NNK na MSP na Slovensku. Nami vytvorená poznatková báza bude slúžiť ako základ pre ďalšie vzdelávacie potreby na prípravu odborníkov pre prax.*
- *Prínosy, súvisiace s našou publikačnou činnosťou, ktoré naplnili odporúčenia v 3 uvedených relevantných domácich i zahraničných dokumentoch, na zvýšenie povedomia všetkých občanov SR o SZP a TUR. Tým sme prispeli zároveň i k zmene paradigmy ich finančného myslenia v rámci praktického uplatnenia získaných poznatkov vo svojej každodennej práci i v osobnom živote.*
- *Prínosy, súvisiace s našou konzultačnou a vysvetľovacou činnosťou medzi slovenskými MSP a NNK, pomocou ktorej sme, na jednej strane získavali potrebné relevantné informácie na verifikáciu našich predpokladov a následne návrhov odporúčení. Na strane druhej sme sa tým zapojili do tzv. „revolúcie udržateľnosti“, teda k formovaniu tzv. „kritického množstva“, ako druhej fázy zmienenej sociálnej revolúcie, a tým k zmene paradigmy myslenia k udržateľnosti na planéte Zem.*

6.3 Prínosy DizP pre rozvoj univerzitného vzdelávania a propagácie v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku

Na základe prínosov DizP pre rozvoj univerzitného vzdelávania a propagácie v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku považujem hlavne:

- *Šírenie názoru v oblasti dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku medzi univerzitnými študentmi prostredníctvom našej pedagogickej činnosti ako oponent BP a DP, v predmete Strategický manažment, Podnikateľské stratégie MSP.*
- *Spoluautorstvo pri písaní domácich a zahraničných článkov a publikácií.*
- *Členstvo v riešiteľskom kolektíve KEGA č. 037STU-04/2012: „Implementácia predmetu „Udržateľne spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdia na MTF STU Trnava“.*

ZÁVER

Otázka „*dopadov externalizácie nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“ sa v posledných rokoch veľmi dynamicky preberá z pohľadu existencie MSP v rámci Slovenska a prináša so sebou množstvo otázok na ktoré si treba odpovedať.

Hlavným cieľom DizP bolo „*Analyzovať dopady externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a navrhnúť odporúčenia na využitie udržateľného SZP pri ich riešení*“

K splneniu hlavného cieľa DizP sme prispôbobi aj čiastkové ciele DizP aby bolo možné vytyčený hlavný cieľ DizP splniť.

- 1) *Opísať základné historické, teoretické a praktické skúsenosti z fungovania TUR a SZP vo svete, Európe a na Slovensku v kontexte globalizácie a jej negatívnych stránok;*
- 2) *Analyzovať súčasný stav dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku;*
- 3) *Navrhnuť odporúčania na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov NNK na ekonomiku MSP na Slovensku;*
- 4) *Verifikovať predložené odporúčania;*
- 5) *Definovať prínosy DizP.*

K splneniu hlavného a čiastkových cieľov sme prispôbobi aj štruktúru DizP, ktorá pozostáva zo šiestich hlavných kapitol

Prvá kapitola DizP „*Základy udržateľného rozvoja, spoločensky zodpovedného podnikania a externalizácia*“ obsahuje teoretické základy problematiky TUR, SZP a externalizácie nákladov a v historicko-logickom kontexte objasňuje ich vzájomnú podmienenosť.

Druhá kapitola DizP „*Ciele, metódy a metodika dizertačnej práce*“ obsahuje ciele DizP, použité metódy a metodiku písania DizP.

Tretia kapitola DizP „*Analýza súčasného stavu dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“ obsahuje analýzy dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v rámci uskutočneného priameho a nepriameho výskumu.

Štvrtá kapitola DizP „*Návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku*“. Obsahom tejto časti DizP je návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku.

Piata kapitola DizP „*Verifikácia predložených odporúčaní*“. V tejto kapitole DizP sú verifikované navrhované odporúčenia formou porovnávacej analýzy s príslušnými relevantnými dokumentmi na národnej a medzinárodnej úrovni.

Šiesta kapitola DizP „*Prínosy dizertačnej práce pre teóriu, prax a univerzitné vzdelávanie*“. V tejto kapitole DizP sú zhrnuté a zhodnotené prínosy DizP z hľadiska teórie a praxe uplatňovanej v MSP na Slovensku, ale aj v zahraničí.

Súčasťou DizP sú odporúčania pre MSP na využitie udržateľného SZP pri riešení dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku v kontexte s konceptom HCS modelu 3E.

Vplyv NNK na ekonomiku MSP pôsobiacich na Slovensku je závažnou a aktuálnou témou súčasnosti na Slovensku. Nejde tu len o prísun zahraničných investícií cez NNK, ktoré prichádzajú na Slovensko ale aj o to čo bude keď tieto NNK po istej dobe „*keď Slovensko už nebude atraktívne*“ s ekonomikou keď v priebehu pôsobnosti NNK v rámci Slovenska veľký počet MSP zanikne prípadne MSP nebudú schopní prebrať na seba zodpovednosť najme voči HDP po odchode NNK zo Slovenska.

Zodpovedný postoj nadnárodných organizácií (nie NNK) by sa mal touto témou zaoberať v rámci nadnárodných štruktúr a v rámci Slovenska by sa touto témou mala zaoberať hlavne vláda Slovenskej republiky. Vláda Slovenskej republiky by mala vstup NNK regulovať prípadne vyžadovať od nich splnenie požiadaviek, ktoré by neovplyvňovali do väčšej miery MSP pôsobiace na Slovensku.

Okrem Vlády Slovenskej republiky by sme k tomuto, aby vplyv NNK na ekonomiku z pohľadu MSP nebol až tak razantný, pristúpiť všetci podľa hesla „*mysli globálne, konaj lokálne*“ pokiaľ nám záleží na tom ako bude vyzerat' naša budúcnosť v rámci existencie Slovenska

Nami spracovaná téma DizP: „*Analýza dopadov externalizácie nákladov nadnárodných korporácií na ekonomiku MSP na Slovensku a návrh odporúčaní na využitie udržateľného SZP pri ich riešení.*“ sa neustále vyvíja a kladie nové a nové požiadavky a spôsoby riešenia dopadov externalizácie NNK v rámci pôsobenia na Slovensku.

Na záver môžeme konštatovať, že hlavný vedecký cieľ DizP ako aj čiastkové ciele DizP boli splnené.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ARCHIE, B. CARROLL, A., 1979. Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance,' Academy of Management Review, 1979, In: Carrol A.B.: A Guide to Corporate Social Responsibility (CSR), str. 2.

BALÁŽ, P., 2001. *Ropa a svetové hospodárstvo v období globalizácie.* Bratislava: Sprint, 2001. 215 s. ISBN-80-88848-85-7.

BLÁŽEJ, A., 2005. *Udržateľný rozvoj – základná paradigma 21. storočia. Ševt, a.s.* Bratislava: 2005. 61 s. ISBN: 80-88707-70-6.

BURCL, R., BESTVINOVÁ, V., 2003. *Podnikové hospodárstvo.* Bratislava: STU, 2003. 251 s. ISBN 80-227-2120-0.

CARROLL, A. B., 1999. *Corporate Social Responsibility. Evolution of a Definitional Construct.* in *Business and Society*. Sage Publications, Inc. 1999, 268-295 s.

DRIENIKOVÁ, K., 2013. *Návrh využitia analytického hierarchického procesu v stratégii spoločensky zodpovedného podnikania priemyselných podnikov.* [Dizertačná práca] – Slovenská technická univerzita v Bratislave. Materiálovotechnologická fakulta so sídlom v Trnave; Ústav priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality.–Školiteľ: prof. Ing. Peter Sakál, CSc.–Trnava: MtF STU, 2013, 155 s.

Eco-Management and Audit Scheme – dobrovoľný systém uplatňovaný v EÚ. Je podobný norme ISO 14001, ale okrem toho vyžaduje overovanie a publikovanie výsledkov. Systém zavádza environmentálnu politiku vo vnútri firmy, povinnosť zverejňovať údaje o emisiách, odpadoch, spotrebe vody a energie. V súčasnosti sa pracuje na aplikácii EMAS aj mimo priemyselných podnikov, napríklad v sektore služieb.

FIDLEROVÁ, H., HAJNIK, B., HATJAR, K., JACINTO, D., SAKÁL, P., SEKERA, J., VÝBOCH, J., . *Externalizácia vs. internalizácia nakladov - "skrytá forma vplyvu globalizácie na ekonomické a politické ovládnutie sveta (Planétu Zem)*

GONDA, P., 2008. *Možnosti riešenia negatívnych externalít bez alebo s minimom vládnych zásahov.* [online]. 2008. 6s. [cit.2010-5-12]. Dostupné na internete: http://www.institute.sk/upload/pdf/7_seminar_AKE_2008_2009.pdf

GREGOR, F., 2007. *Jak hodnotiť zodpovednosť korporácií – kritický pohľad.* Brno: GARDE/Ekologický právny servis, 2007. 34 strán.

HATJAR, K., COOK, T.M., SAKÁL, P., 2006. *HCS model 3e účastníckej ergonomie a "HCS 3E" model of participatory ergonomics.* in. internetový časopis mtf stu trnava 2006/3.

http://www.mtf.stuba.sk/docs/internetovy_casopis/2006/3/hatjar.pdf

HOHNEN, P., POTTS, J., 2007. *Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business.* International Institute for Sustainable Development, 2007. 104 s. ISBN 978-1-895536-97-3

HOLLENDER, J., 2010 *The responsibility revolution: How the next generation of businesses will win.* 2010. Jossey-Bass, San Francisco. ISBN: 978-0-470-55842-3.

HRDINOVÁ, G., 2013. : *Koncept HCS modelu 3E vs. Koncept Corporate Social Responsibility (CSR).* [Dizertačná práca] - Slovenská technická univerzita v Bratislave. Materiálovotechnologická fakulta so sídlom v Trnave; Ústav priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality. - Školiteľ: Prof. Ing. Peter Sakál, CSc. - Trnava: MtF STU, 2013. 228 s.

HUNTER, R., 2003. *Mýty o priamych zahraničných investíciách.* [online]. 2003. [cit.2012-03-02]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/analiza/myty-o-priamych-zahranicnych-investiciach>

HVÍŽDALA, K., 2005. *Jak myslet média.* Praha: Dokořán, 2005. 288 s. ISBN-80-7363- 047-8.

- HYRŠLOVÁ, J., 2009.** *Účetnictví udržitelného rozvoje podniku – Sustainability Accounting at the Corporate Level.* Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2009. 179 s. ISBN 978-80-86730-47-9.
- KAZDA, R., 2007.** *Problém externalit.* [online]. 2007. 1s. [cit. 2010-5-12]. Dostupné na internete: <http://kazda.blog.sme.sk/c/100190/Problem-externalit.html>
- KAŠPAROVÁ, K., 2006.** *Vývoj CSR a její konkurenční koncepty.* Brno: 2006. on line [cit 2011-07-06]. Dostupné na internete: <http://www.csronline.cz/NewsDetail.aspx?p=3&id=582>
- KORTEN, D. C., 2001.** *Keď korporácie vládnu svetu.* Košice: VIENALA, 2001. 351 strán. ISBN 80-968603-0-5.
- KOTLER, P., CASLIONE, J., 2010.** *Chaotika.* Bratislava: Eastone Books. ISBN 978-80-8109-114-8
- LLEWELLYN, R.** *Stakeholder Management Overview.*
- LOEW, T., ANKELE, K., BRAUN, S., CLAUSEN, J., 2004.** *Significance of the CSR debate for sustainability and the requirements for companies, Future ev and Institute for ecological economy research GMNH., 2004).*
- NOVÁK, J., 2006..** *Žijte lépe, žijte bez daní.* [online]. 2006. 3s. [cit. 2010-5-12]. Dostupné na internete: <http://www.akont.cz/cz/105.zijte-lepe-zijte-bez-dani>
- NARMSP, 2010.** *Marta Kubrická, Podpora malého a stredného podnikania v Slovenskej republike* 328s. http://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprievodca_iniciativami_2010.pdf
- NSTUR - NÁRODNÁ STRATÉGIA TRVALO UDRŽATELNÉHO ROZVOJA** PETIT PRESS, 2006. *Bohatstvo je v rukách dvoch percent ľudí.* [online]. s .1., 2006. 1s. [cit. 2010-5-12]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/3037615/bohatstvo-je-v-rukach-dvoch-percent-ludi.html>
- PORTER, M., KRAMER, M.** *Creating Shared Value.* In: *Harvard Business Review.* 2011.
- SAŽP - SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA.** *Indikátory trvalo udržateľného rozvoja. Riešiteľ projektu: ProIS, s.r.o.* 2008. 2 s.
- SOTNÍK, A., 2009.** *Zisky sú naše, straty nech nesie štát.* [online]. 2009. 2s. [cit. 2010-5-12].
- STEAD, J.G., STEAD, W.E. 2012.** *Manažment pre malú planétu.* Bratislava: Eastone Group. ISBN 978-80-8109-216-9.
- STEINGART, G., 2008.** *GLOBÁLNÍ VÁLKA O BLAHOBYT. Nové rozdelení svetových finančných trhu.* Praha: Euromedia Group, k.s., 2008. 348 strán. ISBN 978-80-242-2301-8.
- STEINEROVÁ, M., MAKOVSKI, D., 2008.** *Koncept CSR v praxi – príručce zodpovedným podnikáním.* [online]. [Košice], 2008. 33s. [cit. 2011-13-02]. Dostupné na internete: http://www.blf.cz/doc/brozura_CSR_web_CZ.pdf.
- TRNKOVÁ, J., 2005.:** *Co znamená spoločenská zodpovednosť firem?*. In: *Kolektív autorov: Naprič spoločenskou zodpovednosťou firem, AISIS, 2005.* str: 32 – 33.

VISSER, W., 2010. *The evolution and revolution of corporate social responsibility.* In: *Responsible Business: How to manage a CSR strategy successfully.* Wiley, 2010.

VLÁDA SR, 2001. *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja.* 2001. 235 s.

ZADRAŽILOVÁ, D. a kol., 2010. *Spoločenská zodpovednosť podniku. Transparentnosť a etika podnikaní. 1. vydanie.* Praha: C. H. Beck, 2010. 167 strán. ISBN 978-80-7400-192-5.

ZELENÝ, J., 2007.: Orientácia v oblasti systémového inžinierstva – základ úspešného environmentálneho inžiniera II. Environmentálne problémy – vonkajšie ohraničenie, In: *Ekológia a environmentalistika.* PARTNER, 2007. str. 256.

Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?obsah-c-12&sprava=ekonomika-zisky-su-nase-straty-nech-nesie-stat-a-sotnik>

ZOZNAM INTERNETOVÝCH ODKAZOV

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:* www.zodpovednepodnikanie.sk

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

http://www.panet.sk/sk/dokumenty/text_zodpovedne_podnikanie.pdf

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

http://www.financnik.sk/financie.php?did=ekonomicky-slovník-vysvetlenie-pojmu&dict=752&page_slovník=1

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

<http://www.ekologika.sk/spolocenska-zodpovednost-firmy.html>

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

<http://blog.zarohem.cz/clanek.asp?cislo=648>

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

http://etext.czu.cz/php/skripta/kapitola.php?titul_key=60&idka_pitola=18

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/files/miek1/texty/16_Externality.pdf

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:*

http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/files/miek1/materialy/VP_14_v10.pdf

on line [cit.2010-5-11]. *Dostupné na internete:* www.scss.sk

<http://www.greenlivingtips.com/articles/264/1/Triple-bottom-line.html>

<http://www.ibrc.indiana.edu/ibr/2011/spring/article2.html>

http://www.jeffreyhollender.com/?page_id=242

http://publview.stuba.sk/view_publ.php?dv=1&kd=-2&roh=-1&a=84283&nz_typ=4

<http://www.greenlivingtips.com/articles/264/1/Triple-bottom-line.html>

Výsledky prieskumu o dopadoch svetovej finančnej krízy na podnikanie v SR.

on line 2008. [cit. 2011-12-05]. Dostupné na internete:

http://www.jeneweingroup.com/dokumenty/pas/prieskum_FK_vysledky.pdf

on line [cit. 2012-02-02]. Dostupné na internete:

<http://weidnerinvestments.com/sk/investovanie/enviro>

Ekonomická globalizácia – prečo sme proti?

on line.[cit. 2011-12-05]. Dostupné na internete:

<http://www.csaf.cz/print.php?clanok=27>

on line [cit.2010-5-11]. Dostupné na internete:

<http://kyberia.sk/id/2294283/2>

on line [cit.2010-5-11]. Dostupné na internete:

<http://www.e-skripta.eu/epi/index.php?id=mikro/mikro-kap4>

Globálni krize legitimacy.

on line 2010. 1s. [cit.2010-5-12]. Dostupné na internete:

<http://www.blisty.cz/art/52411.html>

on line [cit.2010-5-11]. Dostupné na internete: www.euroekonom.sk

on line [cit.2012-03-02]. Dostupné na internete:

<http://www.streetparty.sk/doc/mcletak.htm>

Korporácie dnes dostali „ocenenia“ za svoje nezodpovedné správanie.

on line 2006. [cit.2012-03-02]. Dostupné na internete:

<http://www.priateliazeme.sk/cepa/en/informacie/aktualne/365-korporacie-dnes-dostali-ocenenia-za-svoje-nezodpovedne-spravanie> *Koncepcia riadenia prílevu zahraničných investícií v kontexte globálnej finančnej a hospodárskej krízy.*

on line [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete:

http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.economy.gov.sk%2Fkoncepcia-riadenia-prilevu-zahranicnych-investicii-v-kontexte-globalnej-financnej-a-hospodarskej-krizy%2F132121s&ei=9TlnT7S7KM3ltQbWmZHqBQ&usg=AFQjCNHJ_jdlFhgDiv8FLOB_KuTGaWApng&sig2=6DtOc3-90BjXdr0VBl7q5Q

<http://www.rtvs.sk/tv/programmes.detail/archive/28?date=02.03.2014>

Pokyny pre autorov príspevkov

Názov príspevku (Arial 14, bold)

The topic of article in English (Arial 12, normal, kurzíva)

Meno a priezvisko autora (Arial 12, bold)

Abstract (Arial 10, bold)

The text of abstract (up to 10 lines – Arial 10, normal)

Key Words (Arial 10, bold)

Key words (Arial 10, normal)

Abstrakt (Arial 10, bold)

Text abstraktu (5 až 10 riadkov – Arial 10, normal)

Kľúčové slová (Arial 10, bold)

Kľúčové slová (Arial 10, normal)

JEL Classification: (Arial 10, bold) H10 (Arial 10, normal) http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php

1. Kapitola (Arial 12, bold)

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

$$TC = FC + VC \quad (1)$$

Vzorce sa uvádzajú štandardným spôsobom, text vzorca, ak je vypracovaný v inom editore, môže byť napísaný iným typom písma ako je Arial 10 normal. Vzorce sa číslujú na pravej strane riadku v okrúhlych zátvorkách.

1.1 Podkapitola (Arial 10, bold)

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

Tabuľka 2: Názov tabuľky (Arial 10, normal)

Prameň: Dagrovič, 2005, s. 13. / Vlastné spracovanie / Vlastné spracovanie podľa Dagrovič, 2005, s. 13. (Arial 10, normal).

Číslovanie:

1. Každý proces pozostáva z takej množiny činností, kde každá činnosť vyvoláva spotrebu zdrojov ($r \cdot K$; $w \cdot L$), kde r je cena kapitálu a w je cena práce.
2. Každá činnosť v podniku, ktorá vyvoláva spotrebu zdrojov (K , L), je súčasťou hlavného alebo podporného procesu.
3. Každú činnosť daného podnikového procesu je možné časovo ohodnotiť aspoň v intervalovom vyjadrení (stredná hodnota a odchýlka; minimálna, stredná a maximálna hodnota)

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

Odrážky:

- Každý proces pozostáva z takej množiny činností, kde každá činnosť vyvoláva spotrebu zdrojov ($r \cdot K$; $w \cdot L$), kde r je cena kapitálu a w je cena práce.
- Každá činnosť v podniku, ktorá vyvoláva spotrebu zdrojov (K , L), je súčasťou hlavného alebo podporného procesu.
- Každú činnosť daného podnikového procesu je možné časovo ohodnotiť aspoň v intervalovom vyjadrení (stredná hodnota a odchýlka; minimálna, stredná a maximálna hodnota)

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

Záver (Arial 12, bold)

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

Zoznam použitej literatúry (Arial 12, bold)

4. POWER, B. 2007. Michael Hammer's Process and Enterprise Maturity Model. [online]. Dostupné na internete: <http://www.bptrends.com/publicationfiles/07-07-ART-HammersPEMM-Power-final1.pdf>
5. PRNO, I. 2003. Metodika analýzy a syntézy systémov. Turany : P+M, 2003. 204 s. ISBN 80-968742-3-3.
6. RECKER, J. ROSEMAN, M. INDULSKA, M. GREEN, P. 2009. Business Process Modeling – A Comparative Analysis. In Journal of the Association for Information Systems, roč. 10, 2009, ISSN 1536-9323, č. 4, s. 333 – 363.

Text (Arial 10, normal, odsadenie prvého riadku 0,75 cm, riadkovanie jednoduché, medzera pred riadkovaním 3 pt, za 0 pt)

Adresa a kontaktné údaje autora/ov (Arial 12, bold)

prof. Ing. Veronika Planá, PhD.

Názov organizácie

Adresa

PSČ Mesto

Tel.: +421-XX-XXXXXXX

E-mail: veronika.plana@trinit.sk

(Arial 10, normal)

Pokyny pre prispievateľov

Okraje dokumentu

2,5 cm z každej strany

Jazyk

Slovenský, Český, Anglický, Ruský

Adresa pre zasielanie príspevkov

vusem@vusem.sk

Vzor príspevku nájdete na:

www.vusem.sk

Vedecký redaktor posúdi predložené texty z hľadiska obsahového zamerania a rozhodne o predložení príspevku na schválenie dvom nezávislým recenzentom. Zaslaním dáva autor súhlas na jeho publikovanie v rámci tohto vedeckého časopisu. Autor prehlasuje, že text je pôvodný a má k nemu plné autorské právo, vrátane oprávnení s ním disponovať. Redakcia si vyhradzuje právo výberu fotodokumentácie k jednotlivým príspevkom. Text príspevku musí byť napísaný v textovom editore MS Word. Citácie sa upravujú podľa ISO 690 a musia mať všetky náležitosti. Za presnosť údajov o použitej literatúre zodpovedá autor. Zoznam literatúry sa uvádza na konci článku a usporiada sa podľa abecedy. Obrázky, grafy a tabuľky sa číslujú poradovým číslom priebežne. Matematické výrazy a vzorce majú byť napísané zreteľne a podľa zaužívaných zvyklostí. Rozsah príspevku je **10 až 15 normostrán** (1800 znakov na stranu).